

અને મનુષ્યની સામાન્ય શક્તિ પ્રદર્શિત થઈ શકે તેને આધારે આવા જોખમ-શરતો જાહેરને ઘોડો ઘોડો ન્યાય મળવા સંભવ છે.

અપેક્ષિત વિચારો અને વચનોની અપેક્ષા સમજવાની યોગ્યતા આદ્ય પ્રધાનના વાંચન વિચારમાં પ્રથમ દરજ્જે અગત્યતા ધરાવે છે. કાશ્મીરે, કોઈ રથને મદારીરની વ્યક્તિને પૂછ્યું મારીને જખાચ્છિયું હોય છે, ત્યારે બીજે, રથને મદારીરને ઉદેશીને જખાચ્છિયું હોય છે, તે આદ્યમાની પરમાત્મ સિદ્ધાંત પરત્વે આદ્યમા અને મદારીર પરમાત્માને ઐક્ય ભાસી ઉદેશીને જખાચ્છિયું હોય છે. આદ્યમાની અંતરંગ દિશા કે જે કેવળ પરોક્ષ છે, તેને વિશેષ સુદૃઢ રીતે જાણવાને માટે એકેદ્રિયના જ્ઞાનવાળા જેઓ કહેવાય છે અથવા જેઓને શાસ્ત્રના અમુક વચનને જગતી મદેવાની દેવ હોય છે, તેઓને યોગ્યતા વાળા મળી શકાય નહીં. જે વિચારો ભાગ્ય અને અંતરંગ જગતના સિદ્ધાંતોને સાદા સરળ પરંતુ ધર્માર્થ રીતે ખાતરી આપે તેવા ઉગ્રદર્શી અને પૂરાવાને સિદ્ધ કરી આપે છે, તેનો તાદશ્ય અનુભવ શાસ્ત્રના અમુક પાઠોથી કે કોઈ પ્રજ્ઞાનના અમુક વચનને પછી રાખવાથી જાણી શકાતો નથી પરંતુ તે જાણવાને માટે વિવેકની તીક્ષ્ણતા વિશેષ ઉપયોગી સાધન થઈ પડે છે.

આદ્યમાને પરમાત્મ અવસ્થા સુધી થઈ જવાને આ મંથમા જે સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદન કર્યું છે, તે કોઈ પણ શાસ્ત્રના માંખા આધાર વાળું જખાચ્છિયું નહીં પણ આદ્યકવરી રીતે તે તત્ત્વ વિચારમાં વિરામ પામી પ્રમાણ જૂન દેખાશે. તેમ તેમાં જે અનુક્રમ અને ધારણ અપાતવાર કહેવાય છે, તે એવા પ્રકારના છે કે, જે આજ-કાલી કોઈ પણ જૈન મથો જખવામાં આ પ્રકારે જવામાં આવ્યા નથી. આ મંથની રીતી કોઈક સામાન્ય તત્ત્વ જાણીશિયા ધ્યાનને મળતી આવે છે ખરી તોજી તેમાં એવો અિચિત્ત ભાવ થઈ નવેંદા જખાય છે કે તેને કોઈ જાણ વિચિત્ત રીતી કહે તો તે કેવળ જુલ કહેવું છે, એમ કહી શકાય નહીં. આ પ્રમાણે ની નિર્ણિત દોષથી સંખક અને વચક વર્તેને જનેને પોતાની જોખમગરી સમજતી જરૂરી છે. તેના અભાવે જખી રખેને અનર્થ થવાનો સંભવ રહે છે.

સાંક્રાંતીને જે સ્વદર્શિનો અને ગોષ્ઠી ખેડાને જમાનો વાળ છે અને વિગંને તથા તર્ક સાંક્રાંતીને જે પદ્ધતિ સ્વાકાંત્યા જાય છે, તે પદ્ધતિ જૈન સાંક્રાંતી પદ્ધતિનું માટે જખુંજ અજખતી છે: પરંતુ જૈન સંખકા જુની રીતીને જખુંજ મુક્ત રીતે જગતી મદેવા દોષથી તેઓ વિનિર્ણી જૈન સ્વદર્શિને સંકુચિત હોય છે. અને પોતાની શક્તિને જખુંજ તીવ રીતે સ્વચ્છ કરી શકે તે

વિદ્યાનેથી જન જોમ મોટે જાને ઉપરના શાસ્ત્રથીજ વેનસીજ એ છે. જુની રી-
તીના અનુચિત પણ નરકમાં નવીન રીતીને તરફ સારો આવકાર મળ્યો એમ કહી
શકાતું નથી; તેના પર જહો દીકર્યા થશે પરંતુ જામનો જે માને છે, તેની કો-
મતા અનુચિત થવા વચર એટલે નહીં.

આ નવીન રીતીના મંદમાં મદાવીતું જે સિદ્ધાંતક ઇત્તમ છે, તે મોટે
જાને આત્મા અને પરમાત્મા વચ્ચેના બેદ, તેમજ વચ્ચેના છુપા સંવાદ, અને
તેમજ વચ્ચેના નહિના સંબંધની પ્રીતિ કાવચના ધારણને વધારે મળતું છે,
મનસુખ કે આ મંદમાં મદાવીર પ્રભુને અમુક મદાનુ બ્લિન તરફી મધુચનેમદસે
પરમાત્મા (આત્માની મેદ રિવર્ત) તરફી વિવરવામાં વિશેષ મુખ્યતા રાખ-
વામાં આવી છે. અને તેથી કેટલે કેટલે માનવમાં મદાવીર પ્રભુના મૈતિદર્શિકા
ઇત્તમની સાથે આ સિદ્ધાંતક ઇત્તમનો વિગ્રાહ બાજ અધ્યાપ તો તે સંજ્ઞિત છે.

જે માનવનું જ્ઞાન રાજ્યોચર નથી અને તેને રાજ્યોચર કરવા જતાં
જેનો સંધારણુ ખ્યાલ આવવાને કાવચોત્તર જહુ પરતો નથી તેવા અદસ્ત રચપ
ચગા પરમાત્માનું આત્માને જ્ઞાન થવા અને અર્પણે આત્મા કર્મથી મુક્ત થઈ
અર્પણે પરમાત્મા સાથે તે વિની સખગી ઉત્તરોત્તર સિદ્ધિ જે માત્ર અનુભવ
પ્રાપ્ય છે, તે સંજ્ઞાના કલ્પિક ઉદારસ્યેથી સિદ્ધ કરવા જતાં તેમાં મૂળ વાન
વિંદ નુત્તા સ્વે એમાં કોઈ શક નથી. તે છતાં આ મંદમાં જે અનુભવથી આ-
ત્માને જામત કરી મેલ્યેને મંગલે છે, તેનો જો ઉપા અધ્યાપ કરવામાં આવે
તો મુખ્યને અંતરને અનુભવું જહુ સુઃમ જ્ઞાન સાથે, એવી માનવતા છે.

આ મંદમાં સરવ રીતે કેટલે જહુ સાધિને આધાર રાખવામાં આવ્યો
નથી, તોજહુ પાપગમે રાખાંવ વિચારેની છાયા તેમાં પડેલી રેખારો તેમ છતાં
જહુના અને આત્માનુ જગપર તેની જોખમસારી રાખવામાં આવી છે અને
તેમાં દીકા કરી શકાવ એવો કલ્પો જામ મળી આવવા સંભવ છે. શાસ્ત્રો, સો-
ખક અને વચક અને અપૂર્ણ આત્મા દોવાથી પૂર્ણ આત્મા વિવેના મદન સિ-
વના સ્વરૂપમઃ એક મત થઈ શકે એ વાત કહેડક અસંજ્ઞિત અધ્યાપ છે; તેથી
જેવે: આ મંદમાં કેટલે જહુ પગ સિદ્ધાંતને અનુકરીને યોગ્ય દીકા કરી અમરી
મુક જગપરો તો તે મદપકાક સાથે સ્વીકારી નુકારવા કલ્પ રાખવામાં આવશે.

આ લેખમાં ધીર પ્રભુના વચ્ચેથી સિદ્ધિ કલે જહુ લખાણું દેવ તો તે
મિયાનુ-પૂત થશે.

આ પ્રસંગે જણાવવાને વિશેષ આનંદ થાય છે કે, તાલિક નિયતોથી ભ-
રપૂર અને શ્રી વીર ભગવાનના સિધ્ધાંતિક અને આધ્યાત્મિક જીવનને આદર્શ રૂપ
આ ગ્રંથ એક સ્વર્ગવાસી પવિત્ર આત્માને અર્પણ કરવામાં આવ્યો છે. જેમના
રમ્ય દૃઢની પ્રતિમા આ ગ્રંથના અગ્રભાગ ઉપર આપવામાં આવેલી છે. તે પ્ર-
તિમાની સાથે ખીજ બે પ્રતિમાઓ છે, જેઓમાં એક પ્રતિમા તે સ્વર્ગવાસીના
પિતાની છે, અને ખીજ તેમના પુત્રની છે. સ્વર્ગવાસી એક ગતનથી વસનજી પુનઃ
સદ્ગૃહસ્થપણના સ્વ સદ્ગુણોથી અર્તકૃત હતા અને તેમની પવિત્ર મનોવૃત્તિમાં
આદર્શ ધર્મની પૂર્ણ આસ્તા જોવાની હતી, તે ગૃહસ્થના નિર્મળ નામનું રમણ
રાખવાને શોક હું સરાજલાઈ મેંધજલાઈએ મડુંમરી મીઠકતમાંથી જણાવે
રૂપીઆની રકમ આ ગ્રંથના ઉત્તેજનને અર્થે આપેલી છે, તેમને આ પ્રસંગે
આમાર માનવામાં આવે છે. પવિત્ર જ્ઞાન ખાતાને ઉત્તેજન આપવામાં અપાવ-
વામાં અને અનુમોદવામાં પ્રયત્ન કરનારા ગૃહસ્થો સરખા પુણ્યના સંપાદક થા-
ઉ અને તેમનું જીવન ખરેખર પારમાર્થિક જીવન ગણાય છે.

સંવત ૧૯૬૬. પૈશાખ.

કૃપ્ય દસમી.

પાલીનાણા.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

શ્રી જૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ.

ઉંટિયા જેન મૂલ્યાંકન ।
જોજાજે ।

શ્રી
મહાવીર પ્રકાશ.
(પ્રથમ ભાગ.)

પ્રકરણ ૧ હું.

મનુષ્ય અને મહાવીર.

મનુષ્યમાં મહાવીરપણાની પ્રતીતિ—બીજાના મુખથી
આપણે જે સત્ય અથવા કરીએ છીએ, તેની સત્યતા યોગનાર વિષેના
વિશ્વાસથી કે પોતાના અંતઃકરણપર તેનું સ્વચ્છ પ્રતિબિંબ પડતું
હોય તેથી પુરવાર થાય છે. પૈસાને ગ્રહણ કરનારા મનુષ્યને જેમ
ખાત્રી થાય છે, કે પ્રમાણિક માણસ પૈસા આપનાર હોવાથી તે પૈસા
સારા છે, અથવા તો તે માણસ પ્રમાણિક છે તેથી સારા પૈસા આપે
છે, તેવીજ રીતે સત્યની પ્રતીતિ માટે તેવીજ રીતે નિર્ણય થઈ શકે કે
કાંતો તે સત્યનો શીખવનાર વિશ્વાસપાત્ર છે, માટે તેના સિદ્ધાંત
સત્ય અને વિશ્વાસપાત્ર છે અથવા શીખવનાર માણસ વિશ્વાસપાત્ર
છે, કારણકે તેના સિદ્ધાંતમાંજ સત્યની પ્રતીતિ થાય છે. મહાવીરનો
સત્ય સિદ્ધાંત તેના જીવનપરથી સંપૂર્ણ ખાત્રીના પુરાવા આપનાર
હતો. મનુષ્યની વિવેક બુદ્ધિ અને હૃદયના શુભ વિચારો બાજુત કર-
વાને તેમનાં વચનો એટલાં બધાં બધાંજેટલાં હતાં, મનુષ્યની સામા-
ન્ય વિચારણા પર સત્ય સ્વરૂપનું પ્રતિબિંબ પડવાને એવા તો મજ-
બૂત પુરાવા તેમના જીવનમાંથી મળી આવતા અને મનુષ્ય અંતઃક-

રણની ઉંડી ધમ્મઝાઓના જેના જીવનમાંથી એવો તો સ્વચ્છ પડ્યો પડ્યો હતો કે તે પરમાત્માનું જીવન દરેક મનુષ્યને મહાવીર સ્વરૂપે સદૃશ પ્રતિબિંબિત થતું. તેમના સિદ્ધાંતની સ્વર્ગીય મુગ્ધથી જેમના શારીરિક વસ્ત્રો મુગ્ધમય થતાં અને તેથી આકર્ષાઈને જેઓ રાસા-વિક રીતે એમ કહેતા કે અનાદિ જીવનમાંથી મુક્ત કરનાર એક તુંજ છે, તેવા મનુષ્યો મહાવીરપણાને કેવી રીતે પામતા એ વિચારવું તે તત્ત્વવેદાને પણ ઘણું મુશ્કેલી ભરેલું જણાયે. સત્યનો દીપક માત્ર પોતાના પ્રકાશથી દૃષ્ટિગોચર થતો નથી, તેને જે ગ્રહણ કરનાર છે તેની મુખમુદ્રાપર પણ તેનો પ્રકાશ પાછળથી આપોઆપ પડે છે. સત્યનો સામાન્ય પ્રતિધોષ પરમાત્મ દૃષ્ટિવડે તે મહાત્મા દરેક મનુષ્યના અંતઃકરણમાં ધ્વનિત કરે છે.

મનુષ્યને સત્યની પ્રતીતિ કેવી રીતે થાય છે ?—સત્યના જે નિયમ મહાવીર દર્શાવે છે, તેથી દરેક વિચારશીલ મનુષ્ય જાણીતો હોય છે. કેટલાક સત્ય એવા હોય છે કે તે લાંબા વખત સુધીની કે થોડા વખતની અમુક ક્રિયાથી, ચર્ચાથી અને વારંવાર નવી નવી કલ્પના કરવાથી આપણને પ્રતીતિ થાય છે. તેવીજ રીતે કેટલાંક એવાં પણ સત્ય છે કે જ્યારે મનમાં પણ તેનો સંકલ્પ થાય કે તરતજ તેની પ્રતીતિ થાય છે. સઘળું વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર સત્યના ધોરણથી રચાયેલું છે કે જે સત્ય પોતાની મેળે ખાત્રી કરાવવાને શક્તિવાન રહે છે. સર્વ પ્રકારના જ્ઞાનના ગ્રંથ રહસ્યના મૂળમાં સૌથી પ્રથમના નિયમો એવા હોય છે કે તેના પુરાવાની અપેક્ષા રહેતી નથી. તમારી વિવેક બુદ્ધિની સંકલ્પનાની પાછળ ચાલતા જ્યારે તમે તેના મૂળ સુધી પહોંચ્યો ત્યારે તમોને છેવટ એવું કારણ મળશે કે, જે પોતાનાજ આધારે ઉભું રહેલું હોય છે. તે પોતેજ પોતાની સાબીતી આપે છે. તમારા જ્ઞાનનો અનુક્રમ તપાસી જોયો તો તમોને છેવટે એવો નિર્ણય થશે કે તે જ્ઞાનનો અધિષ્ઠાત્ર કે ડાઁઈના પદ્મ આધારે નહિ રહેતાં બીજાને આધાર આપનાર છે. અસંખ્ય વિચારવા યોગ્ય બાબતો સત્ય, વ્યાજબી અને મુંઢર હોવાની ખાત્રી કરાવવાને કદાચ તમે શક્તિવાન થશો પણ કેટલીક બાબતો એવી પણ હોય છે કે જેને માટે તમે કંઈ પણ કારણ નહિ આપતાં તમે માત્ર એટલુંજ કહેશો કે ‘હું’ તે બાબતો સત્ય, સારી કે વ્યાજબી માનું છું અને

તેથી હું તેને સત્ય અને સારી કહું છું. મારા મનમાં તે વિષે જરા પણ શંકા રહેતી નથી અને પરમાત્માની સાક્ષીએ મારું અંતઃકરણ કંઈ પણ કારણ વગર તે બાબત કબુલ કરી લે છે.’

દ્વે પરમાત્માના વચનો તે આવા પ્રકારના ઘણા સત્ય રૂપે છે. જે વચનો શાસ્ત્રમાં લખાયેલાં છે તેમાંના ઘણા વિષે મનુષ્યનું મન એટલું ખાતરીવાળું હોય છે કે જેવા તે મનપર આવે છે કે તરતજ તેની સત્યતાની પ્રતીતિ થાય છે. જેમ મનોદર કેળાવેલી મુંદરતા સાબીત કરવાને યોગ્યોન આંખને કોઈ પણ પુરાવાની જરૂર રહેતી નથી, ચંચળ કાનને મધુર સ્વરની ખાતરીને માટે કોઈ પણ પ્રમાણની જેમ જરૂર રહેતી નથી, તેવીજ રીતે મનુષ્યના આત્માનો જગતની નૈતિક મુંદરતા અને ઐક્યતા જે પરમાત્માના વચનથી જણાય છે, તેમાં એટલો બધો ગૂઢ અને સત્ય બ્યવહાર રહેલો છે કે આંતર ચ. હુએા જે દ્રષિત ન હોય તો શ્રાભાષિક ખાતરી અને પ્રમાણથી એક-દમ દૈવિક સત્ય પદાર્થના સ્વરૂપને અનુભવી શકે છે. આત્માના મૂળ બધારણમાં વગર હોયલા એવા સત્ય સિદ્ધાંતો છે કે જે બદારના હોયલા શાસ્ત્રરૂપે પરિણામને પામે છે, કહેવાનું તાત્પર્ય એવું છે કે શાસ્ત્રીય સિદ્ધાંતોનું મૂળ આત્મામાં છે. અંતઃકરણના ઉદાણમાં એવું જ્ઞાન રહેલું છે કે મદાવીર પરમાત્માના જ્ઞાનનો પ્રતિબિંબિત અવાજ છે ત્યાં જઈ અચડાય છે અને બધી જાતના આદ્ય આજના અજ્ઞાન યાચને તે દૂર કરી શકે છે. દુઃકામાં સરજ અંતઃકરણરાજા મનુષ્યમાં મદાવીરપણાનું તાત્કાલિક, દૃઢ અને સીધું પ્રતિબિંબ પડે છે ઉપરના સિદ્ધાંતને સ્ફુટ કરવાની હજી અમત્ય છે. એ કે તેમાં ગુચ્છવાઈ જવાનો ઘણો ભય રહે છે તોપણ સત્યતાનું ખરું રહસ્ય બની શકે તેટલું સ્ફુટ કરવાને પ્રયત્ન કરીશું.

જે સત્ય વિષે મનુષ્યને શ્રાભાષિક પ્રતીતિ થાય છે તે સ્વયં પોતાના અંતઃકરણને કેળવ્યા વગર તે યોગી કાઢે છે તેવું નથી. મદાવીરના સત્ય વચનો પ્રતિયોગિત ચચાથી કે દુરવમાં ઝડપ ઉતરવાથી તે વચનોના સિદ્ધાંતોનું મૂળ યોગ્યતાની મનુષ્યમાં યોગ્યતા હોય છે એમ કહી શકાય નહિ. એ તેમ હોય તો વિવેક બુદ્ધિના અને અંતઃકરણના નિરમથી કેાઈની પણ મદદ વગર શાસ્ત્રીયસિદ્ધાંતો

મનુષ્ય આપોઆપ શોધી શકત; પરંતુ તેજ રથજે મહાવીર અને મનુષ્ય વચ્ચેનો તફાવત વ્યક્ત થાય છે. મનુષ્યમાં જ્યારે મહાવીરપણું આવે ત્યારેજ તેમાં તેવી શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. મહાવીર પ્રભુમાં તેવી સ્વાભાવિક શક્તિ હોતી અને તેથી તે બીજાની ગુમ રહેલી શક્તિઓને પણ જાગૃત કરી શકવાને સમર્થ થતા.

સત્યને ઓળખવાની શક્તિ જ્યારે પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તેની સાથેજ તેજ સત્યના મૂળને શોધી કાઢવાની શક્તિ હોતી નથી. ધારણા શક્તિનો અનુક્રમ જે વિચારો જાણવાને અને નક્કી કરવાને મનુષ્યને શક્તિમાન કરે છે, તે અનુક્રમ જે શક્તિથી વિચાર ઉત્પન્ન કરી શકાય છે, તેના કરતાં ઘણોજ હલકા પ્રકારનો હોય છે. આપણે જે શોધી શકીએ નહિ તે સમજી શકીએ, જેમકે કુદરતના કોઈ પણ મહાન કાનુન શોધી કાઢવાને અને તે વિજ્ઞાન શાસ્ત્રના નિયમને લાગુ કરવાને શોધ કરનારની માનસિક શક્તિઓ ઘણીજ તીક્ષ્ણ અને અસાધારણ હોય છે; પરંતુ જ્યારે તે નિયમની શોધ કરી એક વખત જાહેરમાં મુકવામાં આવે છે ત્યારે મેં કંડો બુદ્ધિશાળી મનુષ્યો તેને સહેજવારમાં સમજી લે છે કે જેની જાંઘની સુધી શોધ કરવાથી પણ તેઓ કંતેહ મેળવી શકત નહિ. દ્રવ્ય ગુણ પર્ચાયના જે ભેદ મહાવીરના સિદ્ધાંતમાં મળી આવે છે, અને દરેક પદાર્થને લાગુ કરી શકાય છે, તેવીજ રીતે સત્ય જાંગી અને સ્વાદાહના પણ જે જે નિયમો પદાર્થને બાંધેલા થઈ જાય છે અને વસ્તુ સ્થિતિ સમજાય છે, તે શોધ ગમે તેવા તીક્ષ્ણ બુદ્ધિના મનુષ્યથી પણ થઈ શકે તેવું કહી શકાય નહિ. મહાવીરપણું ખરા સ્વરૂપમાં તો ફક્ત મહાવીર-માંજ મળી આવે છે, અને મહાવીરની મદદથીજ મનુષ્ય મહાવીર-પણાને પહોંચી શકે છે. દરેક મનુષ્યમાં મહાવીરપણું રહેલું છે, અને તે શક્તિને વિચારથી, જાણથી અને જોડણીથી અંતઃકરણના ઝંડા ભાગમાં દિયજાયાથજ કરીને સત્ય સમજવાને શક્તિવાળા થવાય છે પછી તે છતાં સત્યના મૂળ શોધક થવાનું અને જગતના મનુષ્યના હૃદયમાંથી સત્યની પ્રતીતિ કરાવવાનું મહાવીર જેવું જામ્ય કોઈ વિરલાનેજ માટે નિર્માણ થયેલું હોય છે. એક મહાનકવિ માણસના મનને પ્રકુલિત કરવાને અને ધૂમ્રવવાને શક્તિવાન હોય છે, તેમાં ગમે તે ગુપ્ત ભેદ હોય પણ એટલું તો નક્કી છે કે તે માત્ર પો-

તાના વિચારો અને પોતાની લાગણીઓને ચળદ્દારા બદલાર લાવે છે કે જે વિચારો અને લાગણીઓ ઘણા યોગ્ય માણસો દર્શાવી શકે તે છતાં સામાન્ય સમજવાળા મનુષ્યો તે વિચારોને પોતાના વિચાર તરીકે ગ્રહણ કરી લે છે, કેમકે તેજ લાગણી અને વિચારો શુભપણે દરેક મનુષ્યમાં રહેલા હોય છે તે અમુક કારણ પામીને જનગત થાય છે. મહાન ઇંચકારોના લેખની સત્યતા સમજવાની શક્તિ ધરાવનારા મનુષ્ય લાખો ગમે હોય છે, પણ તેઓ પોતાથી તેના લેખો ઉત્પન્ન કરવાનું કદિ બની શકતું નથી. મુંદરતાના અને સત્યતાના આંખા, અસ્વચ્છ અને આચ્છાદનવાળા વિચારો ઘણા માણસોના મનમાં દૃઢભવે છે, પણ જેનામાં વિચાર ઉત્પન્ન કરવાનું શુદ્ધજ્ઞાન હોય તેજ સત્યને ખરા સ્વરૂપમાં અને ખરી મુંદરતામાં પ્રગટ કરી શકે છે, અને સત્ય તે પોતે પોતાને સમજાવવાથી અનુક્રમે મનુષ્યનું અંતઃકરણ મહાવીરની દૃષ્ટિમાં મહાવીરપણું અનુભવે છે.

હવે આં સિદ્ધાંતમાં હજી જરા આગળ વધીશું તો એટલું તો સ્પષ્ટ છે કે શાસ્ત્રીય સિદ્ધાંતો જે મનુષ્યની વિવેક બુદ્ધિ અને અંતઃકરણ સમજી શકે છે તે સિદ્ધાંતો મનુષ્યની વિવેક બુદ્ધિમાં કોઈની પણ સદાયતા વગર દૈવિક શય્ય ચોખી કદવાની ચોમ્યતા લાવી શકતા નથી. શાસ્ત્રોથી જે બાબતો માણસ ચોખી ન શકે તે સારીરીતે સમજવાને તે શક્તિવાન થાય છે જો કે આત્મામાં શુભ યદ્દા, આંખી લાગણીઓ, નં સમજાય તેવી આશાઓ, અને ડાઘી ઇચ્છાઓ રહેલી છે તોપણ જ્યાં સુધી દૈવિક સત્યનો બદારનો પ્રકાશ તેને અજવાળામાં લાવતો નથી ત્યાં સુધી તે મનુષ્યને પોતાને જણાતો નથી તે મ તેનાથી તેનો અનુભવ થઈ શકતો નથી. વળી મનુષ્યના દૃષ્ટિ અને મનપર એક અજાણી બાબતો એવા અક્ષરો લખાયેલા છે કે જે ને રુકુટ કરવાની ચાવી રૂકુટ કુદરતના સર્વ માન્ય સત્યમાં રહેલી છે એક અચ્છાદનુ અથવા એક અજ્ઞાન માણસને દેવીક સત્ય સમજાવનારની સામે હોયે શાયે અને જેવો તે હજીપૂર્વક સાંભળ્યો કે તરતજ તેના અંતઃકરણમાંથી કોઈ એવી બીજાની બદાર આવશે કે તેને સત્યની પ્રતીતિ થવા વગર રહેશે નહિ. તેને સઘળા વિષે ખાતરી થશે. તે સઘની જાનતાની તુલના કરી શકશે, તેના અંતઃકરણના શુભ રહસ્યો

ખુદ્ધતાં થશે, અને તેથી તે મહાવીર પરમાત્માની ભક્તિ કરશે, આરાધ કરશે અને વીરપ્રભુને પોતાની નજદીકમાં ભેષ શકશે. અનાદિ અને દુઃખસત્ત્વનાની દુનીયામાં જ્યાં આપણે ગ્રેહપ્રાણી તરીકે રહીએ છીએ ત્યાં મનુષ્યને ઉડવાને ઘણી ઊંચી જગ્યાઓ છે, અવનવ મનુષ્યત્વથી વૈભવ ધરાવેને ઘણા મુખા માર્ગ છે કે જે વિચારવંત પ્રાણીને મેળવી શકે છે. ભેકે ગમે તેવી શોધથી આપણે પરમાત્માને શોધી શકીએ નહિ, વળી ભેકે પવિત્ર નૈતિક કાયદાની ખાતરી છે કે અમ પશુનું અપાન ગમે તેના પ્રયત્નથી અને માનુષિક વિવેક બુદ્ધિ અપ્રાપ્ત છે તોપણ મનુષ્યના સ્વભાવના અંધારણમાં એટલું બધું નૈતિક નિયમ રહેલું છે, તેના અંતઃકરણ પર એવા સ્વચ્છ નૈતિક પ્રિયદ્વની છાપ પડેલી છે, જમનના અંતઃકરણમાં અમરપણા પાછા દિટ્વી બપી મજબુત અને ઊંચી સામગ્રી તથા ઈશ્વરા શાંતપણે રહેલી છે કે મહાવીર પરમાત્મા ભગુન ધ્યેયના આત્મામાં પોતાના તરફ માન્ય ક્રિયાર્થના ન્યાયલિંગ બદલા અને પ્રમાણ ભેષ શકીનેથી કરીને દૈવિક ન્યાય ભેકે મનુષ્યની વિવેક બુદ્ધિ શોધી શકી નથી તોપણ તેની ન્યાય નેત્ર વખા નિષ્કરંતા સંબંધ છે, ભેકે માનવ દુઃખ મુલ પંડિતો શકી નથી તોપણ તેના નિયમો અંતઃકરણમાં વાળી ગયાં આવીને મનુષ્ય મુલથી તેને પ્રેક્ષી શકીને તેના પાત્ર ભાવે પીર ન કરી મનુષ્યન ન્યાય ભાવના છે, તે રીતે તેઓ નેત્ર નિયમ રહેલું રંગે શકે છે.

વધી મનુષ્ય જન્મીને નવું ન્યાય સિદ્ધાંતની આપોઆપ પ્રતિષ્ઠા થાય છે અને તેથી સ્વભાવ આવીને મનુષ્ય શોધવાની દિગ્ધિ મનુષ્યના નવા અને સ્વચ્છ કરીને રીતે અંતર્યુજ નહિ પણ અંતર્યુજ તેની અંતર્યુજ અને અંતર્યુજ સ્વભાવને સંખ્યાની શોધ થાય જોઈ જાય તેને જ પૂર્ણ પાત્ર અ. જન્મ અને વિચારવાને મોખા નવજી દેવ છે અને સ્વચ્છ રીતે નહિ અંતર્યુજ ને. જન્મ કરી રહેલ કે અંતર્યુજ દુઃખ ભેદ થાય અને પૂર્ણ રિયલિટી દેવને મહાવીરના અંતર્યુજની સ્વચ્છ રીતે ભેદ છે અને તેના પવિત્ર વચનને: પદ્મ પવિત્ર અંતર્યુજમાં પડી શકે છે. પશુ મનુષ્યનું અંતર્યુજ પવિત્ર અને પૂર્ણ દેવનું નથી, તે અંતર્યુજ પદ્મ નહિ અને રજુ ન થઈ શકે તેથી તેને મહાવીર

છે, તેથી સંપૂર્ણ અને સ્વચ્છ પ્રતિબિંબ પડવાને જલથે તેમાંથી સે-
 કડો જુદી રૂપનાઓ અને જસત્ય પ્રમાણો દૂરી નીકળે છે. અંતરિક્ષે
 અમુખો અને કણ્ઠે ૯૬ અને તાંદુરસ્ત વિચર વાતઃવાણુરાણા હોય
 તે દેવિક પદાર્થની સુંદરતા અને ઐશ્વર્ય ત્વરિત શ્રદ્ધા હરી શકે છે,
 પણ માનવ આત્માની દૃષ્ટિ દ્રવિત થએલી હોય છે, તેથી તેનામાં
 સત્યની તુલના કરવાનું બ્યાજબી પારણ કયાંથી હોઈ શકે? એમ
 કેમ આપીથી હરી શકાય કે સત્યને દરેક મનુષ્યનું અંતઃકરણ શ્રદ્ધ-
 ણુ હરી શકે છે. શાશ્વતા ળીજ સિદ્ધાન્તોની સાથે એવો પણ સિદ્ધાન્ત
 નથી કે મદાવીર પરમાત્માના સદૃશ્યતાના શુદ્ધ વિચાર માણસ શ્રદ્ધ-
 ણુ હરી શકે નહિ કે જાતી શકે નહીં, કારણકે તે તત્ત્વિક સ્વરૂપે
 જુદા પડે છે. જો એવું હોવામાં આવે કે એવો સત્યને શ્રદ્ધા કરે
 છે, તેમના અંતઃકરણ પર મદાવીર પરમાત્મા જ્યોતિની ક્રિયા કરે છે
 તે છતાં પણ તેની સાથે જોડાઈ હોયું જોઈએ કે, સત્યને માન્ય સાધ-
 વાથી અને સમજવાથી મદાવીર પરમાત્મા અંતઃકરણને જ્યોત કર-
 વાને અને પરિવરવાને કુદરતી રીતે કામ કરે છે, અને તેથી હરીને
 સત્યની પ્રતીતિ દેટલે. અથો પરિવરણ અને જગત્પ્રવાણ અંતઃકર-
 ણમાં પ્રથમ દરજ્જાવાળી હોય છે. વિચારો કે અપૂર્ણ અને અસ્થ-
 ય અંતઃકરણને મત્વ સમજાય છે, એમ હરી શકાય કે? આંધળી
 આંખે શે પ્રકાશ કેવી રીતે જોઈ શકાય? જહોસ કાનથી સુંદર સ્વર
 કેમ સાંભળી શકાય?

આ મુશ્કેલી જોતા પ્રશ્નનું નિરાકરણ કદાચ એવી રીતે કરી
 શકાય કે દેવિક સત્ય મનુષ્યના અંતઃકરણ પર પ્રતિબિંબ પાડવાને
 અને તેને જ્યોત કરવાને જોઈએ પ્રયત્ન કરે છે કે તે સત્ય મ-
 નમાં એવી થે.જલ્દા ઉત્પન્ન કરે છે કે એથી તે જોડને પામી શકે છે.
 એવી રીતે મુદ્દનું કોરણ સમગ્ર સમગ્ર મુનેકા મણસની મુખમુદ્રા
 પર પડે છે અને રીતને. પ્રકાશ એવાને આટે તેનો અમુખો દૃષ્ટ
 તે તેરીજ રીતે મદાવીર પરમાત્મા કત્વ આત્મા પર પ્રકાશનું ને-
 નો રજિત થયદ અને જ્યોત કરે છે કે હંદો કરીને તેજસત્ત્વને તે
 જોઈ શકે છે હજુ ક. મનહિ કળિને જ્યોત કરે છે તે ઉચ્ચ મ-
 નહિ કળિ હજુ ક. આ જોગ્યન કરેલી છે તેથી એમણે પ્રથમ
 ક્રિયા કરી છે તે રીતે કોરણનું નહી પણ તેજો એક ક.દેવ કામ

કરે છે એમ સામાન્ય રીતે કહેવાય છે. સત્ય મનને જાગૃત કરી
 તોપણ મન ચંચળતામાં હોવાજ નોંધ્યે, નહિતર સત્ય તેને પકડી
 શકે નહિ. આવીજ બેચેની ક્રિયા આત્માના અનુક્રમવાળા અ
 સમાં ચાલી આવે છે પ્રકાશ અને કલ્પના, જ્ઞાન અને સમજણ,
 સત્ય અને વિવેક બુદ્ધિ સાથેજ ઉત્પન્ન થાય છે અને વિસ્તારને
 છે તેમાં વારંવાર પરાવર્તન થયા કરે છે, તેઓ અનુક્રમે કારણરૂપ થાય
 અને અસર કરનારા થાય છે. સાંસારિક અભ્યાસના ધોરણ અને નિ
 નીપેડે આ જાળમાં પણ જેમજેમ દરેક માણસ જ્ઞાનમાં આગળ
 છે તેમ તેમ તેની જાણવાની શક્તિ વધારે ખીણે છે અને તે શક્તિ
 નિયમથી જ્ઞાનમાં વિશેષ ને વિશેષ વૃદ્ધિ થાય છે. નવી નવી શં
 સમાધાન થયા પછી સાહિત્યમાં કે વિજ્ઞાન શાસ્ત્રમાં દરેક મુશ્કેલી
 દૂર થઈ શકે છે. જોવાનો, સુકાળવો કરવાની, જુદા પાડવાની શક્તિ
 શક્તિઓ હઠ થાય છે, ધ્યાન આપવાની માનસીક પ્રવૃત્તિ મજબૂત
 થાય છે અને એવી રીતે જ્ઞાનનો વિસ્તૃત અનુક્રમ, સત્યનો વિસ્તૃત
 વાળો, પવિત્ર અને જાણી શકાય તેવો દેખાવ, મનને પ્રતીત
 છે. વળી કુદરતના નિરીક્ષણથી સુંદરતાનું વિવેક બુદ્ધિ પ્રથમ જ
 જાન કરતા શીખે છે અને પછી કેળવાય છે. વિચાર કરવાના કારણે
 વિચાર કરવાની શક્તિ વિસ્તારને પામે છે, જુદાસા લખરિત થાય
 વિચાર અને સાગણીના તત્વો પવિત્ર અને પ્રકૃષ્ટિત કરાય છે
 તેથી કરીને કુદરતની નિરીક્ષા કરનારનું આખું મન અને ઉત્તર
 સંપૂર્ણ સમજવાનું અને કેળવાએલું થઈ જાય છે, તેવીજ આંતરિક
 લેડ જાણવાની શક્તિ પ્રથમ દેવિક સત્યનું માહાત્મ્ય જાણવાની
 સુંદરતા જોખાવવાને યોગ્ય હોતી નથી તે હમેશના અભ્યાસ વ
 પરિચયથી તેને જાણવાને વિશેષ ને વિશેષ કેળવાતી જાય છે. મન
 વીર પરમાત્માના વચનના આતુર અભ્યાસના દરેક કાર્યમાં સુધારા
 જાણી ભગ્ની ક્રિયા ચાલુ રહે છે, મનની જડતા અને શૂન્યતા દૂર ફે
 હેવામાં આવે છે, અને આંતરિક તીક્ષ્ણતાના નવા સ્પર્શનો અનુભવ
 થાય છે, ધાર્મિક અભિરૂચિ તેને યોગ્ય ખોરાક મળવાથી વધારે
 વધારે દેવિક પોષણ મેળવવાને યોગ્ય થતી જાય છે. અંતર્યક્ષુ દેવ
 જ્ઞાસાને અભ્યાસથી વધારે ને વધારે સૂક્ષ્મ કરે છે, કે જેના પરિણામ
 જ્ઞાના વખનના સત્યના અનુભવથી આત્મા લગભગ સ્વચ્છ ખાતરી

પવિત્ર પ્રકૃતિ હોય તો પણ સત્યના પ્રભાવથી હુપાઈ રહેલી શક્તિ-
એ ભગ્ન થાય છે અને મહાવીર પરમાત્માના ઇવનમાં અને તેના
સત્યવચનમાં પવિત્ર દષ્ટિ હોય ત્યાં સુધી કવ્ય રિપતિનું રસજુ
થાય છે.

મનુષ્યે ગુમાવેલું મહાવીરપણું ફરી કેમ પ્રાપ્ત થાય ?

સત્યના સિદ્ધાંતની મનુષ્યમાં મહાવીરપણાથી કેમ પ્રતીતિ થા-
ય છે તેનો કાંઈક ખ્યાલ આપી દેવે તેનું ખર્ચ રદસ્થ શું છે તે સમ-
જવાને પ્રયત્ન કરીશું. પ્રથમ દરેક મનુષ્યે રીતમાં હુપાઈ રહેલું મ
હાવીરપણું પ્રગટ કરવાને પ્રયત્નવાન થવું જોઈએ.

મહાવીર પરમાત્મા એક રીતે મનુષ્યત્વનું ખર્ચ તત્વ પ્રગટ
કરનાર છે, પાપકર્મથી આપણા આત્માએ રીતાના સ્વરૂપને જે અ-
ધારમાં રાખી લીધું છે તે ફરી અજ્ઞાતામાં લાવવાને મહાવીર સ-
મર્થ છે. જ્યારે મનુષ્ય પોતાની કર્મકૃતિથી અવનતિના ખાડામાં
પડી જાય છે અને પોને બહાર આવવાને કોઈ પણ રીતે શક્તિવાન
થતો નથી. ત્યારે મહાવીરના વચનો જે શાસ્ત્રમાં છે તે તેને પોતાની
ઉત્થતિનેા માર્ગ બતાવે છે. ગુમાવેલા સત્ય વિચારેા મેળવવાને માન-
સિક પરાવર્તન થવું જોઈએ કે જેનો સંભવ નીતિવાન અને ધાર્મિક
મનુષ્યને ખત્રી આપવાને મુરકેલ નથી એક કોહો જતા ઊડવાને
પોતાની પડતીનું જાન હોતું નથી તેમજ તેમાંથી નકામું જંગલી પુ-
ખ થાય તો પણ બીજા મુંદર અને મુગધિ ઊડવામાં તે પોતાના મૂળ
સ્વરૂપને જોગખી શકતું નથી એક પાળેલું અને ઘરમાં રાખેલું મા-
ણી કે જેને કદમાં ફીંગળું કંદેલું હોય અને તેનો સપળી શક્તિને
કાણુમાં લીધી હોય તે પ્રાણી જ્યારે પોતાના જંગલી સાથી જનાવર-
ને ઠેર, જોશવર અને સ્વજન જુએ છે અને જે સ્થિતિમાંથી પોતે ન-
ક.મું થઈ ગયું હોય છે તે પ્રત્યક્ષ અનુભવે ત્યારે પણ તેને પોતા-
ની વ્હતનું જાન આવતું નથી આ પ્રમાણે છે તો પણ જેમને શુદ્ધ
અને નૈતિક અંતઃકરણો બહીસ છે તેવા મનુષ્યને તેના સંજોગમાં
એથી ઉત્તરોચ પ્રકાર છે. મનુષ્ય ગમે તેટલા અજ્ઞાન અધકારમાં શું
ગળાઈ ગયો હોય તો પણ તેના આંતરિક આત્મ.મા તેના મૂળ સ્વ-
રૂપને તેણે ગુમાવ્યું નથી. તેના મનમાંથી પોતાની ઉત્તમતાની ગુહ
M. P.—૨

યાદદાસ્ત કરી બુઝી શકાશે નહિ કે જેને ગુમાવવાને માટે તે પોતા-
નો દોષ અને કંઠાગીયત માને છે તેથી કરીને અજ્ઞાનથી અને કર્મ-
થી પતિત થયેલા મનુષ્યને બાહ્યસ્વરૂપે કે આંતરિકસ્વરૂપે જો કદા
[૧] ચ મહાવીરપણાનો યોગ થાય તો તેના સંપૂર્ણ પ્રભાવથી નૈતિક મુ-
[૨] દરતાનું સત્ય પ્રતિજિજ્ઞાસ પડતાંજ દંકાઈ રહેલી ગુણ શક્તિઓ મૂળ
સ્વરૂપે જાગૃત થાય અને તેને તે જોને ઓળખીને અનુભવી શકે. એ
પ્રમાણે કરવાને પતિત યર્થ મહેલી વિવેકગુદ્ધિની સામે યદને પોતાનું
મૂળસ્વરૂપ શોધવું અને એમ કરતાં અંતરમાં સત્યસ્વરૂપ જાગૃત થશે
અને જે કારણથી પતિત અવસ્થા પ્રાપ્ત થઈ હતી તે દૂર થશે ત્યારે
સત્ય સ્વરૂપની શુદ્ધ પ્રત્યક્ષ પ્રતીતિ સ્વયમેવ જાદાર આવશે.

હવે પશ્ચાતાપના સમયમાં મનુષ્યનો જાગૃત થએલો આત્મા
મહાવીર પરમ આત્માએ જાગૃત કરવા માગેના અવસરજનથી ઉપર પ્રમાણે
પોતાની સંપૂર્ણ સ્થિતિને પહોંચે છે, કારણ કે એમ વિચારવું જો-
ઈએ કે પશ્ચાતાપ અને સ્વાત્મ જાગૃત જે સત્યની પ્રતીતિ થયા પછી
જાગૃત થએલા અને પશ્ચાતાપવાળા હૃદયમાં પ્રગટ થાય છે તે ખરી
બાળનામાંથી ચોક્કસ સૂક્ષ્મતા શોધી કાઢે છે એટલે કે આત્મસ્વરૂ-
પની શોધનો તે પશ્ચાતાપ નથી પરંતુ મૂળ સ્થિતિનું ફરી બાળ થ-
વાનોજ તે પશ્ચાતાપ છે. મહાવીરના પવિત્ર વચનોનો વિચાર કર-
વામાં અને મુખ્યત્વે કરીને મહાવીરનો જાગૃત અને જીવનમાં પરમ
સ્વરૂપનું જે પ્રતિજિજ્ઞાસ પડે છે તે પરથી પશ્ચાતાપવાળા જાગૃત
આત્માનું કાંઈક માત્ર નિરીક્ષણ કરવાનું નથી પણ પોતાના બુદ્ધી
જવાએલા સ્વરૂપને નિરીક્ષણથી ઓળખવાનું છે. જે મહાવીરનો
આપણને પરિચય છે તેને મજાની આપણી માનસિક ક્રિયાનો અનુ-
ક્રમ હોય જોઈએ. જ્યારે કોઈ એક શબ્દ, નામ કે વિચાર જે આ-
પણે તરત યદ જાગૃત થઈ શકતા નથી તે પછી તે શબ્દ કે વિચાર આપણે
રોક વખત જાગૃત થતા એવી આપણને ખત્રી હોય છે તેથી કરીને
પણી વખત મનજને મહેનત આપ્યા પછી તે શબ્દ નામ કે વિચાર
આપણી યાદદાસ્તમાંથી ઝગડી કાઢે છે ત્યારે આપણે તે શબ્દ કે વિ-
ચારને તદન નવીન તરીકે ઓળખતા નથી પણ એક જાગૃતીનો પરિ-
ચિત્ત બળ કે જે પોતાના હૃદયમાં લાંબા વખત સુધી રહેલી હતી
તેજ તે જ એમ આપણને ખત્રી થાય છે અથવા મહાવીર પરમા

ભુખને માટે કંતો તેણે પોતાની સ્થિતિ બુઢી જવી અથવા તેને ફરી પ્રાપ્ત કરવાને પ્રયત્ન કરવો. કંતો મનમાંથી પોતાની અધમ યર્થ ગએલી સ્થિતિ વિશે અને ગુમાવેલાં સુખ અને પવિત્રતા માટેનો વિચાર કાઢી નાખે અથવા તો તેને મેળવવાને દંઢતા પૂર્વક તૈયાર થાયો.

એક બાળક કે જેનું નરીંગ ઘણાજ હલકી ભતના જીવનવાળું છે તેને હાથે કોઈ પૈસાવાળા સુંદર જંગલમાં રાખવું અને બધી ભતના ઉંચા પ્રકારના સ્વાદ, ટેવ અને લાગણીથી પરિચિત કરવું કે જેથી તેના મનમાં અસંતોષવાળી ઇચ્છાઓ ભગૃત થાય, અને તે પોતાની હલકી સ્થિતિમાં તેના સાધનના માર્ગ દુઝા હોવાથી ઘણા કંગાળ અને દુઃખી થાય, એવી રીતે કરવું તે બાળક પર ઘણી ભુલ ભરેલી હવા બતાવેલી ગણાયે. અથવા કે.ઈ જંગલો અને મૂખ ભતનો કોઈ માણસ ક્યો, અને જ્યાં મુધો તેનું મન મુધારાવાળા વિચારથી અને આરામના સ્હેડાણથી પરિચિત થાય અને તેવાઈ ભય ત્યાં મુધો રાખીને પાછો તેને તેના જંગલો જીવનમાં અને જંગલો માણસોમાં મોકલો આપો, હવે આવી ભતના ઉપકારનું પન્નિભામ અને ધિનિમાથો તે માણસને પાવમાત્ર કયાં બરાબર નહિ આવે ? તે મુધારેલામાં પણ રહી શકશે નહિ, અને જંગલોમાં પણ તેનાથી રહેવ શે નહિ. આ ઉપરથી કહેવાનું તાર્પર્ય એવું છે કે મ.જીમને પોતાની સ્થિતિનું જ્ઞાન થાય તેનો માથેજ તે સ્થિતિ સંપૂર્ણ રીતે પ્રાપ્ત થાય તેવા પ્રયત્નમાં ઉતરવું જોઈએ. જે માણસને મનુષ્ય જીવનના ઉચ્ચતાના શાપ પડેલા છે, અને માણસની જીવની સ્વાધ્યાયવાળી અને પાપથી બરબર હોય તે પણ જો મહાવીર પરમામાના ઉચ્ચ મનેભવ અને નેતેક મદનતા તેને પ્રયત્ન થએલ હોય તો તેના કમનરીતમાં ઉપર કહેલા કદ દરદો. લાગુ થતા નથી બી યાતના માણસને માટે જે માર્ગ છે કે જેમાં પ્રયત્ન કરવાથી તે પોતાની ગુમાવેલી દમિશની શાંતિ પાછી મેળવી શકે એક નો. પોતાની નિયતિને કમલોચન બરી અને અને અમર જમરના રીતિથી બુઢાં જવી અને બીજી રીતિ પોતાની મૂળ નિર્ધાર સમજીને તેને મેળવવાને પ્રયત્ન કરી દમિશની શાંતિ પ્રાપ્ત કરવાની છે.

મહાવીર પરમામા શિશુ નુ મ.જીમની સંમુખ દેવે ગુમાવેલા

છે કે હું ગમે તેટલું કરીશ તોપણ જે બેઝમથી હું ક્યારાઈ ગયેલો છું તેનો અમુક અંશ દૂર થવા શિવાય બીજું કંઈ થવાનું નથી અને એ વિચારથી તેની મુખ્ય શક્તિ અને મહેનત કરવાની ખાત રહેતી નથી ભૂતકાળના ભૂતને દૂર કરવાને બદલે તે તદ્દન નિરાશામાં પોતાની જાંઘ ગીને નશીમ પર પડતી મુકે છે અથવા તો પોતે કંઈ સારું નહીં કરી શકે એવી લાગણીમાં પોતે જે વધારે ખરાબ કરતો હોય તે પણ જાણવાને તે બેઠરકાર થઈ જાય છે. આવા માણસને પ્રવલનમાં લાગુ કરી જાગૃત કરવાને જે પ્રયત્ન કરવાનું છે તે એ છે કે તેનો ભૂતકાળ સાથેનો સંબંધ તદ્દન દૂર કરવો અને જાંઘની ફરી યજ્ઞાત કરવાને તેને ઉત્સાહિત કરવો. આખરૂં અને આચારના નુકશાનકારક દુરદશાથી જો તેને વારંવાર અસર થાય તો તેના હોપની યાદ આપીને તેના આત્માની જરૂરીયાતો વિષે ખાત્રી કરાવવામાં મદદ કરવી. સમાજમાં જે માણસ ન્યાત બહાર થયો હોય છે તે તેની માથે પ્રયત્ન કરવાની ધણીજ પ્રયત્ન હીમત પણ ગુમાવે છે. ગેરવિશ્વાસ અને શકનું વાતાવરણ કે જે ધણી ભુલો કરાવે છે તેનાથી આશા અને ઉત્સાહને નાશ થઈ જાય છે. હયા, માન અને બહેર રીતની જાગૃતી તેન મા રહેતી નથી. સમાજમાં માન અને યોગ્યતા પ્રમાણની પાતાની ગુમાવેલી જન્યા નહિ મળવાના સંબંધને લીધે તેના દુરદશમાં આશા અને શ્રામ ભરી જાય છે, અને પોતે કેટલી ખરાબ સ્થિતિમાં પાંડાવ્યો છે, તે જાણતા છતાં કદાચ તેને માટે તદ્દન બેઠરકાર થઈ નહિ છે જો તે નવીન જીવની શરૂ કરી શકે, તેનો ધિક્કારવા લાયક નથી તેન ભૂતી ગકાચ તેની યાદદાસ્તમાંથી હંમેશને માટે ભૂતી જવલ તેના ને બે. કાંઈક જીવન સ્થિતિ થઈ શકે, પણ તે બચકર નવા મા તેના વિચારે મા વારંવાર દેખાય છે, તેના મેઝની અને સમઘીએ ના નુમયો તેન ધન સામગ્રી પડે છે, અને જ્યાં જાય છે ત્યાં તેને હેર ન કર છે અને હરેક રીતે દુઃખાયે છે. આવી સ્થિતિમાં માણસ ને તે કર ને. પણ તેને પોતાના વિષે સારા વિચાર નહિ આવે અને તે નિરાશાના કમાળ સંતોષ પર પોતાને હંમેશને મદદ નહિ દે છે.

હવે જે અમા પાત્રનું નિર્ણય મદદાત્મક પાત્રું મેળવવાને

ભાંગા વખતથી કંઈકા રહે છે, પરંતુ તેના પાપકર્મથી તેને જે જે
 મુશ્કેલીઓ વલ્લભ છે, તેને કાપવા હિંદાઈ હોય સદાપણ થયો. કર-
 જની રહે અંતઃકરણનું પાપ જાગૃત થયેલા આ માને શાશ્વત્વે
 તાજું દુઃખ આપ છે, અને તે શક્તિમાને પાછી હડ વે છે. જ્યાં
 મુખી નહિ જાણેલી રૂ-જ અને જવાનગરીનાં નાથ તેની સામે
 થાય ત્યાંમુખી મારું કરવાના નવા પ્રવલ્નથી શું કામ? હમેશની દરાજ
 જ દવરાને એમે તેવો પ્રવલ્ન હેવ નો પછ તે પુરના નથી. પાપક-
 મના પૂર્વના સમુદને દર કરવાને તે ઘણે-જ થે ડા ઉપેક્ષાનો થઈ
 શકે. દરેક દિવસે દમેયના વધવા જતા અને નહિ જરાના કાજમાં
 કાંઈકે વૃદ્ધિ થાય છે અને હૃદયપરનો જોજો માણસ એમે તે કરે તો
 પણ વધ રે ને વધ રે ભારે થનાં લાવ છે. એ તે નવીન છાદ્યી થક
 કરે, બૂતકાગના પાપને લાવી જાય, દુઃખી અંતમાને એમ જ
 ગણી થવ કે બૂતકાગમા મંડ થયુ જ નથી, એ અંતઃકરણને નિરો
 થવાના જોશથી પે.ત.ત. કર્તવ્યની નવીન મુદ્દમાં પ્રવેશ કરવાને છુ.
 કરવા મા આ રે નો જીવનને મે રાંદક મર્ગ આશા રાખી ...
 પાપકર્મની ને રૂ-જ એક ...

તો તે કાંઈ જોઈ શકાય નથી. ન્યાતનો તિરસ્કાર પોતાનું અને બીજાનું અપમાન એ સહન કરતાં જો તેને દિવાસાનું એક કારણ આશા અને મુખનું એક સ્થાન મળે તો તે દુઃખી; માણસને કેટલી ખુશાલી કેટલી આશા અને કેવું નવું જીવન આવશે તે કંપના શક્તિથી જ શકાય તેવું છે એક ધણે જાણે અને આગરૂદાર માણસ તેની સાથે મળેલો છે એ તે તેને કાંઈ જોઈ શકેનું કારણ નથી. તેવીજ રીતે એક પાપી માણસને જો એમ જણાય કે મહાવીર પરમાત્મા મને પાપીને સહાયક છે, તેની હાજરીમાં જ મેં મારી પવિત્રતા જાળી જાણી છે તે તેની સન્મુખ પોતાના પાપને કબુલ કરે; છે અને છ પી રીતે તે તેનું દુઃખ સહન કરવાને તૈયાર રહે છે. જ્યારે બીર પરમાત્મા કે જોના મધ્યમાં સપગા કુદરતના નિયમ અને ધોરણનું મધ્ય બિંદુ દેખાય છે, જે પોતેજ પવિત્રતાની મૂર્તિ છે અને જે પાપી માણસને પણ મહાવીરપણાને પ્રતીતિ કરાવે છે. તેને પોતાની સન્મુખ જુએ છે ત્યારે ખરેખર મૂંઝવું અંતઃકરણ નિરાશ થતું અટકે છે અને ભૂતકાળને નિરાશવાળો મળી ભૂલી જવાય છે એથી પણ વિશેષ મહાવીર પરમાત્મા પોતાના અપૂર્વ શક્તિથી પાપી માણસને તેની પ્રકૃતિ બદલી નાખવાને વાળે છે એટલું જ નહિ પણ તેના પાપ અને પરમાત્મા પ્રત્યેની શત્રુતા હું જ નહિ પણ તેના પાપ અને પરમાત્મા પ્રત્યેની તેમાંથી અને ધિક્કાર જે તેનામાં હોય છે તે તેને પ્રવક્તા બનાવીને તેમાંથી તેને બહાર ખેંચી લાવે છે. ધણાંજ ધાર્મિકોવાળા; અને નિરાશ અંતઃકરણને સાગ્રીત કરી આપવાનેજ જાણે ન હોય તેમ માણસના મહાન પની કબુલમાંથી તેના તરફ વિશાળા દયા બતાવવામાં આવેલો છે એકે કુદરતનો કાયદો ધિક્કારવા લાયક સ્વરૂપમાં પાપ સામેના લોભા વખતના આડું સંજોગથી પાપનું જે દુઃખદાયક ફળ આપી શકાય તે બચાવે દુઃખ આપવાને રસ્તો આપે છે. તોફાન જેવી તીવ્રથી પાપીને શિક્ષા કરી નિહોંતપણાનું જ્ઞાન કરાવવાનું તે કહે છે, જગતના અને નર્કના દુઃખો પાપના ધિક્કાર તરીકે બતાવોને ધણાંજ પવિત્ર અને નમ્ર આત્મા યત્ન કરી જાય છે. અને આખરે પાપના લોભ તરીકે તેને મોતના દાયમાં પણ ને મુકે છે. આ પ્રમાણે છે તે છતાં પહેલેથી છેલ્લે મુખો માણસના દોષને જાણીને પોતાનું મહાસાગર જેવું દયાથી ભરેલું અંતઃકરણ બતાવોને ધણા પાપી છ

આપે છે. તે આંતરિક સ્વરૂપ બાદ્યથી આત્મામાં જતાવે છે. એટલું-
જ નહીં પણ અંતરથી મનુષ્યત્વની શક્તિ અને આશા જાગૃત કરે
છે. આત્માની ઉંચી ઈચ્છાઓ અને યોગ્ય લાભોને માર્ગ તેમાંથી
મળશે નહિ પરંતુ તેના એકાંતમાં અને નજાણામાં તેની સાથે કોઈ
દૈવિક મહાત્માની હમેશાંની હાજરી અને રક્ષણ તેને મળશે. તારી
દરેક હૃદયિક નજાણાની વચ્ચે કોઈ સ્વર્ગીય દેવતા તારું રક્ષણ કરવાનું
ધ્યાનપર છે તો તે તારાં માટે કેટલું લાભ કારક છે તેની તું કલ્પના કરી
જે, તારી નજાણી અને ગુંચવાડાવાળી છાંદગીમાં કોઈ મહાત્મા કે
જેનામાં સ્વર્ગીય શક્તિઓ હોય, અને તારામાં કદી નહિ આ-
વેલી તેવી શ્રેષ્ઠ પવિત્રતા હોય તે તારા અંગરક્ષક તરીકે રહેતો તેથી
તને કેટલી સહાયતા મળશે, તેનો તું વિચાર કર. તારો મુંઝવે સ્વ-
ભાવ કેવી રીતે બદલી જાય છે, તારા પાપ કેવી રીતે દાળી દેવામાં
આવે છે, તારો ઉત્સાહ કેવી રીતે ઉત્તર કરવામાં આવે છે, તું જ્યાં
જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં મધુર, પ્રકાશિત અને પ્રેમી આત્માઓ તારી આ-
સપાસ ફરતાં તું જુએ છે. લાલચના સપજા ડેખાવો જે તને છેડ-
તા ન હતા, અને નિશ્ચય વગર તારા કાનમાં લાલચ ઉત્પન્ન કરતા
હતા, તેમાં તને શિખામણનો અને ચેતવણીનો શબ્દ તે મહાત્મા
સંભળાવે છે, અને તું તારું હિત જોઈ શકે છે. તારા સપજા ગુંચ-
વાડાની મુશ્કેલીઓ દૂર કરનાર તરીકે તારા હૃદયનો મિત્ર જે
મહાવીર તારી પાસે હાજર રહે છે, અને તને તારા કર્તવ્યનો માર્ગ
જતાવે છે. આ જગતમાં જેની હાજરી મનુષ્ય જીવનની ઉમદી ઈ-
ચ્છાઓ પૂર્ણ કરે છે, જે મહાવીર પરમાત્મા તારા એકાંત અને
વિચારના વખતમાં તારી બાજુએ સ્થિર થાય છે, અને જેવી વાત-
ચીતથી વિચારની ઉચ્ચતા, ભક્તિની પ્રાધાન્યતા, અને શ્રેષ્ઠ નિઃ-
યિક શ્રદ્ધા આત્મ પ્રદેશોમાં ઉભરાઈ રહે છે તે પરમાત્માની નજાણા
અને પ્રજ્ઞતા માણસને આ કેવી ઉત્તમ બદલી છે. સ્વાત્મ વિશ્વા-
સઘાતી દરેક મરીબ મનુષ્ય આવી મેળવતો કેટલા આવકારથી
સ્વીકાર કરશે? દૈવિક મહાત્માના સમાગમથીજ જ્યારે આટલો આ-
નંદ થાય છે ત્યારે ખુદ વીર પરમાત્મા જ્યારે પ્રત્યક્ષ રીતે મનુષ્યની
વચમાં રહે અને ખરો માર્ગ જતાવે તો તે કેટલું હિતકારક છે!
કોઈ શોક અસ્ત આત્મા, જે સ્થિતિ પાતે ચાહે છે, તેને માટે ઇચ્છા

કરતો હોય અને દુઃખથી ઘેરાએલો હોય એ એમ વિચારે કે મદા-
વીર પરમાત્મા તેના સોજની અને રનેદી તરીકે એક વરસ મુખી
તેની સાથે રહે છે, ત્યારે એ વિચારથી તેને કેટલી ભાગીતિ થયે ?
બ્યારે તમારું અંતઃકરણ માનસિક નબળાઈવાળું હોય મદદની ત-
મારી જુમ પરમાત્માને પહોંચતી હોય, તે જુમ સંભળીનેજ બહો
મદાવીર પરમાત્મા તમારી પામે આવી તમારા દુઃખમાં ભાગીદાર
હોય અને તમારી નબળાઈ દુર કરી તમારા સલાહકાર અને સો-
મીઆ તરીકે તમારી સાથે રહેતો તમો શું કરવા કરશે ? બ્યાં તે
મદાત્મા આરામ લેતા હોય તે સ્થળમાં કેવી રાંતિ હોય ? તે જગ્યાનું
વાતાવરણ કેટલું પવિત્ર થયું હોય ? તેના મુખી રહીયો બધી મુશ્કે-
લી અને શુંચવાડામાં કેવી સહેલાઈથી મામું થોપી કાઢતા હોય ?
કેવી પવિત્ર મુશ્કેલ, કન્યામાં કેવું પરિવ્રજા દરેક અંતઃકરણમાં ઉ-
ભારાતું હોય ? એ સી વીર પરમાત્માની મુજકારક હાજરી અને સર-
દારી આપણા ભાગ્યમાં હોય તો દરેક સ્વાત્મ વિશ્વાસવાદી આત્મ-
તેને એક કુદરતી બક્ષીસ માની ઉચ્ચપદને પ્રાપ્ત ન કરે ? તેઓ શું
પ્રેમ ન કહે કે હે મદાવીર ! તારી શીવજ છાયામાં અમોને સમાવી
! અમારા વિચારે, શુંચવાડા ગયા છે, અમારો પ્રેમ દોષિત છે, અ-
મારું નબળાઈ અને પ્રજ્ઞતા છે, એ તરણુતારણ ? તું અમારી
મે અ.વ અને ૧૨. રશનલેજ અમારા આત્મા પ્રકાશિત અને
૬. યોજરે

જેમ વીર પદમ નવા લાગે હાજરી અને રક્ષણથી અત્માના
જરૂર, અને પુરી પાડે તમ ૧૧ રમે થા પશુ પશુ અંગે જરૂરી
અને પુરી પાડી રહે છે કે-વ કે જે નાનીય નિદાતો અ.મામા
નબળા થય એ આત્મા નબળુ બ્ય.ન. વિચરે. બજ વિગેરે માન
નિત શરતન ન-કરે થયે, તે પશુ તે નબળામા મદાવીર પદમ
કેવવ ને ? એ નહીં હોય નહીં મદદના પરમ-મનીજ એ
બ.ન. એ નાનું પદમ ને નેની ને જની ન પશુ દે-ક પવિત્ર ન
બ.ન. દિત ૩-૪ ને અને દે-ક. કરવ ને અ મીરંદ સમ ન
છે મ. ને ૧. ૪૪ જે નહીં ન. પદમ-મ.ને અ ૧ કરણુમા અ.
૧-૧. ૨. અ. ૧. ૪. ૪. એ ને પદમ ન અ રણુ-જ રહે-જુના ત્ય
૧-૧. ૧. હોય ને અ. પશુને ને ને ૩. ૩૫૩ ૪ થ. ૪ તે ને ન.

તે સર્વ માન્ય અને સર્વ શિક્ષિત છે. તે મનુષ્યને એક ધણા દેખવા-
એતા અને સંપૂર્ણ શુદ્ધિશાળી બનાવે છે. એમ નહિ તોયજુ તે મા-
નુષ્યને માણસ બનાવી મદાવીર થવાનો માર્ગ બતાવે છે
તેનો રીતી ચ.દગીરી યાદ લાવવાને પછી જરૂરીમાત્ર રહેતી
નથી. જે મદાન શક્તિ ધણા થાય માણસોમાં પ્રકૃષ્ણિત
થઈ હોય છે તેને માટે નેને આપોઆપ લક્ષ જાય છે અને
હંથા પ્રકારની વિવેકશુદ્ધિ, નૈતિક એક પ્રકૃતિ જે સહેલાઈથી પ્રાપ્ત
થઈ શકે છે તેનું કુદરતી શિક્ષણ મળે છે. મુખ્યત્વે કરીને મદાવી-
રનો સત્વ સિદ્ધાંત મનુષ્યને અસર કરે છે તેના કરતાં તે દુહધના
કંઈ બાગમાં વધારે અસર કારક નિવરે છે. મદાવીરના દૈવિક સત્વ
તરફ જે લક્ષ આપે છે તેમાનો કેાઈ એવી રીતે નાકજુલ નહિ થાય
કે આનિદશિક સાળોતી વચર, મુક્તમ દર્શીલો વચર અને વિવેક જુ-
દિગી શુચવાગ બરેલો યથા વચર તે સત્વ ચંદ્રજુ કરવાને નૈયાર
થી. મદાવીરનું સત્વ એ જ સ.દિલ્ય દોળનો આવા બચાવનો અંત
વાળો જાય, દેહાદયજુ તરીકે એમ માની લેએ કે

સિવાય કાંઈ પણ વધારે હોતી નથી, એક નમળો કંટાળી ગયેલો દરદિ કે જે દુઃખી બિછાના પર પડેલો હોય અને કાંઈ પણ વિચાર કે વિવેકબુદ્ધિ જેથી નહીં થઈ ગઈ હોય પરંતુ માત્ર ધ્રમ અને પ્રાર્થના ની શક્તિ હોય તે સર્વે મોટી મોટી ધાર્મિક સંસ્થા અને કિંથા તાત્વિક સિદ્ધાંતિક મનવાળા મનુષ્યો કરતાં મદાવીરને કોઈ પણ રીતે ઓછા જ્ઞાનથી ઓળખે છે એમ નથી. મદાવીરપણીની છાપ તેમની અજ્ઞાનતામાં પણ તેવીજ સજ્જડ રીતે પડે છે.

એટલું ખરું છે કે કિંથા વિચારવાળા મનુષ્યો યોગ્ય રીતે સત્યની સાળીતી શોધી કાઢવાને અને પદ્ધતિમર અભ્યાસ અને ખીલવણી કરવાને તેમની શક્તિઓ યોગ્ય રીતે કામે લગાડી શકે, પરંતુ જે કુદરતી બક્ષીશ અને પ્રાપ્તિ એક ચઢાણુ માણસને મળેલી છે, તેને એક દૈવિક શાસ્ત્રના પ્રાકેશરની સાથે મિશ્રિત કરી શકાય નહિ. ભણવાની, સમજવાની, જાણવાની અને માનવાની શક્તિઓને જે શક્તિઓની વ્યાખ્યા કરવામાં જરૂર પડે છે, તેનાથી જુદીજ ગણવી જોઈએ. સંગીત શાસ્ત્રના નિયમો શોધી કાઢવાને અને લાગુ કરવાને ધણાને શક્તિ હોય છે, તે જગા તેવા પ્રકારની શક્તિ જંદામાં નથી હોતી, તેઓ તબી સરમ રીતે ગાળી શકે છે, અને વિગ્રહ આનંદ પણ આવી શકે છે. સંગીત મનુષ્યને આવરધવ કરવે ને ન દેખવે પદ્ધતિમરના શિક્ષણ કરતાં મૂર ચઢણ કરી ને તેવા નાનકડા કાળ વધારે સારી રીતે કામ કરી શકે છે નુકર ન. નિયમ અને વ્યાખ્યા જુદાંજુદાં રીતે ચર્ચવાને અને નક્કી કરવાને ધણો મુશ્કેલ બુદ્ધિ એકેએક પર નુ ધામના નૌદર્શનું માન્ય અને પુરના કુદરતી મન દરના તરૂપવંક નિરખવાને તેથી કોઈપણ શક્તિના જરૂર હોય નવ. મુશ્કેલ નામાંધોજ સધળું પ્રત્યક્ષ થાય છે. નાનિના નિયમ અને નિદાંત શોધી કાઢવાને અને નક્કી કરવાને ધણીજ મુશ્કેલ મનુષ્ય નકરે. વર્ષ સુધી શોધ ચલાવે છે પરંતુ એક નિર્વાચ અને કમર કાર્યને માન આપવાને નીચતા અને નિર્ધારણને એ ધણાને ધિક્કર બતાવવાને જે પવિત્ર અને પ્રમથ છે તેના પ્રમાણ કરવે ને એવા મુદ્દો જોઈએ છીએ કે જે કોઈપણ વીજળ બુદ્ધિના ચતુર્થથી મળી શકે નહિ તે છતાં તે

થી પ્રકાશિત થયે. અને તમો પ્રત્યક્ષ રીતે અનુભવશે કે માણસમાં મહાવીરપણું પ્રગટી નીકળે છે.

પ્રકરણ ૨ મું.

મહાવીર અને મનુષ્યનું આત્મિક જ્ઞાન.

હરેક જાતની અજ્ઞાનતામાં જે આશી વિશેષ આશ્ચર્યકારક અજ્ઞાન છે, અને જે ઇચ્છાપૂર્વક જણાય છે, તે પાતાનું આત્મિક અભણપણું છે. આ વિષય ઘણો રસિક અને મહત્વનો છે, એટલુંજ નહિ પણ તે એક એવો વિષય છે કે જેમાં આપણને ઘણી સમજ અને સૂચનાની તક મળી શકે તેવું છે. જે કોઈ માણસને હાલ એમ કહેવામાં આવે કે તારા ઘરમાં ઘણા વર્ષ સુધી એક માણસ રહે છે, તે છતાં તું તેના ચહેરા જોઈ શક્યો નથી, અને હજુ પણ તું તેને ઓળખતો નથી, તો તે તેને તેમજ હરેક સાંભળનારને કેવી અભણ બરેલી અને ન માની શકાય તેવી વાત લાગશે? તે છતાં એ કોઈ કલ્પના નથી પણ શંકા વગરની સત્ય બાબત છે કે આપણા ઘરમાં નહિ પણ આપણા હૃદયમાં હાલ એક ગુપ્ત ગુપ્તમાદર, ખરો મિત્ર અને રહેઠી તથા બંધુ કરના ઘણા નજીક રહે છે, તે છતાં હજુમુખી તેના વિષે આપણે ઘણું યોગ્ય અથવા કોઈ રહ્યું જાણતા નથી, આપણામાં એક બુદ્ધિમાન વિદ્વાન મ.જીસ હોય કે જેની પાસે વધા મુખી આખા જગતમાં વખણા જોડું અને મર્વ માન્ય સાચું હોવા છતાં તેના પાત. તેણે કરી ઉપાડ્યાં ન હોય તેા એથી તે ગુ. સ.મ.ગે નહિ. અથવા બુદ્ધિની ઘણીજ ઉત્તમ ચીજ અને વિજ.ન સાચા તથા કળાના ન મળી શકે તેવા એટ નમુન.થી બરપુર એક ને. જ હોય છતાં તેના માલીકને તે જો.

નોંધ—મહાવીર અને મ.ન. રૂપના પ્રજનનમાં કળા રૂ. કળાપે પ્રવેશ કરે તેમજ મનુ. વના અવજાતમાં આત્મિક મત્ત આત્મિક ના જે વિવેચન આપેતું છે તેનું ના.વર્ષ એવું છે કે જેક અ.મ. તેના અવજાતના પન્માત્રમાં મહાવીરજીવે છે અને અ.મ.નાં એ-વિષ.કે.ન મદ ઇત્યા વિદ્યા કહેવામાં આવેલા છે.

સાબક.

વાનો કદી વિચાર પણ ન થાય એ શું જોખું ખેડકારક છે ? વાંચનને માટે ઘણું જ સ્થૂંક પુસ્તક, અભ્યાસના સર્વોત્તમ આદ્યર્થકારક સાધન-વાળું અને દર રથગ, આનંદથી ભરપૂર સંપ્રદાયના આ સવગુણ દોષા છતાં તેને જોવાને પણ આકર્ષણ ન થાય એ શું સંખેદાદ્યર્થ નથી ? જે મનુષ્યોએ ઘણી લાંબી મુસાફરી કરી દોષ તેવા માણસ પામે આપણે ઘણી વખતે જાહેર જીએ, અને દૂરદેશની આદ્યર્થકારક વાતો સાંભળીએ છીએ, તે છતાં આપણા પેતાના સ્વરૂપથી તદ્દન અજાણ્યા સંદેશમાં સંતોષમાનીએ છીએ એ શું વિચિત્ર અને નવાઈ જેવું નથી ? જ્ઞાનજ્ઞાનના સર્વ માત્રાનરૂં જાહેર, દુનીયા, સમુદ્ર અને આ કાશના સઘળા ભાગના આદ્યર્થજોવાય અને નથી ચોધ કરાય તે છતાં દૈવમાં સંદેહી એક નાની દુનીયા હજી તદ્દન ચોધા વચરની અને જોયા વચરની સદી ભય એ કેવી મૂખાર્થ છે ? બીજા દેખાવો અને વિષયો આપણું કોટે કોટે આંતર અભ્યાસ કરી ચાલીએ, તેને ઘણી મહેનતથી અને લાંબી મુસાફરીથી પહોંચી શકાય પણ દૈવ સમુદ્રનો પુત્ર તો તરત આગળથી શકાય તેટલો નજીક છે, આપણે ફરી આખા ભય કરવી અને જાહેરની દુનિયાના વિચારો કાઢી નાખવા જેવો કરીને અત્યંત અભ્યાસ કરવાની જરૂર નથી.

મુખ્યત્વે કરીને આત્મિક અજ્ઞાનને ભૂલી જવાની જે બાબત ઉપર કહી તે જેમને ઉદ્દેશીને આ લખ્ય છે તેમાંના ધણાના સં-
 'બંધમાં લાગુ થતી હશે. આપણા સ્વભાવનો અમુક ભાગ એવો છે
 કે જેને લઈને દ્વિષિત જ્ઞાન ધણું સામાન્ય અને ધણું નાશકારક નિ-
 વડે જ નવાઈની બાબત તરીકે અને આનંદી અભ્યાસના એક વિષય-
 તરીકે દરેક બુદ્ધિશાળી મનુષ્યે પોતાના માનસિક સ્વભાવના બંધા-
 રણ, નિયમો અને ક્રિયાઓ વિષે ઘોડું ધણું બલવું ભેંટાં. અને
 ખડું કહીએ. તો એક નવાઈના વિષય તરીકે નહિ પરંતુ એક છેદી
 અને ઉચી જરૂરીઆત તરીકે આપણે આપણી નૈતિક પ્રકૃતિથી અને
 મહાવીર પરમાત્માની સાથે સરખાવતાં આપણાં અંતઃકરણનો સ્થિ-
 તિથી આપણે અવશ્ય બાંધીતા હોવા ભેંટાં. આપણી શારીરિક તં-
 દુરસ્તીની સંભાળ આપણે બીજાને સોંપી શકીએ, અને એક વેદની
 હુશીઆરીથી આપણી શારીરિક અજ્ઞાનતા સહજવારમાં દૂર થઈ શ-
 કે, આપણી બુદ્ધિ ખીલવવામાં બેદરકારીથી, અને વર્તન મુધાવામાં
 દુર્લક્ષથી ખોટી મગરૂરી, ધિક્કાર, અને પોતાના અભિમાયની હડ
 ડિંગેરેથી બહુ નુકસાન થતું નથી પરંતુ બધારે આપણી અજ્ઞાનતા
 માત્ર શરીર સંબંધીની નહિ પણ આત્મા સંબંધીની હોય છે, મગ-
 જની નહિ પણ અંતઃકરણની હોય છે ત્યારે તેનું બધંકર નુકસાન
 કોઈ પણ ભાષા કહી શકે તેવું નથી. આપણી આત્મિક તંદુરસ્તી
 અને આત્મિક અનુભવની ખીલવણીનું કાર્ય આપણે કદી કોઈ બી-
 જાને સોંપી શકીએ નહિ. આ જગત પર કોઈ પણ મિત્ર આત્માનો
 વેદ થઈ શકતો નથી અથવા આપણને આપણી એકાંતીક જવાબદારી
 અને કર્મના બોજામાંથી કોઈ મુક્ત કરી શકતું નથી. અને
 અંતઃકરણની અજાણી ભૂલોથી આપણી સ્વાભાવિક સ્થિતિને નુકસાન
 પહોંચે છે એટલુંજ નહિ પણ તેથી આપણા હૃદયનો નાશ થવાની
 શરૂઆત થાય છે.

અનુભવથી એમ જણાય છે કે મનુષ્યનો નૈતિક ખામી ધણું કરીને
 તેવી પોતાની ગ્રાધ કરવાની જે દરકારને લીધે છે આપણા પાપ વિ-
 પેના કેટલાક ખાસ ગુણ અને ન શોધી શકાય તેવા ભેદ છે, શારીરિક
 રોગ કે નુકસાન ઘણાખરાના સંબંધમાં શરીરમાં થતા દુઃખથી જ-
 ણાય છે અને તેથી મનપર તેની અસર થાય જ તેથી કરીને એક માં-

જાણુ' અસંભવિત છે, અને જે બેદરકાર પાપી માણસ પાપની સામે થતો નથી તેને પાપથી કેટલું નુકસાન થાય છે તે તે ભાગ્યેજ જાણી શકે છે. જ્યાંસુધી પાપ કે દુર્ગુણ સામે થયા વગરના આત્મા પર રાજ્ય કરશે ત્યાંસુધી તેના કારસ્થાન કોઈથી જાણી શકાશે નહિ. જ્યાંસુધી માણસ ચંકા કે વિચાર વગર સાંસારિક લાલચ અને અપવિત્ર ઈચ્છાને આધીન થઈ જાય છે, અને નકારી દેવનો ગુલામ થઈ જાય છે, ત્યાંસુધી તેની હયાતી ચોધવાને કે તેનું પ્રમાણ કરવાને તેને કદી પણ વિચાર આવતો નથી. કારણ કે ઘણી બાબતોની પેઠે આમાં પણ અટકાવથીજ જોરનું પ્રમાણ થઈ શકે છે. કુદરતના ધણા શક્તિવાળા એજંટો જ્યારે સામે થનાર કોઈ ન હોય ત્યારે પોતાનું કામ શાંતપણે અને કાંઈ પણ આકર્ષણ ન કરે તેવી રીતે કરે છે. જ્યારે કોઈ સામે થનારી શક્તિ તેની સામે થાય છે ત્યારે તેની હાજરી અને શક્તિ તરફ ધ્યાન એવાય છે. એક જોસ જોર વહેતો ઝરો જ્યાંસુધી તેને અટકાવનાર કોઈ પદાર્થ આડે ન હોય ત્યાંસુધી શાંત અને અવાજ વગર વહ્યા કરે છે; પરંતુ ખાઓચીપા ખડક અને અટકાવેલા પ્રવાહની ઝર્જના તરતજ તેનું જોર બતાવી આપશે. પવન જ્યારે ખુલાં મેદાનમાં પુકેતો હોય ત્યારે તેનું જોર કળી શકાશે નહિ પણ જ્યારે તે જંગલના વૃક્ષપર અથવા સમુદ્રના મોઝપર થઈને પસાર થાય છે, ત્યારે તેનો અટકાવ થવાથી તમે તેનું જોર જોઈ શકો છો.

હવે તેવોજ પ્રકાર આંતરિક દુનિયામાં છે. પાપનું પરિબળ માત્ર તેનો અટકાવ કરવાથીજ અનુભવાય છે, કોઈ પણ પાપની સામેનો એજંટ જ્યાંસુધી તપાસ થઈ નથી ત્યાંસુધી પોતાના કામમાં વધારે શક્તિવાળો કે મહેનતવાળો જણાયે નહીં. ધણા સાંસારિક અને નાસ્તિક અંતઃકરણમાં પાપ, શાંત પવનની પેઠે અને ઝડપથી ચાલતા ઝરાની પેઠે રાજ્ય કરે છે. સ્વાર્થીયણમાં, સાંસારિક મોહની-માં મગરૂરીમાં, લોભમાં અને તેવાજ દુર્ગુણોમાં તે શાંતપણે રાજ્ય કરે છે, એટલુંજ નહિ પણ પાપ તે આંતરિક જગતમાં એટલો વગ ધરાવે છે કે રીયાળાની ટાંઢને જેમ દૂર ન કરી શકાય તેમ તેના માર્ગમાં કોઈ પણ આડે ન આવે તેવી રીતે તે સામ્રાજ્ય કરે છે. તેને ઉધાડું પાડનાર તેના સામે થઈને અટકત કરનાર છે. જ્યારે

વતો જાય છે તેમ તેમ તેના મુખમાંથી અધિરાધથી એવી છુમ પડે છે. કે “ મહાવીર પરમાત્મા વિના આ મરણના શરીરમાંથી મને કોણ મુક્ત કરશે ? ”

આત્માને જાગૃત થતા પાપની ધાસ્તી લાગે છે.

સ્વાત્મ અજ્ઞાન માટે પાપી માણસને બીજું કંઈયે એ છે કે પાપ વારંવાર આત્મિક સ્વરૂપ જાણવાને મનુષ્યને ડરાવે છે. આત્મા માં કર્મના સંચારથી જે શંકાશીળ સડો પેસેલો હોય છે તે આત્મિક સ્વરૂપને જોવા જતાં મનુષ્યને ધાસ્તી ઉત્પન્ન કરે છે. જો કે એ ઘણું આશ્ચર્ય જેવું લાગે છે તો પણ મનુષ્યની સ્થિતિ એક એવી અસાધારણ પ્રકારની રહે છે કે જેથી મનુષ્ય એમ માની લે છે કે તેના આત્મામાં સઘળું જરોખર નથી. તો પણ સઘળું સત્ય જાણવાની અનિચ્છાથી કાંઈપણ આગળ તપાસ કરતાં તે બંધ પડે છે. એ વાતો ઘણા થોડાજ મનુષ્યો હશે કે જેઓ પોતાના વિષે થોડું ઘણું પણ જાણતા ન હોય. થોડીક મુશ્કેલીથી હજારો મનુષ્યો કાંઈ પણ વધારે જાણવાને ના કહે છે. ઘણીજ બેદરકારક છાંદગીમાં પણ અવરનપર રૂઢિનો પ્રવાહ ચાલ્યાજ કરે છે અને આત્મા પોતાની ઉંડી આંતરિક કંગાલીઅતને પકડી રાખે છે. કંગાલ સંધિતિનો અધિકાર એટલો ભયંકર હોય છે કે બહુજ થોડા મનુષ્યો તેના સન્મુખ જોવાની હિમત કરે છે અને એ રીતે મહાવીરની શક્તિવાળો આત્મા મેંદા જેવો ગરીબ થઈ જાય છે. પાપી માણસનું અંતઃકરણ પોતાની તપાસ કરવાને જો ખુલ્લું કરવામાં આવે તો તેને એક એવો કરડો દક્ષિણાત જણાય છે કે જેના સામે જીવાને કંપારી આવ્યા વગર રહેશે નહિ. તેથી ઘણાખરા મનુષ્યો અજ્ઞાનપણાની નકામો શક્તિથી આત્મિક સ્વરૂપ જાણવાથી દૂર રહેવાનું જ પસંદ કરે છે.

અને તોપણ આ જાણી જોઈને રાખેલી અસાનતા કેટલીક બાબતમાં જ્યારે આપણી વર્તણૂકની સામે સવામાં આવે છે, ત્યારે જ્યાં આત્માના લાલો જોખમમાં હોય ત્યાં ઘણીજ અજાણ્યેલી ભરેલી રીતે આત્માના પક્ષમાં જોવામાં આવે છે, આ જગતના વ્યવહારમાં મનુષ્ય ન રોકી શકાય, તેવા પાપથી ખરેખર ભડકે છે, અને જે દુઃખો અટકાવવાનું પોતાની શક્તિની જહાર હોય તેના વિચારથી તે પાપને હરકત કરવાની ના કહે છે, પરંતુ જ્યારે શંકા શીજ પાપ ઉપાયની

જહાર હોતું નથી, ત્યારે ધણા મનમાં તેને દૂર કરવાને કલ્પી વર્તણૂક વાળી પ્રતિ હોય છે કે જે પ્રતિ હોય પણ ખાસ્તોવાળા પાપના જરા પણ દેખાવથી તેનું નકારું પરિણામ બાળી શકે છે, પણ એક એક કંઈ કરી શકતી નથી. દરદરણુ દરીકે એક ઘણા બધા પાતાના વિશ્વાસુ નોકરના દિસાવમાં કંઈક ગોઠાવે. જુએ અથવા તો તેના હોય કરજાર કે જેની સાથે તેને ઘણું જોખમવાળો વદીવદ હોય તેના વિરે શકે દરજત થાય તો મોટે ભાગે તે એકાએક કોઈને કંઈ પણ કહેયે નહિ. પોતાને નહિ મમતી તેવી સૂચનાઓ તરફ પોતાની આંખો જાંબ કરીને અને બધી આગળ તપાસ ચંકાવવાથી દૂર રહીને તે વર્તમાનની અયોગ્ય શાંતિથી બાળી જોઈને પોતાની ભવિષ્યની પાશમાંથીનું જોખમ ખરીદ કરી લેયે. એટલુંજ નહિ પરંતુ ખરી દોકલતનું મૂળ શોધી કાઢનાં એ કે તેની તપાસ એવીજ જણાય કે નોકરે તેની મીઠકા નખ કરી નાખી છે અને તેનો કરજદાર દેવાનું કાંઈવાની અણીપર છે તે. પણ તરતને માટે તે પોતાની ધાતકી તપાસ એક બાજુએ રાખી લે છે અથવા કે ઈચિતાનુર અને મ.ધાનુ સંગે ધારનીથી બાળે છે કે જેનાપર તેને ધણું પ્રેમ છે તે નજીકના સગા રોમના બધા કંઈ ચિન્હો છે તેના ન તપાસ નરનીના ચિન્હો ને જુએ છે. તે વધી વિચાર છે કે હું જેને મ. ધ. મ. અ. હું થયેલે સામજી હું અને તેને ભવિષ્યની સધર્મી ધ. નાં કં. પ. ધ. ધ. કે. ને કાઢા હું તેને અ કંદર તે મા. જ. ધ. ન. ક. વિ. ૧૯-૧૯ અ. વડે. ૧૫૨. ૧ આવા પ્રસંગે ક. ધ. મ. મ. પ. ધ. ની વિ. ૧૭ ની ન. ધ. ન. ધ. માં શકિતની સલાહ નહિ હોય અને તે કે ન વધતે અ. ક. વર ને જે બની શકે તે જાણ્યો નહિ હોય.

અ પણ સાહજિક સમજા. ૫-૨ મા એવ મન પે પણ એ કે હોય તે. પણ અ. ન. ક. જ. મ. ને મા. પ. ન. ની નરજીની નેદરકરી પણ કાઢા. વિદ્રા. અને કાંડ પુરુષ મ. અ. વ. ક. તરીકે નહિ પણ કલસર્ગ નિયમિત રીતે જોઈ ન. અ. ન. છ. ની. મ. મ. ન. અ. ક. ર. ર. ક. અ. યા. અને સંહાર કરી ધ. ર. ની. ને ક. લે. ધ. ને પણ ધણા ન. જ. મ. અ. વી. જ. મ. મા. ને અ. અ. ર. ર. ની નેદરકર થ. અ. ધ. છે અને ની ધારના અને કા. ર. ધ. ન. મ. ને અ. ધ. છે અને નેદરકર ક. જેમ અથવા ના. ર. ર. ન. ની ધા. ન. હો. ધ. ૫

રંતુ આત્માનું હમેશનું સુખ અને ઉત્તમ વર્તણૂકની જાગૃત હોય તો જગતનો મોટા ભાગનો વ્યવહાર આત્મિક સુખની સામેની ધારતી અટકાવવા તરફ હોતો નથી, પણ તેની નિશાનીઓ પણ ભૂલી જવામાં આવે છે. ધર્મ તરફ તેઓ ગમે તેવા અવિચારી અને બેદરકાર હોય તો પણ ખરેખર ધણા થોડા માણસો પોતાની આત્મિક સ્થિતિ વિષેના પ્રસંગોપાતના જ્ઞાન વગર જીવંતી પસાર કરી શકે એવા પણ પ્રસંગ આવે છે કે જ્યારે અંતઃકરણ ગમે તેવા બેદરકાર માણસને તેની ખબર આવે છે અને આત્મા તથા તેના ભવિષ્ય વિષેના ચિંતાતુર દેખાવો ધણા ઠણ અંતઃકરણને પણ કહી દેખાડે છે. સાંસારિક સુખની શ્રેષ્ઠ સંભાળ અને મોજશોખની વચ્ચે માણસનો ઉંડો સ્વભાવ પણ ઉંઘતો રહે છે. સામાન્ય જીવનનો સપાટ પ્રવાહ સંસારમાં મગ્ન રાખે છે અને આત્માને ઉંઘવાને લલચાવે છે પરંતુ લગભગ દરેક માણસને એવા પ્રસંગો અવશ્ય આવે છે કે જ્યારે સાંસારિક સુખના સપાટ પ્રવાહના જીવંતીમાં અંતરે પડે છે અને તેનો આત્મા થોડા વખતની જાગૃતિનો અનુભવે છે. એકાંત માંદગીના બીજાનાની સાતિમાં, સંસારના કંટાળામાં, પીડાની ખરાબીમાં, ઘણીજ તમીમાં, જ્યારે આપણે રમણાતમાં હોઈએ છીએ અને મનુષ્યને મરના જોઈએ છીએ ત્યારે દરેક મનુષ્યને પરમાત્મા એક ખરી વસ્તુ છે એમ ઘડીભર માન્યતા થાય છે તે ધાર્મિક અવિચારી તથા સંસાર રક્ત થયેલા મનુષ્યને પણ જરા થોડાંજ વિચારમાં પડી જવું પડે છે. અથવા જ્યારે કોઈ પાપી ક્ષણ સંસારની અનિલ્યતાનો ધણેજ અસર કરે તેવો બોધ સાંભળે અથવા જે ઘણીજ વેદાન્તવાળી અને પવિત્ર જીવંતી કાંડે છે તેના મંથમાં આવે છે ત્યારે પોતાની બેદરકારી વિષે તેને દુઃખ ભરી ગળી થાય છે. કેવા પવિત્ર જીવનના અભાવથી પોતાના તરફ રહી રહે છે અને તેની સચે પોતાનું જીવન સંસ્કારવા તેનાથી જાગૃતનો અવાજ કાંડે છે પરંતુ આવા વિચારો કંઈ મોટા વખત રહી શકતા નથી. મનુષ્યનો તે વિચારોને પાલન ટકાવી રાખવે ન જોઈએ મુશ્કેલી પૂર્વક નિર્ણય હોય છે. આત્મિક ચિંતાઓમાં પોતાના સાંસારિક વ્યવહારમાંથી ઈશ્વરની ઈચ્છા હોતી નથી. તેમના આત્માથી તેમના

નાથનો વિચાર કરવાની તમને બહુ ફરજ પડતી નથી, અને નાથ થાય છે, ત્યાં મુખી તમે બલે અચાત હો તેવી રીતે સધળો ને કરતા રહો છો.

કુદરતી જમનમાં અને આપણા પોતાના શરીરમાં આવી રીતે ધિમે ફેરફાર થાય છે, ત્યારે શું તે ઉપરથી આપણે જોમ નહિ કરીએ કે ન ધ્યાન રહે તેવા અને ઘણા ધિમા તેને મનનાજ દો આપણી ધર્મિક અને નૈનિક વર્તણૂકમાં પરમાત્મા પાસે આત્માની સ્થિતિમાં થવાજ દરે. હું ખાત્રીપૂર્વક કહું છું કે મર તે તેમજ છે, આત્માનો શિથાનો તેની ઉંચે વૃદ્ધાવસ્થા અને મૃત્યુ ઘણા માણસો ધિમે ધિમે પહોંચે છે અને ઘણા પહોંચી ગયા છે તે છતાં તેઓ બધા ઉપર મુખી અજ્ઞાન હોય તેમ ધિમે ધિમે નો ક્ષણિક અવદાર વધારનાજ રહેલા હોય છે. વર્તણૂકનું બંધન ઘણુંજ ધિમેથી થાય છે. વિસ્તારથી અને ઉતાવળથી તેની પીઠી આવી શકતી નથી. દરેક પસાર થતા દિવસના બનાવો ઉપરથી તેનું બંધારણ ફેરવા મા મદદ કરે છે. આપણી બાકાતીના ઉપરાઉપરી ફેરફારો કાલને કાલ પછગ મુકતા બાય છે, જાહેરમાં આવે તેવ મન. પ્રમણુ બંધારણ થવાને ઘણા વખત લેઈએ છાં. બંધનકે ક મણીન દરેક આત્માસ જી. આત્મ પ્રદેશને કાલે ને છે બન પછ. છે પછ તેને અમુક દિશા ના વાવ ને બંધે વાવ ને છે તે તે પરથી ચાલત ની પે. આપણ તેની અનુકે એક મે. રથ. આ ૨. કોચે. જેમ જે દરેક એક બીજામાં નું પાચે ક. એ એમ કદે આપણ પી વા કમા આપણ બંધ ના વા કમા પા આપણે કાંઈ ખાત ન રત નથી ફેરફાર ને કુદરતના વાવ ને સમે ક શકે છે. ને અને પા. એ બુદ્ધિન સ ન થવા વા ને ચાંન બને સ્વરૂ વા ને હાય માણસના કુદરતી હું ને બંધુ બંધુ રાજ ખાં છે કે પા. ને મની વર્તણૂકથી તે એ પા. એ ૨. છે નીચ નવાયા. ક નુસપડા, નીચપડ, કાંણ ને કાંણ બને અધનિષા રે મનુષ્યમાં નમે તેવી હુમ્મુ વ વાં ક આર મા બ વે આપણ એક દિવસમાં કે એ જ બવ. ચથી અથવા મનની ક વા બુદ્ધિથી પુરતજ ને. પ્રકર થવ પ. મી ન

તેની પાસે તમારા હરેક ક્ષુધા દુઃખની-કળુક્ષત આપો તે હમેશાં માંગવાને અને સહાય કરવાને તત્પર છે. ગમે તેવી બધંકર સ્થિતિ સુધારવાને તે સંપૂર્ણ સામર્થ્યવાન છે, જીવન અને મરણ એક સરખી રીતે તમારા આત્માને દુઃખી કરતા હોય તો છેક છેમ્મે વખતે પણ તે મહાવીરને યાદ કરો, તમારા આત્માની પરીકા કરવાનું તેમને સોંપો, તેના શ્રદ્ધાળુ પ્રેમ અને મદદ ઉપર તમારું ગમે તેવું જીવન અર્પણ કરો અને તમારો ઉદ્ધાર ખાત્રી પૂર્વક ઘણેજ તે તમારામાં યુપાર્થ રહેલું મહાવીરપણું ઉત્પન્ન કરશે, અને તેની મદદથી તમે ગમે તેવા શત્રુને દૂર કરી મહાવીરપણાને પામશો.

પરંતુ બીજી રીતે જો આજસ અને બેદરકારપણું વધતું રહે અને તમારો બધ જાણવાની તમે ના કરો, મહાવીર પરમાત્માની મદદ શોધો નહિ, તો પછી વિચાર કરો કે એવો વખત નહિ આવે કે જ્યારે આત્મિકજ્ઞાન લાભો વખત મરજીની આજના રીડીશકો નહિ ? પ્રકાશને દૂર કરવો હમણા મંજવિત છે. પરંતુ જ્યારે અજવાળું અધારાના સ્વરૂપને ધારણ કરશે ત્યારે આપણી ઇચ્છા હશે કે નહિ તો પણ રહેક અંત કરવાના કે ડા બાગમા તેની અમર થશે અને પછી આત્મની સ્થિતિ ફક્ત મહાવીરનેજ જાણશે. આત્માને બુદ્ધી જવાની શક્તિ મેલવાની એ એ કે હમણા શરૂ છે, દુઃખ નહિ સહન કરવાની યત્ન પણ સંભવિત છે, અને થાંડા વખત પોતાની સ્થિતિના સંતોષકાન્તક સ્વ નમા પછી સંતુષ્ટ એ પણ ખની શકે તેવું છે પરંતુ ૧ શાંતિ મેલવી ન શકારક ન બેદરીજ બોલે છે. તરતજ આ મટે અગત્ય થઈને તો કરવાના બધ કર સમયની મામે થતું થઈ છે. આ દુનીયામા કંટવીકે નરકાન્ત અગત્ય અવસ્થા પણ હોય છે. નિતની સ્વપ્ન અવસ્થામા બેદરકાર આનંદ અનુભવવો, જુના કે નવે કરી ભેલા, આપણા રની અને નુબ થયેલા ન નુસાય તેમ સ્વરૂપની ત્રાને સંદુક જુના પરીવિત માણસને ભેલા, અને લાંબા વખતથી શરૂ થઈ ગયેલા સ્વરૂપી સામર્થ્ય, અને પછી આપણા એકાન્ત સ્વપ્નમા દુઃખની લાગણીથી સ્વાસ્થ્ય અજવાળામા અમરું એ જાણુજ બેદરકાર છે એક મરીજ મુન્દેશ્વર માણસને મુખી નિર્મલાંત વચરના, અસ્થિ અને શનિન જ્યારે માવાળું મિલે અને મુખી થર ન્યા નેનું આજકાલ નુ અને દુઃખ વચરનું ન્યામ હોય તેના મધુર સ્વ

નંદ ઉપર તરી આવશે નવા જન્મેલા આત્માને તરતના દેખાવથી જીંદગીનો નવોજ અર્થ લાગશે. જગતપર ધીમે ધીમે વધારે મહત્ત્વ વાળી આચાર્યોનું પરોઢીડ થશે અને જ્યારે બાળપણની નવાઈ જેવી નજરથી સઘળી ચીજ તાજ અને નવીન જણાવી દેતી ત્યારે જહારના પદાર્થો અને બનાવો લાભના અભણપણમાં સુખી વખતમાં આશ્ચર્ય તરીકે ભેજાતા હતા. શ્રદ્ધાશુ મનુષ્યના અંતઃકરણમાં પણ ધીમે ધીમે શાંતિ, ચિંતા રહિત વિશ્વાસ, અને સાંસારિક શ્રીકરમાંથી મુક્તિ જાગૃત થએલ જણાશે, કે જે સ્થિતિ એક નાનું બાળક પોતાના પિતા તરફથી સઘળી જરૂરીઆતો પુરી પડેજ તેવા વિશ્વાસથી અનુભવે છે, તેને મજબૂતી જ રીતે મહાવીર જેવો પિતા મળવાથી તેમાં શ્રદ્ધા રાખનાર આત્મા નિશ્ચિત થઈ શકે છે. એકજ શબ્દમાં કહીએ તો આત્માને ફરી વખતના લાભવગથી મહાવીર પરમાત્મા સાથે સંબંધ થવા દો, અને વહેલું કે મોડું તેનામાં નવીન જીવન બાળપણના ચિન્હો દેખાવા લાગશે, બાળપણથી દરેક આકર્ષણ કરે તેવા શુભેાની ઉત્પત્તિ થશે, જે વધારે પવિત્ર, વધારે ઉમદા પ્રકારના અને જીવનને ઘણુંજ મહત્ત્વનું કરે તેવા થશે.

મનુષ્યના આત્મામાં ફેરફાર થવાની સાથે આવી રીતે મહાવીર પરમાત્મા દરેક આત્માને મોક્ષ માટે ફરી જીવન શરૂ કરવાને તેમના વચનોમાં જાહેર કરે છે. અને નવીન જન્મનો વિચાર જો કદાચ આશ્ચર્યકારક લાગે તો જે માણસ મહાવીર પરમાત્માના વચનનું રહસ્ય સમજી શકે છે, તે અંતઃકરણને તેમના વચનેાનું ખરૂં સિદ્ધાંતિક રહસ્ય ઘણીજ અસર કરશે, અને જો તે આત્માને તે વખતે સમ્યક્ત્વની ફરસના થશે તો ત્યારથી તેના નવીન જન્મની શરૂઆત થશે. એવો રીતે મહાવીર પરમાત્માના પવિત્ર વચન થો હજારો આત્મા સમ્યક્ત્વ પામી નવીન જીવન શરૂ કરી જીવનના અંતને પામ્યા છે, અને હજી પણ તેજ રીતે નવું જીવન શરૂ કરી અનાદિકાળે દુઃખાપ્ય એવી મુક્તિને પ્રાપ્ત કરવા દરેક સામગ્રી સહજ મેળવી શકે છે; તમે જુઓછો કે તેમના ઉંડા રહસ્યવાળા સિદ્ધાંતો સમજવાને જે મુશ્કેલીઓ નડે છે, તે સિદ્ધાંતો મનુષ્યના અંતઃકરણમાં સ્થાપિત થઈ શકે એટલા માટે તેવીર પરમાત્માએ સાંદા

તેમજ ઘણા સાધારણ પ્રસંગોમાં પણ અદૃશ્ય અને છુપી. શક્તિઓ વિશે આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે છે, તો પણ એક એવો પ્રતિપક્ષી અંતઃકર્મ વાળો વર્ગ પણ છે કે જે દરેક જાળત સંસારના સામાન્ય કુદરતી કારણોથી જેટલી સમજાવ તેટલીજ સરસ રીતે સમજાવાની અને જીવિતી તથા પરિચિત જાળોની સત્યતા સિવાય બીજી કોઈ પણ જાળત નહિ માનવાને હઠ વડળ ધરાવે છે. અજ્ઞાનતા એ ખરેખર કુમારવાળી બક્ષિની માતા છે પરંતુ દરેક જાળત વિષેની શંકા એવધારે ફલાજનક છે કે જેના આખા પચ્ચાત્માનું પુરતું જ્ઞાન છે. ઘણાજ અંધારાવાળા જમાનામાં ધર્મનું કદાચ એવું વલણ હશે કે દરેક નહિ સમજાયેલી સત્ય જાળત અથવા કુદરતનું અસાધારણ આશ્ચર્ય ધર્મ ગુરુઓ પ્રત્યક્ષ રીતે તરજુઓ કરીને સમજાવતા હોય. જે સમજાવવાને બાપામાં શબ્દ નથી અને માણસમાં જે વિષેની શક્તિ નથી તે સમજાવવાને કેવું કેવું વલણ લેવું પડતું હશે તે કહી શકાતું નથી. દરેક તોજાનમાં એક જમતી ગરીબ માણસ કોંપી અવાજ સાંભળે છે અને કોઈ અસાધારણ શક્તિની હાજરીથી ધ્રુજે છે, ભ્યારે સૂર્યના પ્રતિબિંબમાં ઘણે શક્તિની છાયા પસાર થાય છે (મહાજી યાચે) અથવા આકાશની વીજળી યાચે ત્યારે તેને કંપારી છૂટે છે. અજ્ઞાન અભરણ સ્વપ્નમાં, જાગૃત્તામાં અને દેવની નકલ કરે તેવા સ્વપ્નની હાજરીમાં પાતાની મેળે જાય અને ધારની ઉત્પન્ન કરે છે. પરંતુ જેમ જેમ સમાજ જ્ઞાનમાં વધતી જાય છે અને ઉપર કદાચ તેવા બનાવો જે અવાજ કોઈ દેવતાઈ કે પડપ ગળાતા તેની માત્ર કુદરતના નિયમના કારણ ગરીકે શોધ થાય છે ત્યારે બહીષાર એવું બને છે કે દેવતા અસ્તિત્વનું અનુભવિકજ્ઞાન અસાધારણ એટલાની પેઠે નષ્ટ થઈ જાય છે. મહાજી જાન ન મહાજી શકે તેની કોઈ શક્તિ નથી અને મહાજીની કોઈ ખોટો દેવતા નથી એવી માન્યતા ઘણા અમદાવાદ અભરણમાં જાન થવાથી થાય છે. કુદરતના કારણો જે પાતાની આસપાસ બનાવ હોય તેની નિરીક્ષ કરવાની ટેવ પડી જવાથી મહાજી બીજી એટલે જાળનો વિચાર કરવાનું તણ દે છે. દરેક જાળને કુદરતના નિયમો જાનુ પાડવાની ટેવ પડી જવાથી એવા પ્રકારનું વલણ થઈ જાય છે કે ભ્યારે દરેક કુદરતી દેખાવના બાદ અને શરીરિક કારણો જાળની શકાય છે ત્યારે તેના સ્વરૂપ જ્ઞાન આપે

હીધા નથી, તેનો સર્વોત્તમ હેતુ અને સ્વાત્માવેશન એક ક્ષણ વાર પલ્લુ નગળા પડતા નથી. દરેક ક્ષણે આખા જગતના નિયમોની પેઠે બંધનમુક્ત થવાની ક્રિયા તેનામાં ચાલુ રહે છે. અને બીજા આત્માઓ જ્યારે સાંસારિક મુખદુઃખથી ઘણા સંચેત હોવા છતાં બંધાય છે ત્યારે ગમે તેવા લાલચના ને દુઃખના પ્રસંગે પણ મહાવીરનું મહાવીરપણું ચક્રાયમાન થયું નથી. તેમનું જ્ઞાન એટલું બધું વિશાળ હતું કે તેનો આત્મા લોકપ્રયાણ પ્રદેશમાં પ્રાણીઓ પર પ્રભાવ પાડતો હતો, જ્યાં જ્યાં તે વીરપરમાત્મા વિચરતા હતા ત્યાં ત્યાંની ભૂમિ વનરૂપિત, પ્રાણીઓ અને મનુષ્યોમાં કાંઈ નવીન પ્રકારનું સ્વર્ગીય છવન આવતું હતું. વીરપરમાત્માના અતિશયની વાતો જે શાસ્ત્રોમાં લખેલી છે તે વિશે હાલના પાશ્વિમાત્ય કેળવણી લીપેશા મુશ્કેલીને કારણે રહેતી નથી પરંતુ મહાત્માઓના પવિત્ર શાસ્ત્રોના અંતે ઉદ્દગારથી હવાનું વાતાવરણ એટલું બધું પવિત્ર થઈ જાય છે કે તેને લીધે જન્મ વેરી એવા પ્રાણીઓ પણ પોતાનું જન્મ વેર તણને શાંતિનો અનુભવ કરે છે, દરેક પાંદડું પ્રસન્નતાથી આલે છે, દરેક વનરૂપિતમાં તેનો પ્રભાવ પડે છે, આકાશ તેના વિચારવાથી રમણિક થઈ જાય છે, સૂર્યમાં પણ શાંતિ જેવું લાગે છે, પવન મધુર અને સુખકારક લાગે છે અને તે વીરપરમાત્માની સર્વોત્તમ શ્રેષ્ઠતા કુદરતી પદાર્થોમાં પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે. મહાવીર પરમાત્મા વિશે જે જે અતિશય શાસ્ત્રકારોએ કહેલા છે તેથી કહી પણ આશ્ચર્ય પામવાનું નથી પરમાત્મમય જગત કહેવાય છે તેનું રહસ્ય સમજવું ઘણું જરૂરનું છે. આ જગત આત્માથી ભરેલું છે તે દરેક જગ્યામાં પરમાત્મા પોતાના સર્વજ્ઞપણાથી સર્વત્ર છે, તે સર્વત્ર છે અને નથી એમ જે સ્વાદ્વાદ સિદ્ધાંત છે તેનો બેદ બુદ્ધિમાનોજ સમજી શકે છે. સિદ્ધ થઈ આવેલા આત્માઓ પોતાની અવગાહના સદિત મોક્ષમાં રહે છે અને તેથી એમ કહેવાય કે તેનો આત્મા સર્વત્ર નથી પણ આત્માનો જે મુખ્ય ગુણજ્ઞાન છે તે સર્વત્ર હોવાથી તે સર્વત્ર છે એમ પણ કહી શકાય આ બધી સમજાગોના લેડમાં આપણે અત્રે ઈતરવા માગતા નથી. માત્ર કહેવાનું તોતપર્ય એ છે કે મહાવીર પરમાત્મા જ્યારે દરેક સૂક્ષ્મ પદાર્થમાં પ્રતિગિત્ર પાડી શકે છે તો તેના જેવાજ આત્માઓ કે જેઓનું સ્વરૂપ કર્મ

હંદાર થયો છે અને જેમના વચનોથી આજ પણ પાપી મનુષ્યને પોતાની સ્થિતિનું સહજ જ્ઞાન થઈ આવે છે તે વીર પરમાત્માનું માહત્ત્વ કેટલું કહી શકશે ?

મહાવીરની સાર્વભૌમતા મનુષ્યને સંપૂર્ણ કરે છે.

મહાવીરની સાર્વભૌમતા અથવા પ્રત્યક્ષ સ્વતંત્રતા (સંપૂર્ણતા) જાગૃત યજ્ઞેષ્ઠા આત્માઓને બીજું મુખ્ય અવલંબન છે. પવન કે મનુષ્યાત્મા કયા સ્થળેથી આવે છે એ જાણવું જે મનુષ્યની શક્તિ અને જ્ઞાનની બહાર છે તે મહાવીર પરમાત્માનું જ્ઞાન સંપૂર્ણ હોવાથી અને તેનું આત્મિક સામ્રાજ્ય સાર્વભૌમપણું અનુભવે છે તેથી તેમને પ્રત્યક્ષ છે. એક ધાર્મિક આત્મા તરીકે મનુષ્યને મહાવીર સાથે જે સંબંધ છે તે મનુષ્યાત્માને આ આશ્ચર્ય કારક સંપૂર્ણ જ્ઞાનની બાબતથી કેવી કેવી કષ્ટના થયો ? ધર્મ તેના દરેક મેદ સ્વરૂપ સહિત હોવા છતાં મનુષ્યમાં સંપૂર્ણપણું લાવી શકતો નથી. પવિત્ર જીવનવાળા આત્માઓ દરેક પાપથી ભરેલી જગ્યામાં હોય છે એવો નિશ્ચય નથી. પરંતુ જ્યારે થોડાક ભાગ્યવાન પ્રદેશો તેવા આત્માના અસ્તિત્વથી પવિત્ર થાય છે અને આ જગતમાં ન હોવાય તેવા નૈતિક અને માનસિક સાદર્યથી તે પ્રદેશો જ્યારે મનોહર દેખાય છે ત્યારે એવા ઘણા અનાર્થ પ્રદેશ છે કે જ્યાં તે અપૂર્વ શક્તિવાળા આત્મા વિચરતા નથી અને તેથી તે પ્રદેશ જમાનાના જમાના સુધી વેરાન જંગલની પેઠે ખાલી પડી રહે છે અથવા કાંટાવાળા છોડવાઓ ત્યાં માત્ર ફોં છે. મનુષ્યની કોઈ પણ શક્તિ આ જાતના વિરોધને કોઈ પણ નિયમ ચોપી શકશે નહિ. પોતાની સર્વોત્તમ શક્તિઓને આવી રીતે ધક્કા પ્રગટને લાગ નથી મળતો તેના કારણે મનુષ્યની વિવેક બુદ્ધિ થોડાંપણે આપી શકે નહિ તેવીજ રીતે અમુક પ્રદેશની પેઠે અમુક વ્યક્તિઓના સંબંધમાં પણ તે મહાવીર નો લાગવન કાંઈ કપયોગમાં નથી આવતો તેના કારણે સમજાવવા ઘણા મુશ્કેલ છે. સુધસ્વાના બહારના સાધને એક સરખા હોવા : છતાં કેટલાક આત્માઓ પોતાનું કન્યાણુ કરી શકે છે અને કેટલાક અનેક ભવ સુધી રખડે છે, તેનું રદસ્ય સમજવું મુશ્કેલ થઈ પડશે, સત્ય સિદ્ધાંતના બીજ એક અંતઃકરણમાં ઝડપથી અને

(કુદરતના) સંબંધમાં છે તેવીજ સ્થિતિ બીજા (આત્મા) ના સંબંધમાં છે જો કે તેની ક્રિયાઓ અદ્રશ્ય છે તો પણ તેની અસર પ્રત્યક્ષ છે. મદાવીર અને મનુષ્ય આત્મા વચ્ચેનું છુપું આકર્ષણ તંબારાથી જોઈ શકાયે નહિ પરંતુ જેમ લોહચુંબક એક સૂઈને ખેંચે છે તેની પેઠે કોઈ પાપી આત્મા પોતાના આંતરિક અને સ્વાર્થી અજાણપણામાં કોઈ અદ્રશ્ય શક્તિના સ્પર્શથી પોતાની મેળે જાગૃત થવા માંડે સંસાર અને સ્વાર્થમાંથી પાછો હડે અને પરમાત્મા પ્રત્યેની ભક્તિ અને પ્રેમ તરફ તે ખેંચાય તો તે સ્થિતિ તમે જાણેજ નહિ જોઈ શકો. આકાશમાંથી આવતી પવનની લહેર કે, પાપી આત્માપર મદાવીરની ક્રિયા તમે નહિ જોઈ શકો પણ જો તમે વારંવાર તમારા સોજતીના માનસિક ફેરફારે તપાસ્યો તો ગમે તેવા બેદરકાર માણસના જીવનમાં થોડા અથવા વધારે પ્રમાણમાં ફેરફાર થતો તમે જોઈ શક્યો અને છુપી તથા અદ્રશ્ય ક્રિયાની પ્રત્યક્ષ સાક્ષી તમને મળી શક્યો. જ્યારે દુઃખથી અંતઃકરણ તરફ યઈ ગયું હોય, જ્યારે એકાંત વાસથી આત્મા ગંભીર વિચારવંત બનેલો હોય, જ્યારે વર્તન કુદરતી રીતે આનંદી, શાંત અને લાગબી વાળું થયેલું હોય, જ્યારે બાળપણથીજ જાહેર સંયોગો પવિત્રતામાં વૃદ્ધિ કરે તેવા હોય, ત્યારે મદાવીરનું જીવન તેમના શ્વાસોશ્વાસમાં પ્રવેશ કરે છે, અને જાણે તેના માનસિક વાતાવરણમાં અજાણી હીસચાસ થતી હોય, અંતઃકરણમાં પવિત્રતાના બીજ ઉંડા રોપાયા હોય. અને જીવનમાં તે પવિત્રતાના ફળોક્ષણી નીકળવાના કારણરૂપ થતા હોય તેમ સમજી શક ક્રિયાઓ થવા માંડે છે. કેટલીક વખતે શીયાળાના જોસવાળા પવનની પેઠે તોફાન અને બચેમાં પાન જાગૃતિ થઈ આવે છે. જ્યારે અંતઃકરણ પાપથી કડાન અને કડોર થઈ ગયું હોય અને ગંભીર લાગબીઓના લાંબા વખતના અકુશથી હૃદય આતુર અને શાંત થઈ ગયું હોય, આવા અને તેના મજાતા ઉદાહરણમાં આત્માની પવિત્ર જાગૃતિ બચ અને ધાસ્તિથી આવતી હોય. એમ દેખાય છે, તેનો ધન્યતો આત્મા પાપ મૃત્યુ ન્યાય અને શિક્ષા જે મળે તેની દરકાર કર્યો વગર જહાર ધસી આવે છે, અને પછી જાણે તેનું અંતરંગ જગત્ મધ્યબિંદુથી ખસીને ડાલા ખાતું હોય, અને દુઃખની ચીસોમાં તથા પશ્ચાત્તાપની મર્યાદામાં એક વખત

અ.દ.થી અટકાવ થયો અને બીજી વખત નિરાશામાં મુકી અને
 તેને: આ:માં રહેતો અ:થી અ:પે જે કે, તેના અ:ન કારણે: પવન
 ફેરી અ:કર રીને અ:કર પ્રવૃત્તિ કરી રહે: ને. પરંતુ તેની સાગ કે,
 િ:ર અ:નિમાં અ:કર પરમા:માં જે ક્રિયા કરે ને, તે કરી એક
 દા:ર નેથી દે:ની નથી મ:ત તેની અસરથી એટલે સામુદાયનનો
 મુદ્દા અને ના:દર્શી તેની સચન, નમન, અ:મનિદા અને સ:મા
 અ:થી દા:ર જે અ:કર અ:સત વિક:ર ને અ:મુદથી ઉભેલી ના:મ
 ર થી, પ:થી દેવ અને અસનનો ત્રાસ કરાવ થી સચિત:ની મુદ્દો
 હીએ: કર કર થ:થી ઉદા:નીવન થી. પદા:ત:પથી, અ:મા:ની અ:નિ
 અવન થી, આ: અ:મા: કરા:ર:થી તેની અદા:ની અસર અદા:થીર પર
 મા:મની મુદ્દો દેવ ની અને મુદ્દો ક્રિયા આ:ની દા:ર જે
 દે:કે અમુત અ:મા:માં ...

અને તે ઉપાયોને કામે લગાડવાની તેની ખંત કોઈ પણ સારૂં પરી-
ણામ લાવવામાં નિષ્ફળ જશે કારણકે, આત્મિકદિલ, વચરની સધ-
ળી મહેનત ક્ષણિક લાભને માટે હોય છે જે યોગ્ય વખતમાં નહ
થઈ જાય છે.

મદાવીર પરમાત્માની કૃપાની બેદરકારવાળા સધળા મનુષ્ય
પ્રયત્નો માનસિક દુનીયામાં તરૂં નિષ્ફળ જશે જેમ કાણ અને વે
રાન જમીનપર બીજનું રોપનું નિષ્ફળ ભય છે તેમ આપણું વાં-
ચનું અને શીખનું, આપણી ક્રિયા અને ધ્યાન જે મદાવીરની ગુપ્ત
કૃપા વગરના હશે તો નકામા જશે. પરંતુ વચરના આકાશમાં જેમ
વદાબુના સડ પસારેલા નકામા રહે છે, તેમ આત્મિક લાગવગના
આપણા પ્રયત્નોમા મદાવીરપણું નહિ હોય તો કર્મથી મુક્ત થઈ
મદાવીર થવું મુશ્કેલ થઈ પડ્યો. તેથી મદાવીરપણાને માટે હૃદયમાં
હૃદ ભાવનાથી ભક્તિ કરો. સારા થવાના અને સારૂં કરવાના તમારા
દરેક પ્રયત્નોમા મદાવારના સદાચર્યા ચોધી લેજો. તેના વગર રહે
માટે નિવાળ થવું પડ્યો. માટે જ્યાંમુખી મદાવીરપણું પ્રાપ્ત ન થાય
ત્યાં મુખી ગાત થઈ નહિ વદાબુના ખારવાના બેલાવવાથી કોઈ
પરંતુ આવી રાહનો નથી પણ જગતની કુદરને જે નિયંત્રા નકી કવી
છે તેથી તે તમા મદાવીરમા દાખર રહ છે. મદાવીર અને ભગુન
મનુષ્યમા એવી રાજી ન ક જેથી કરીને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે
મદાવીરની મદદ નાથી તક જે મનુષ્યની મુસાફરી અટકી હોય
અને કોઈથી જેને ન તુકવાન થવું હોય તે બેઠેલે તે દિશામાં
પરંતુ માટે ન લેવું અને ન છુટકું છે અને તે છતાં દિવસો
અને અન્ય ક્રિયા સીન થાય છે અને કાંઈ જવાબ મળતો નથી. કામ
જવાબ ન પામીની જરૂર હોય અને જ્યારે પોતાની આંખો આજર
લગાઈ મદાવીર નકામી જતા હોય ત્યારે વરસાદના ત્રાપટા માટે
નહીં પડી ભક્તિ અને કાલાવડા કરે તોપણ આકાશમાં કોઈ પણ
કાલવાલ થતી નથી. મદાવીરની મ.મ.ન.મા આ પ્રમાણે અને છે પણ
આત્મિક ભગુનિયા તેથી કેટલું છે. જ્યારે તમે આદો ત્યારે મદા-
વીરના તમારા ભગુનરણના ભ.વી રાહો છે. તમારી ભગુનિની ઉચ્ચ
મદાવીરપણથી રત્ન પુરી થઈ રાહ છે, માટે આપણે આપણી ઉચ્ચ
નિયા જરૂર પણ થમદ કરવો બેઠેલ નહિ. જીવનના દુનિયા

સારી ક્ષેત્રે મને, જ્યારે વિચારો ત્વરિત થઈ શકે, અને જાગૃતિ મે-
 હતામાં વધતી જતી હોય, આત્મામાં સ્વર્ગીય કૃષ્ણના આવવા લાગે,
 ત્યારે જા મુખી લાગવન અને મોનેરી તકના અચોક્ષપણમાં પણ
 સાવધપણના અને જાગૃતિના પ્રયત્ન કરવાની મેહ પ્રેરણા નથી થતી ?
 અંતરંગ આત્મિક જાણતોમાં શું તેમ નથી ? ધાર્મિક ઉન્નતિની
 કોઈપણ રૂપ કે વખતમાં એવો કોઈપણ મળતો ફરકાર છે કે નો
 દરેક જાગૃત આત્માના હેતુને સિદ્ધ કરવાને સારી તકની શક્ય જોવાને
 અને તેને સુધારવાને વિચાર કરવાને અટકી રહો? ખરેખર આપણે
 કોઈ ક્રમેથી મહાવીર પરમાત્માની શક્તિના વખતને કે જીતના પ્રસંગને
 જાણી શકીએ નહીં પરંતુ આપણામાંના લગભગ દરેક જાણતા હોવા
 જોઈએ કે મહાવીરપણાની શક્તિ આપણા આત્મામાં અવર નવર જ-
 ળકે છે. આપણી શાંત થઈ ગયેલી લાગણીમાં અને ઉંડા મંદીર વિ-
 ચરમાં તેનું અસ્તિત્વ ઘણી વખતે જાનકી આવે છે. આ શું આત્મા-
 માં જરૂરીનો વખત નહિ કહી શકાય? આદિ અનંતકાળ મુખી જે
 સામગ્રી ઉપયોગી થઈ પડે તે એક જ વખતમાં આપણને મળતી
 હોય ત્યારે શું મહાવીરપણાની અ.પ.ને પ્રત્યક્ષ પ્રતીતિ નથી થતી?
 એક શબ્દમાં દરેકને તે આ માને મટે તે એક એવો વખત આવે
 છે કે જ્યારે આત્મિક પરતની કંઈ જાહેર આ સમાચી જાણ અને
 મુદ્દર સ્વરૂપમાં કંઈ છે અને જીવનને જા તે અન્ન કહેવિસ્તી ન
 શક્તિને જાગૃત થતી અને સત્ય મને. અન્નમય કરી પ્રગટ થતા
 સ્વરૂપમાં જોઈ શકે છે અ. વખત કેટલે જાણી મળી છે? જે તેની
 કીમતને વિચાર ને છે તે કેટલે જાણતો મટે રહી જોવાને,
 પ્રાર્થના કરવાને કે જાણતો ને કે જાણતો કરવાને રોડથી
 નહીં અને જે જાણતો મુખી જાણતો મહાવીર તરફથી મળે
 છે તે પ્રત્યક્ષ કરવાને કંઈ નેક પ્રયત્ન નેક જાણતો મુખી તે
 આપણે જાણીએ.

એવે આત્માની અજાણતા કે જે નહીં રહે છે, તે એક
 ઘણું જ જુદું કામ નથી કે ઘણું છે અને ન તોની અતરંગ જણાય
 છે. એમ આપણે કહી શકીએ. તેથી જુદા પડેને ઘણું જુદું અને અ-
 નુભવી સંજોગને. પાડ નથી મળે ' આપણું કંઈ નથી તેથી અન્ન
 જાણી તપાસ કરીએ તે ઘણું આપણું જાણતો મુખી ને વીર પરમાત્મા.

ની હાજરી અને તેના અદૃશ્ય કામો શું આપણે જુઠા પાડી શકીશું? મદાવીરપણું અદૃશ્યપણું આવે છે, ન જણાય તેમ અને ન બેઠું શકાય તેમ તેનું કાર્ય ચાલે છે, અને હૃદયના ગુપ્ત ભાગમાં તે વિચાર અને ભાગળીનો છુપો ઝરો મુકી દે છે. પરંતુ જ્યાં જ્યાં મદાવીરપણું પોતાનું અપૂર્વ શક્તિનું કામ કરે છે, ત્યાં ત્યાં વહેવા કે મોડા તેનું પરિણામ પ્રગટ થઈ જાય છે. અને તેની બધું સર્વત્ર થઈ જાય છે. બધી તપાસમાં ખરેખર બહારનો ફેરફાર તેના અસ્તિત્વને છુપું રાખે છે. કારણકે, કેટલીક મહોત્સવની અને કંટાળાને લગતી એવી મિત્રતા છે કે જે પાર્શ્વિક નિયમ વગરના ઘણા હેતુથી કુદરતી મનોહરતાથી, તીવ્ર ભાવનાની ગેરહાજરીથી, સંયોગોના લાગવાથી અને મનુષ્યના અભિપ્રાયની સંભાળથી બનેલી હોય છે, અને આવા હેતુનું જે ફળ હોય છે, તેની બાહ્ય નીતિરીતિના ફેરફારપરથી મદાવીરની ક્રિયાનું જે પવિત્ર ફળ છે તે કાંઈક આકારમાં જરાતર દેખાઈ શકે છે. પરંતુ બીજાઓના ધ્યાનમાં કે તપાસમાં હું ફરીથી કહું છું, તે પ્રમાણે દૈવિક ચમત્કારનું પરિણામ અંતરંગ હૃદયમાં જે રંગ પ્રમાણે ઘસુહોય છે તે વહેવા કે મોડા કાંઈ પણ જુદા વચર પ્રવણ થઈ શકે છે. કારણકે, પરિણામ છે તે કાંઈ કરપના નથી પરંતુ ખરાપણું છે, માત્ર બાહ્ય મુદ્દાઓ નથી પણ હૃદયનો ફેરફાર છે, ઉપરની બહાઈ નથી પરંતુ હૃદયનું મદાવીરપણું છાંદોની પવિત્રતામાં તરતું રહે છે.

દરેક મનુષ્યે પોતાના અંતઃકરણને આ અજમાયશ લાગુ કરવી જોઈએ અને દરેક શોધ કરનાં સતોષ પામવો નહિ, જે માણસમાં મદાવીરપણું નથી, તે પોતે પોતાનો નથી. જે મનુષ્યમાં મદાવીરપણું નથી, તે મદાવીરનું સામાન્ય કદી જોઈ શકે નથી. તે તમારામાં મદાવીરપણું છે તેની ચક્રસ ખાતી તમને મળી શકે નહિ, તમારો મોઝ ક્યારે મળે તે વિશે તમે ચક્રસ કાપના કરો નહિ. તે જાતી એવો પ્રશ્ન કરવો નહિ એક છે કે આ જગતમાંથી ખરેખરે વખતે રહ્યો વચનો છે, અને જગતની નિંદા અને પ્રશંસામાંથી ખરેખર તમે તેનું મારું છાંદો છો. એક ઝરો તેનું મૂલ્ય જોડતું ઉંચું દેવ તેવો ઉંચો ચક્રી શકે છે અને તમારી અતિમિત વચનોનું વિસ્તરણને પહેલવાને તમને દરેક સાધનો દરેક વખતે આ જગતમાંથી મળી શકે છે. આ જગત દરેક તેના કરતાં દરેક શું હું વધારે મારે

અને વિશેષ વિદ્યાનુ શયો નથી ? તેમજ મારા વર્તનની અગાડની
 આરોગ્યતાનો શું મેં ત્યાગ કીધો નથી ? અને જે વિકારને હું વધ
 કર્યો હતો તે વિકારને મેં કળત્રમાં લીધો નથી ? આવા પ્રશ્નો પુછ-
 વાની કાંઈ પણ અગત્ય નથી. મહાવીરપણું આવવાથી તરૂણપણાની
 લાગણીઓ શુધ્ધ થઈ જાય તેવું નથી, તેમજ આપણામાં જે ભેવા
 બાળવાની લાગણી છે તે કાંઈ જતી રહેતી નથી. વખતના જવાની
 સાથે જો દેરફારો આવે આપ યાચ છે અને દરકાર વગરનો બચ્ચિ-
 ચારીતરૂણ બદલીને કાંકોળને મુશીજયાવછે, તેટલેવધા દેરફારથી જેરીતે
 યાચ છે તેના કરતાં વખત જતાં કુદરત પોતાની મેજે જે કુદરતી દેર-
 ફાર કરે છે તે વધારે સગીન યાચ છે. અનુધ્યની તપાસ એવી હોવી
 જોઈએ કે હું મહાવીરને જમલે શુદ્ધ જીવન ગાળું છું કે નહિ ?
 અને જે મહાવીર મારા હૃદયના છુપા ભાગમાં ભેઈ થકે છે, તેને
 મજામાં મારા અંતરંગ નિષ્ક્રિય, લાગણી કે હેતુઓ છે કે નહિ ?
 હું જાણ અવશ્યવૃથી દૂર થઈ છું એટલું જ નહિ પણ મારા અંતરંગ
 હૃદયમાં હું પાપકર્મને પિછાડું છું, અને તેનાથી દૂર રહું છું કે નહિ ?
 જો તેમાં હું પછાત હોઉં તો તે દુઃખરૂપ છે અને જો જાળતમાં મેં
 જીવ મેજવી હોય તો તે મારી ખુશાલીનું કારણ છે. મારા જાણ
 વર્તનમાં જ હું અંકુશ રાખું છું એટલું જ નહિ પણ મારા વિચાર
 અને લાગણી, મારી છુપી ટેવો, પ્રકૃતિ અને સ્વભાવપર પણ મારો
 અંકુશ છે કે નહિ ? મારા આત્માના દરેક પ્રદેશમાં મહાવીરની પૂજા
 અને પ્રેમ રહેલો છે કે નહિ, અને દરેક માણ વિચાર, દરેક અપવિત્ર
 સ્વાર્થી લાગણી હાંકી કાઢવાને મારો પ્રયત્ન ચાલુ છે કે નહિ ? અને
 મહાવીરના મંદિરમાં મારું પવિત્ર અંતઃકરણ સ્થાપિત કરવાને હું
 ફતેહ મંદ થયો છું કે નહિ તેની નિશ્ચય પૂર્વક તપાસ રાખવી જોઈએ.
 આવા પ્રશ્નોને પવિત્ર અંતઃકરણમાંથી જે જવાબ મળે છે તેની
 સાથે જોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન હમેશાં જો ઉદ્ભવેલો હોવો જોઈએ કે
 “ મારામાં મહાવીરપણું આવેલું કે નહિ ? ”

મકરણ ૪ થું.

મહાવીર પરમાત્માનું અદૃશ્ય સ્વરૂપ.

ચતુર્ગતિમાં જમણ કરી રહેલા મનુષ્ય પ્રાણી મહાવીર પરમાત્માના અદૃશ્ય સ્વરૂપને જોઈ શકશે ? તેને જ્ઞાની શું કોઈપણ સર્વોત્તમ શક્તિ આ જગત્પરના મનુષ્યમાં વિદ્યમાન છે ? પરમાત્માને તેના મૂળ સ્વરૂપમાં જોવા અને જોનામાં જગતના સઘળા પદાર્થો પ્રતિબિંબિત થાય છે તેનું આદ્યર્થકારક અસ્તિત્વ મનુષ્યની આંખ તાલીને જોઈ શકે એ કદિ સંભવિત છે ખરું ? સૌંદર્ય, આદ્યર્થ અને તેજના દેખાવો કે જોનાપર મનુષ્યની આંખ હમેશાં રિધર થઈ શકે છે, મહાન્ ચમત્કારિક દેખાવો કે જોના વિશે મનુષ્યકથના પાન કરી શકે તે તેથી શું પરમાત્માના અદૃશ્ય સ્વરૂપને જોવાને તેના હૃદયચતુ પાન શકિતમાન થઈ શકે ?

એક જાગૃત શ્રદ્ધાળુ અન્ધ ની સર્વોત્તમ ક્રિયા માત્ર મહાવીરના માહાત્મ્યને અનુભવી શકે છે કોઈપણ શ્રેષ્ઠ મનુષ્યાત્માનું અતિશય મુખ્ય દરેક ક્ષણે વિચાર અને આચારમાં ઉત્તત થવા શિવાય શી બીજું વેળા શું હોઈ શકે ? સ્વર્ગનું મુખ, પવિત્રતાનો આનંદ અને અને શ્રદ્ધા આત્માનો કૈવલ્ય દરેક જાગૃત અનુભવાય છે, પરંતુ મહાવીર પરમાત્માને તેના અદૃશ્ય સ્વરૂપમાં જોઈ શકાતા નથી, જેને કોઈ માણસે જોવા નથી અને કોઈ મનુષ્ય જોઈ શકતો નથી, એવું પરમાત્મસ્વરૂપ છે. તેને અજર અમર અને અદૃશ્ય કહેવામાં આવે છે. ત્યારે શું મનુષ્ય પ્રાણીએ દરેક આતુર હોઈ અને પરમાત્માના સ્વરૂપને જોવાની ઉગ્ર અભિલાષા રાખીને જોઈ શકે ? કોઈ શંકારીજ અને હુન્ની આત્મા એવા પ્રશ્ન નહિ કરે કે મારે મહાવીર પરમાત્માને જોવા છે ? પણ એમ નથી કહેવા કે જો મહાવીર પરમાત્મા ખરા હોય તો એક દરજ્જા પર પ્રવેશ થઈને મારી શકે એ અને મુરકેલીઓ દૂર કરીને મને શાન્તિ આપે' જેમના અંગ પરમ પરમાત્મા પ્રત્યેનો પ્રમત્ત હમરેલો નથી, અને તેના આત્માની આશ્ચર્ય સર્વત્ર અધકાર થઈ રહ્યો છે તેવા સજ્જ આત્મામાંથી એવી જુમ નથી સંભળાતી કે

મહારાજ પરમારમાને જમારે જોવા છે? તેઓ કહે છે કે
 મને ત્યાં અમે તેના રથએ જઈને જોઈએ. અમે આગળ
 છીએ પણ ત્યાં તે છે નહિ. અમે પાછળ દહીએ છીએ
 ત્યાં પણ તેના રથનં થતા નથી. તે જોવી રીતે પુપાઈને રં
 અમે તેને જોઈ શકતા નથી. તે ધનાં નજીકમાં છે અને વ
 દૂર છે, જો કેવું આશ્ચર્યજનક છે? તે પરમારમા દમેયાં મ
 વની નજીકમાં હોય છતાં તેની સાથેનો સંબંધ કે વાતચીત
 થઈ પડે, કુદરતની દરેક દિશ્યાવમાં, મારા દરેક આસો
 અને મારા હૃદયના દરેક વિચારમાં ચીર પરમારમાનું અસ્તિ
 છતાં હું તેના સ્વરૂપને જોઈ શકું નહિ? વગી જમારે મહાશુ
 જોમ વિચાર આવે છે કે ધણા મનુષ્યજ નારિયક છે, આ કું
 ધણાઓ પરમારમાને વિસરી મુકે છે, તેના વચનનું જમા
 છે, તેના અસ્તિત્વને ને પૂજી શકે. હવે છે અને વતી જા
 ને જાત કે-સોક કુ રાની રેણ કરી, કાલે જાણે, જમારે
 જોવી ભગવદ્ગીતરી ૬ ૩. થાય છે કે. મનુષ્ય પરમાર મને
 અને તે મહાત્મિક ૧૨૫ અને જમારનું જુદું ન. કંઈ
 સંતો કેકે હજુવર પણ મનુષ્યની નવરે ૫, અને મનુષ્ય
 ખોઈ અને કુદરતે ૩૦ રીતે ૧૩૦૦ અપુ ન.
 જા જમી ૬ ૩ કે નક ના. છે ૩૦૦૦૦૦ અવ ૩
 કે નિરશ થ. ૧૫૧૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦ અથવા
 અને ૧૦૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦૦
 અ અ અ અ અ અ અ અ અ અ અ અ અ અ અ
 પે રાજા ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 અ અ અ ૧. ૨. ૩. ૪. ૫. ૬. ૭. ૮. ૯. ૧૦. ૧૧. ૧૨. ૧૩. ૧૪. ૧૫.
 જે અવનુષા અ ૧૦૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦૦
 અ અ અ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦
 ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦
 ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૦૦

ગકે નહિ. મહાવીરના સ્વરૂપને મહાવીરજી જોઈ શકે પણ
મનુષ્ય જોઈ શકે નહિ. એમ કહ્યું છે કે "There shall
never be God and live" પરમાત્માને જુએ તે માણુમ છવી થ
નહિ મનુષ્ય કે તે માણુમમાંથી પરમાત્માજ થઈ જવો જોઈએ.

આ પ્રકરણમાં આપણે મુખ્ય બે જાણતો પર વિચાર કરીએ.
(૧) માણુમની હાલની સ્થિતિમાં પરમાત્માનું અદૃશ્ય સ્વરૂપ તે
દૃશ્ય થઈ શકે નહિ. (૨) મહાવીરનું જીવન પરમાત્માના અદૃશ્ય
સ્વરૂપની આર્થા આપણે.

(૧) વીરપરમાત્માનું અદૃશ્ય સ્વરૂપ.

પરમાત્મા અદૃશ્ય છે, આપણે તેને જોઈ શકીએ નહિ. આ
નિઆમાં સદીને પરમાત્માને જોવાને આપણને યોગ્ય મનવામાં
આ નથી એમ કેમ કહ્યું? જો તેથી સાધુ પુરુષને મુખ ધનુ હોય
પાંખી માનસની કુદ્દા પર અંકુશ પડે. હોય તો પરમાત્મા
માટે અદૃશ્ય કહેતા હશે? હવે આ પ્રશ્નને વિચાર કરતાં. એક બ
વિષ વિચાર આવશે કે જ જાણત આત્મ ને જાણી છે તે ધર્મ
જોઈ શકાય એ નહન અશક્ય છે. વિદ્યારી ઇન્દ્રિયોમાંથી નિર્વિદ્યારી
સ્વરૂપનું અસ્તિત્વ કેમ જોઈ શકાય? કુદરતની અધી પાળી શકી
છે કે જેની દર્શનની અનર અ. પણ જોઈ શકીએ છીએ તોય
જન. સ્વરૂપ કદી જોઈ શકી નથી જુદા જુદા આ. ર જને ર ન
પ્રકારથી આપણી આખ જોઈ શકે છે. પ તેમાં જે વિદ્યારી
કામ કરે છે તે કોઈથી જોઈ શકી નથી. અધોનિય વક્રની મન
સમક્ષ દ્રષ્ટિવંતે જોઈ શકાય છે પણ જીવનની તીવ્રતાથી પ
પંથના મરજિદને જોઈ શકી નથી. અને જો અ. વી રી
પ્રકાર નિવરત અને આદિમત કુનીવાનો મધ. ર. પર દ્રિયોના
થી ન જોઈ શકાય તેવી સ્વતંત્રતા અને વિશેષ તો જાણે
તે મરોદમાંથી પચાર થઈએ છીએ ત્યારે આપણું એવા
જોઈ શકીએ છીએ કે જ્યાં સારી-કે દ્રિયો નિવરત આવે
કે દ્રિયો સક્રિયની જરૂર પડે છે. વિચારને કે. જે જોઈ. છે? ન
જો મન, દૃશ્ય, આ-મ. દ્રિયો છીએ તેનું સ્વરૂપ સ્વરૂપ
આપણી જોઈ શકાય છે? જો અ નિવરત સક્રિયો આપણી આપણી

અરે આત્મામાં પ્રતિજિમ પડે છે તેટલે અરે આત્મા પરમાત્માને જોઈ શકે છે, અને તેટલેજ અરે તે તેને બાળી શકે છે. મતલબ કે આત્મા જેટલે પરમાત્મ સ્વરૂપ હોવાથી તેટલે અરે તેનું પરમાત્મ સ્વરૂપ પ્રગટ થાય તેટલે અરે તે પોતાના આત્માનેજ પરમાત્મ સ્વરૂપે જોઈ શકે છે.

પરમાત્માના દર્શનની આપણી ખાતરીને ચોક્કસ કરવાને માટે આપણે સુન્દર એવું અનુમાન કરીએ, આપણને કોઈપણ આપણા જેવા અનુપ્રાપ્ત મનની અંદર જોવાને શક્તિ મળેલી છે. મનુષ્ય જુદાના પુસ્તકો જ્યારે આપણે વાંચીએ છીએ ત્યારે જે વિચારથી આપણને આનંદ થાય છે તે વિચારો મુજબસ્વરૂપ પામ્યા પછે કવિ કે લેખકના મનમાં હવાનિ ધરાવતા હતા. અને જો કે એથી પણ વધારે કમલા વિચારો જે દુરથમાં પ્રગટી રહે છે તે બતાવવાને ગમે તેવી કમરી ભાષા પણ નગની અને યોગ્ય શબ્દ સમૂહ વચરની છે, તેથી આપણાથી જો તે મહાન્ વિચારકોના હૃદયમાં જોવાને અને તેના હૃદયની સપાટીપર તે વિચારો જેવા ધમ્મી આવે છે, તેવાજ તેના મહાન પ્રગટને જોવાને બની શકું હોય તો ગરીબ ભાષાની અપૂર્ણતા વચર ચલાવી શકાય. તેમજ વગી મોહર્થનો વિચાર તેની બાંધસલ્પતાથી ધણે અગાડેનો છે, અને તે મહાન્ વિચારના હૃદયમાં જ્યારે તે તેને રમ અને આકારનું દર્શન સ્વરૂપ આપે છે, તે અગાઉ હવાની ધરાવે છે. અને દુરર કણમાં મહાન્ જુદાનો પણ એવો નિયમ છે કે ગમે તેજ સર્વોત્તમ અને મુંદર કામ બને તે જલેજ ચલે નથી, પોતાના મૂળ હેતુને તે પુરેપુરો વ્યક્ત કરી શકતો નથી.

હવે આપણે જરા વિચાર વિચાર પ્રદેશમાં ચડીને સુન્દર આત્માને જોવાવાળા એક અનુપ્રાપ્ત વિચાર કરીએ કે જેને તરતજ પરમાત્માના અંતરંગમાજોવાની શક્તિ-પતથાય અને સધળા સર્વ જોઈ અને જાણે તેનું મૂળ જે પરમાત્મ છે તેનું જ્ઞાન સહેલાઈથી પ્રાપ્ત કરી હો તો શામે માં જે જ નહીં બેઠા મુખ્ય તાર કહેલા છે તેથી પરમાત્માનું દર્શન સ્વરૂપનું પ્રતિજિમ પડી શકે છે પરંતુ મહાવીર પરમાત્માના મહાન વિચારો જે શામેમા રહેલા છે તે અનુપ્રાપ્ત બા.

પાના અપૂર્ણપણાથી જોવાય તે પહેલા અને જગતના આંદર્ય, નિષ્કામ અને વ્યવસ્થામાં જે ફેરફાર થાય છે તેનું જ્ઞાન ન થાય તે પહેલાં તે વિચારોથી મનુષ્યપરમાત્માના સ્વરૂપનું પ્રતિબિંબ જોવાને શક્તિમાન થઈ શકે નહીં.

ત્યારે વિચાર કરો કે બાહ્યસ્વરૂપ અને છાયાથી આગળ વધવાને માત્ર સત્યના ઉપર ઉપરના અજવાળાને જોવાને નહિ પરંતુ જે પરમાત્માનું જ્ઞાન સર્વત્ર છે અને દરેક જગતના પદાર્થ જેમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે તેના સત્ય સ્વરૂપને જોવાને જ્યાં પરમાત્મા સ્થિત છે ત્યાં વાસ કરવાને શું કરવું આવશ્યક છે તે વિષે મનન કરો અને મદાવીર પરમાત્માએ જે રીતે સિદ્ધ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કર્યું તેરીતે કર્મથી મુક્ત થઈ સિદ્ધ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવાને પ્રયત્ન કરો. અથવા જ્યારે તમે આ સંસારના સર્વોત્તમ મુખના મદાન દેખાવને મુખ્યો છો, પવિત્રતા, સદાચરો, અને જગતને પ્રાતઃકાળના અજવાળામાં મનોહર દેખાવમાં નિહાળો છો, જ્યોત્સ્નાની મોનેરી ભરતિના મોનેરી માલીએ અથવા રાત્રીના આકાશના શીતળચંદ્ર ; અને તારાઓના શાંત પ્રકાશને અનુભવો છો ત્યારે તમોને અપૂર્વ આનંદ થાય છે તો પછી જે પરમાત્મ સ્વરૂપમાં સદાગા જગતના પદાર્થનું એક સરખું પ્રતિબિંબ પડે છે તેના નાંદર્ય સ્વરૂપ જોને તમને કેન્દ્ર સ્થાથી આનંદ થશે તેની કલ્પના કરો અને માટે શાસ્ત્રકારો સ્પષ્ટપણે કહે છે કે ભવિષ્યમાં તમાને મોક્ષ મળશેજ. જે કર્મન પડતા આપણને મદાવીરપરમાત્માના મૂળ સ્વરૂપથી અલગ રાખે છે, તે એક દિવસ જે ચાલ જશે. માત્રિમ શક્તિઓ ભગૃત થઈને જગતના હૃદય અને જીવનમાં પોત પોતું પરિભ્રમણ વિસ્તારશે, હૃદયોના ક્ષણિક અન્યથા ચિન્તનો ફેર થઈ જશે અને મુક્ત થયેલા આત્મા સિદ્ધ સ્વરૂપ પરમાત્માપદને પ્રાપ્ત કરશે. મદાવીરે એજ રીતે પરમાત્મા પદ પ્રાપ્ત કર્યું છે અને જેઓ પરમાત્મા પદને પ્રાપ્ત કરશે તેઓ મદાવીર થઈ મદાવીરના અદરશ સ્વરૂપ જોઈ શકશે. હૃદયની જેમ જેમ પવિત્રતા ચલી જશે તેમ તેમ મદાવીરપણું ઝાંખા સ્વરૂપમાં દરશ થતું જશે. આપણે તે મદાવીર પરમાત્માના પુત્રો તેને પ્રિય છીએ, અને આપણું શું થશે તે જો આપણને દાઝ કાંઈ દેખાતું નથી, પણ આપણે જાણીએ છીએ જ્યારે આપણને તે બીર પરમાત્મા દેખાશે, ત્યારે આપણે પણ તે

જેવા મહાવીર યોદ્ધા કારણ કે, તે જેવા છે, તેવાજ સ્વરૂપથી આ-
પણે તેને જોઈએ. હમણા આપણે જાણ્યા કે આ મારફતે આપણે સ્વરૂપ
જોઈએ છીએ. પરંતુ પછી આત્માની આડે જે આડે જાણ્યા કે આ છે,
તે દૂર થશે એટલે તે પરમાત્માને મૂળ સ્વરૂપમાં મળી જશે. હમણા
આપણે તેના અર્થનું જાણ્યું છે, પરંતુ પછી જેમ મેં મને જા-
ણ્યું છે. તેમજ તેને જાણીશ. તે સ્વરૂપ જોવાને દીપક કે સૂર્ય-
ના પ્રકાશની જરૂર પડશે નહિ. કારણકે તેથી ઘણું વિશેષ પ્રકાશ
પરમાત્મા સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થતા આત્મામાં હોય છે.

પરમાત્માના દર્શન માટેનો વિચાર ત્યારે હવે કાંઈ અશક્ય
જેવો જણાતો નથી. જો કે ચર્મચતુષ્થી પરમાત્માને જોઈ શકતા
નથી તે પણ આત્મામાં એવી યોગ્યતા છે કે જેને સંપૂર્ણ રીતે ખો-
લવામાં આવે તે: પરમાત્માના સ્વરૂપને તે જોવાને શક્તિવાન થઈ
શકે. અનુમાન કરતાં ન માની શકાય તેવું તેમજ પદાર્થની કુદરતમાં
જેવું કાંઈ પણ અશક્ય નથી કે જેથી પરમાત્મા આત્માને દર્શન થાય
અને પરમાત્માપદના અનંત સુખની આત્માને પ્રતીત ન થાય તે-
મજ જનનના પાપી આત્માઓની પ્રવૃત્તિ પણ જાણી ન શકાય. ત્યારે
એવો સલાહ દેવાનું થાય છે કે આવો ભેદ શા માટે રાખવામાં આ-
વેલ હશે? પરમાત્મા પોતે કેમ તાત્કાલિક દર્શન નહિ થતા હોય?
એવું શું કારણ છે કે હજી સુધી કોઈ પણ મનુષ્ય પરમાત્માને જોઈ
શક્યો નથી?

આ પ્રશ્નનો જવાબ એવો છે કે પરમાત્માનું અદર્શ સ્વરૂપ
આપણે આત્માની દાઢીની સ્થિતિમાં જ રીતે ન જોઈ શકાય તેવા
કારણો છે (૧) અજમાયશ તરીકેની આપણી સ્થિતિ અને (૨) કે
મરણની સ્થિતિ.

આત્માની કસોટી.

તમરું હાથનું જીવન અજમાયશની સ્થિતિએ જુઓ. અને
તમને જણાશે કે પરમાત્માની અદર્શતાની તમારે માટે હજી ઘણી
જરૂર છે. જીવનની અજમાયશ તે પદાર્થો વિષેના અભિપ્રાય અને આ
કુલ વચનના વર્ણનના સારા નરસા હેતુઓને વિચાર છે. જેમાં જીવ
કે નિષ્ક્રિયતાને સંભવ ન હોય તેની પરીક્ષા હોઈ શકે નહીં સત્ય

વિવેના દૃઢ પ્રેમની માણસની પરીક્ષા કરવી હોય તો સત્યને અચંત સ્વચ્છ સ્વરૂપમાં તેની સન્મુખ મુકવું જોઈએ નહિ. પ્રમથિક અને આતુર ચોધકને તે સત્ય ચોધી કાઢવા માટે માર્ગ શુદ્ધ કરી આપવો. અને તેજ વખતે બેદરકાર અને પ્રપંચી માણસ માટે સત્ય જોવાને પુરતું અંધારું કંટુ જોઈએ. જો લક્ષ્ય વિવેના માણસના પ્રેમની પરીક્ષા કરવી હોય તો લક્ષ્ય અને પુરસ્કર્તા પરિણામો બહુ સ્થાયી તેમજ બહુજ ક્ષણિક ન હોવા જોઈએ કે જેથી તેમની વચ્ચે પસંદગી કરવાને માત્ર માટે માણસજ પાછો હો એથી ઉલટું જ્યારે પવિત્રતા કંલેશ કંકાશના વર્તનના ભગીદાર થાય અને પાપી મોજ શોખની શિક્ષા દૂર અને અચોક્કસ દેખાતો હોય ત્યારે નૈતિક નિયમ અને વર્તનની પરીક્ષા ઘણીજ તપાસ વાળી થઈ શકશે.

હવે એમાં કાંઈ પણ મવાક જેવું નથી કે આપણા હાલના જીવનની સ્થિતિ ઘણા પ્રમાણમાં પરીક્ષા કરવાની જરૂરીઆતવાળી છે. કારણકે જ્યારે આપણે ભવિષ્યની જીંદગીમાં જે પરીક્ષાથી ઘણે સારો લાભ થાય, તે પરીક્ષા વિવેના વિચારે આપણા મનમાંથી કાઢી નાખીએ તો પણ અંટવું તો ખુબુ છે કે, આપણે એવી સ્થિતિમાં મુકાયા છીએ કે, જેમાં સત્ય અને અસત્ય, મારું અને મારું, જીવન અને મૃત્યુ વિગેરે ઠંડલાવ આપણી સન્મુખ છે, અને તેમાંથી શું પસંદ કરવું તેનું જોખમ આપણા પર રહેલું છે, કે જેમાં ખોટી પસંદગી થઈ જવાનો પણ દરેક સંભવ છે. સૂચના પ્રકાશની પંડે દૈવિક સત્ય બેદરકાર આંખોપર આપોઆપ જઈ પડતું નથી કે મોટી ગર્જના અથવા અવાજની પંડે તેના સિદ્ધાંતો લક્ષ વગરના કાનપર જઈને પડતા નથી. પરમાત્માના અસ્તિત્વ જેવા ધર્મના મૂળ સિદ્ધાંતો પણ માણસના મનપર જોરથી લાવવામાં નથી આવતા અથવા અતિશે પુરાવા પણ આપવામાં નથી આવતા કે જેથી સ્વચ્છંદી અને બેદરકાર મનને આપોઆપ પ્રતીતિ થઈ જાય. વિવેક બુદ્ધિ અને યાદ દાસ્તીનો સંઘર્ષ પ્રકાશ હોવા છતાં જગતના આ ખુલા મુંખા બેડો માત્ર ભગૃત અને તીક્ષ્ણ ચક્ષુઓ જોઈ શકે છે. અનાદિ જગતમાંથી નિકળતા સાંત નાના અવાજો જીતાસા અને લંકા વાળા ઠર્જીયીજ સાંભળી શકાય છે. દિલગીર ભરેલા અનુભવથી સાંભીત થાય છે કે જગતના પદાર્થોના ગુંચવાડા અને મોટા અવાજો

વચ્ચે અનાદિ સત્ય આંધળું અને જહેરું રહે છે. તેવીજ રીતે વીર પરમાત્માના વચનોના સંબંધમાં પણ સમજી લેવું. છતાંમુ હોય તેનાથીજ તે વચનો સંમજાયા છે, અને તેનાજ આત્માને તે ક્ષિત કરનારા થાય છે. જેઓ સત્યાસત્યનો તોલ કર્યા વગર અંધ શ્રદ્ધામાં આંધળા માણસની માફક ચાલતા પ્રવાહમાં ધસડાય છે, તેમને રાકીને ખરા માર્ગમાં લાવનાર તેની પાતાની ઈચ્છા વગર કંઈ કરી શકતા નથી. એક માણસ ડુબતો હોય તેને કોઈ કાઢવા જાય; પરંતુ તે પોતેજ બહાર નીકળવાને ખુશી ન હોય તો બીજા શું કરી શક્યે, તેવી જ રીતે જેમને મહાવીરની દરકાર નથી, અને મહાવીર તેના ઉદ્ધારનો જે માર્ગ જતાવે છે તે માર્ગે ચાલવાને તે પોતે ઈચ્છાવાળો નથી તો ખરી તે મહાવીર તેના છયેને માટે શું કરી શક્યે? અપવિત્રતા કંઈ પરમાત્મા વચ્ચે પડીને કાઢી નાંખતા નથી. પાપી માણસને તેના દુષ્ટ વર્તનને માટે કોઈ સ્વર્ગથી બીજાશવવા આવતું નથી. માર્ગમાં પાપનું વેર લેવાને ઉત્તું રહેતું નથી, તેમજ તેના મસ્ત પ્રભુ કોઈથી કોઈ અંધકાર દેવાથી રેતું નથી. કર્મ સુપડીટી પાતાનું કામ કરે છે, તેથી પાપની દરકાર નહિ રાખવાને અને પરમાત્માને બૂઝી જવાને અથવા પાતાના જેવોજ માની લેવાને માણસ બૂલ કરે એ સ્વાભાવિક છે.

આવા પ્રકારનું પોરણ જાગવી રાખવાને એ ખુશી રીતે જરૂરનું છે કે પરમાત્માએ અદ્ભુત રહેવું જોઈએ. જે પરમાત્મા સર્વ કોઈને દર્શ હોય તો જગતમાં જે વિચિત્ર દ્વંદ્વભાવ છે, તે જિવામાં આવે નહિ, અને જ્યાં પરમાત્માના શ્રદ્ધાનુભાવ થઈ જાય અને તેમ થવાથી જીવનું માહાત્મ્ય રહે નહિ. સર્વ શક્તિમાન સિદ્ધ સ્વરૂપી વીરપરમાત્મા પાતાના અદ્ભુત સ્વરૂપને દર્શ કરે તો અવિનય તે આંધળુ મળુ થયે, અને તેથી અજ્ઞાનાશયનું એ પ્રેમની નિયાતી તરીકે સ્તી થાય નહિ યાંકા અને શ્રદ્ધા અપવિત્રતા અને સદ્ગુણોનો એક સરખી રીતે જાન આવશે. સત્પુ પુરુષની પવિત્રતા તે અસત્તા પરશદ્ધારને એકત્રેથી છૂટ નહિ મળુ થયે. દુષ્ટતાની પુર શક્તિઓ પાપીના દુષ્ટમાં નખતી પડી જાય. પરમાત્માના અદ્ભુતપણથી જ મંત્રા નહકો પાંડવ જ્ઞાન અને જુદિતરથી લીધું તંત્ર ચલાવતું દેવો, તેઓ જે પરમાત્મા દર્શ થ.ર તે કાંઈજ મહત્ત્વપૂર્ણ

ધરાવી શકે નહિ. બેઠરકાર મનુષ્ય તેમજ ઘણાજ શ્રદ્ધાળુ અને ભક્તિ-
વાન મનુષ્ય જ્યારે પરમાત્મા પાતે આવે ત્યારે એક સરખા સ્વરૂપમાં
તૈયાર થઈ રહે અને સારા નકારા તો ભેદ પડી રહી શકે નહિ આ
પ્રમાણે યજ્ઞાથી જગત્ની વ્યવસ્થા રહી શકે નહિ. વળી જે મૂળથીજ
અદ્રશ્ય ॥ તેની દ્રશ્ય થવાની કડપના કરવી તે પણ વ્યર્થ છે. જેઓ
મહાવીરપણાને પામે છે તેઓજ તેને ભેઈ શકે છે. આંધળો માણસ
જેમ આંખ વગર કેઈ 'પદાર્થ' ભેઈ શકતો નથી તેમ જેમના જ્ઞાનરૂપી
ચક્ષુઓ ખુલ્લા નથી તેઓથી મહાવીર પરમાત્માનું અદ્રશ્ય સ્વરૂપ
ભેઈ શકાયે નહિ. માટે મહાવીરને યગલે ચાલી મહાવીરપણું પ્રાપ્ત ક-
રી મહાવીરના અદ્રશ્ય સ્વરૂપને પામી શકાય તેવી રીતે નિરંતર ઉ-
દ્યમવંત રહેવું એ ઘણુંજ જરૂરનું છે. આત્મા તેજ પરમાત્મા છે
અને તેનુંજ સ્વરૂપ અદ્રશ્ય છે તેથી આત્મા કર્મથી મુક્ત થઈ
પરમાત્મપદને પામશે.

વીરપરમાત્માના અદ્રશ્યપણાથી થતી આત્મિક કેળવણી.

મનુષ્યના આધુનિકજીવનમાં તેના આત્માને જાગૃત કરવાને
અને કેળવવાને પરમાત્માના અદ્રશ્યપણાનાં તેટલોજ સંબંધ છે.
આ જગત્માં જે પ્રાણીઓ (કસોટીની) અજમાયશની ક્રિયામાં પ-
સાર થઈને પોતાના બલિષ્ઠનો નિર્દય કરે છે એટલુંજ નહિ પણ
જેઓ કેળવણીની ક્રિયામાં પસાર થઈને તેને માટે યોગ્ય થાય ॥ તે
ઓના જેવીજ આપણા આત્માની સ્થિતિ છે અને જ્યાં સુધી એ
ક્રિયા સંપૂર્ણ થાય નહિ ત્યાં સુધી પરમાત્માના દર્શન આત્માને થઈ
શકતા નથી જે શક્તિવટે વીરપરમાત્માને ભેઈ શકાય છે તે શક્તિ
ધાનુંજ પવિત્ર મનુષ્યમાં પણ અર્પુણ અને ખીલવણું વગરની હોય
છે, અને અયોગ્ય આત્મિક શક્તિવાળાને પરમાત્માનું દર્શન ને ક-
દાચ સંભવિત થાય તો જેમ ઓળખ રૂતુનો બપોરનો સખત તાપ
આંખના દરદી અને નબળા માણસને અસહ્ય થઈ પડે ॥ તેમ પ-
રમાત્માના દર્શન પણ અસહ્ય થઈ પડે છે. માટે જેમજ વિચાર
કરવો ભેઈએ કે આત્મિક શક્તિઓના આનંદ અને જોવાની શક્તિને
માટે પ્રયત્નથીજ આત્મામાં એ શક્તિ બેજગી તૈયાર થવું ભેઈએ. પ-
રમાત્માના હૃદયને બાણવાને અને પ્રસંસા કરવાને તેની મહત્વતા

સંદર્ભ અને ભક્તિને અનુભવવાને જોનારના આત્માના ઘણાજ ભાગ જીવ હૃદયમાં તેવાજ ગુણો હોવા જોઈએ. એક પાણેડું જાનવર પોતાના ધણીને ચીરથી ઝોળખી શકે છે પણ હૃદય, અંતઃકરણ, વર્તન વિગેરે જે ગુણોથી માણસાદિપણું ખરી રીતે કહી શકાય છે તે હલકા જાનવરને હમેશા અદૃશ્ય છે અને અદૃશ્ય રહેશે. વિચાર, વિવેક, ભુદ્ધિ, પવિત્રતા પૂજ્ય ભુદ્ધિ નૈતિક સદ્ગુણો વિગેરે જો કે જાનવરને વારંવાર જાનાવવામાં આવે છે તો પણ તે પ્રાણીને તે સમજવાને કશી યોગ્યતા આવતી નથી અને ઉપરના ગુણો તેઓ જાણી શકે તે પહેલાં તેમના પોતાનામાં એ ગુણો હોવા જોઈએ. તેઓ હાલના અને ભુદ્ધિવાળાને જાણી શકે તે પહેલાં તેમને પોતાને તેવા હતાપણવાળા કરવાની કોશિશ મગવી જોઈએ. તેવીજ રીતે નણી હલકા અને જંગલી હૃદયવાળા માણસ કે જાગૃક જો કે કોઈ ઉંચા વિચારવાળા અને શ્રેષ્ઠ સ્વભાવવાળા માણસની સાથે રહેવા હોય તો પણ તેઓ ખરેખર રીતે તેને જાણી શકે છે એમ કહી શકાય નહિ. દિન પ્રતિદિન તેઓ એક બીજાને ત્યાં ફાજર હોય તો પણ માત્ર શારીરિક સંબંધથીજ તેઓ તેમને જાણી શકે છે, તેઓને આત્મિક સંબંધ કે વિચાર હોતો નથી. અને હલકા આત્મા ઉચ્ચ આત્માને જોઈ શકતો નથી. તાત્પર્ય એ છે કે એક બીજાના મૂળ સ્વરૂપમાં ઝોળખવાને નૈતિક અને આત્મિક પ્રકૃતિ તથા યોગ્યતા સમાન હોવી જોઈએ. અપવિત્ર, વિવેક અને સ્વાર્થો મનુષ્ય પવિત્ર અને સાધુ પુરુષને જોઈ શકે એ તરૂન અશ્વભવિન છે. સામાનિક અને માડી પ્રકૃતિઓમાં પવિત્રતા ભક્તિનેજ જુએ છે. સ્વાર્થોપણું સત્યથી દૂર રહે છે. અપવિત્ર માણસના ધર્માજ નજીકના પહેલમાં હોવા છતાં તેને પવિત્ર અને સ્વર્ગીય આત્માનું દર્શન અને ઝોળખાણ કેટલાક મદાસાગરો વચમાં હોય તેટલું ઘણું દૂર અને તેની દૃષ્ટિ મર્યાદાથી જલદાર રહેડું હોય છે. તેઓની અંતરંગ સ્થિતિમાં ધર્મોજ અંતર રહે છે. અને જ્યારે કર્મની ખીણ આવી આવે ત્ય. પવિત્ર આત્મા તેના અંતરંગ મંદયને નજીકથી અપવિત્ર યાચ ત્યારે તેણે ફરી પોતાની પ્રકૃતિને સંપૂર્ણ સુધારે કરવા જોઈએ, અને ભક્તિનું મૂળ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. તેવીજ રીતે એથી પણ વિશેષ

માત્રમાનું સિદ્ધ સ્વરૂપ મહાવીર પરમાત્માના છેલા ભવમાં પ્રતીત થાય છે. પરમાત્મપદ મેળવવાને મહાવીરનો છેલ્લો ભવ હતો અને તેથી તે છેલા શરીરે પરમાત્માનેજ યોગ્ય હતા. મહાવીર પરમાત્માએ મોક્ષનું સ્વરૂપ કહ્યું છે અથવા શિખર્યું છે તેથી નહિ પણ તેના પોતાના શરીરમાં અને તેના જીવન અનુક્રમમાં તે આ જગતના જીવોને પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવાને અનેક માર્ગ બતાવી ગયા છે. એક બાળક પોતાના પિતાના વર્તન કે આકારનું વર્ણન કરે, એક વિદ્યાર્થી પોતાના શિક્ષકનું વર્ણન કરે, એક મંથકર્તા પોતાના જીવનનો હેવાલ પુસ્તકમાં લખી શકે, પરંતુ આ દરેક બાબતમાં કેટલુંએક એવું વર્ણન પણ હોય કે જે ખરેખરું ન પણ હોય. કેમકે મંથકર્તા જોષ-ભૂંઝા બાહોશ લેખક હોય તે પોતાના કાબજીમાં પોતાનું જીવન એવી રીતે કાબજી કે તેના પુસ્તકના વાચનથી વાંચનારાઓ ભણે તેની માને કામા વગરના પરિવ્યથાગા હોય તેમ દરેક બાબત અનુભવી શકે છે. તેવીજ રીતે વિદ્યાર્થીએ પણ પુસ્તક ચિદ્રૂપના અભ્યાર વિચર જાણીતા હોય છે, અને તેવીજ રીતે બાળક પોતાના પિતાને સ્વમાત્ર, વ, વિચાર, કામછી અને કૌટુંબિક નમન પ્રત્યક્ષ અનુભવેલ હોય છે અને જો કે તેના પિતાના વર્તનમાં કદનાંક મ મ ૧ અરી કે ર છે કે જે પુત્રના કામજીમાં બાળક કદી નકે નહિ ૧ ૫ જગતના સર્વ રીતે બાળક તેના પિતાને પ્રત્યક્ષ જાણે છે કે જે, તેની નવી રીત બીજા કોઈ પણ માનુસ તરફથી તેનું વર્ણન થતું હોય નહિ.

[illegible]

સેવ છે ? જે આકારને સામાન્ય મનુષ્ય પ્રેમ દળગી રહે તેનું સ્વ-
રૂપ જાણવું જરૂરી એથી પણ કેટલું વિશેષ મુશ્કેલીભર્યું ભરેલું છે ?
પરમાત્મા સંબંધી વિચાર લાવવાને પ્રેર વિચાર શક્તિની અમલ
છે, જે વિચારની પ્રાપ્તિ મન તેની ઘણીજ ઉચી અને વિચારવંત
સ્થિતિમાં પણ દૃઢતા પ્રમાણથી જોર કરશે નહિ પણ ગમે તે હલે
તેને એકત્ર કરી શકાય નહિ અને સંસારની તીવ્ર લાલચોની વચમાં
તેને બીજી અસર થવા પામે નહિ. પવિત્ર પરમાત્મસ્વરૂપનો વિચાર
જાણે જગત, લાગણી જગત, મર્યાદા જગત, બધું જાણીને, બધામાં પ-
સાર કરીને, બધામાં મેહતા મેળવીને પણ સામાન્ય ઉપયોગને માટે
જ્યાં જગતનો અને જુદો પડે તેવો છે. સાદિત્વરસિક દૃઢતાને તે
ઉચ્ચ સાદિત્વ પુરા પાડે પણ અંતરંગ ધારણ શક્તિને માટે તેનું
દિશ્વ કદલુ થઈ શકતું નથી. શાંત અને મનન અવસ્થામાં આત્મા
ને તે વિચાર આવે પણ ત્યારે આપણે દમિયની છંદગીની ચિન્તા
અને ખટખટ કે જ્યાં તે વિચાર જાગૃત રહેવાની જરૂર છે તેમાં હુબ
કઈ જઈએ છીએ. ત્યારે તે પવિત્ર એક વિચાર અદરશ થઈ જાય છે.
જરૂરી પૂર્વે કહ્યું છે તેમ પરમાત્માનું માત્રમાં પુરૂષ પરકરણનું કાર્ય
મનુષ્ય પ્રેમ અને સદાનુભૂતિથી જલ્દી દૂર નથી. પવિત્ર અત્યંત
મહાવૈરાગ્ય પરમાત્માને જોઈ શકે છે. તે પરમાત્માના કાપો જોઈ
ને તેને કાંઈક વિશેષ હંચા થાય છે તેને પરમાત્માની છેક નજીક
જવાની છતાંકા થાય છે. પિતા પુત્રના પ્રેમનો જે મહાવૈરાગ્ય
કાપે તે પરિચિત્ત દેવાની હંચા રાખે છે. એક મિત્ર તરીકે તે મહા-
વીરને સમજાડુ જોઈ રહેવાને વહે છે અને તેના અંતઃકાનમાં પા-
ત્રના વિશે લાગણી કાલ તેથી રીને દેવાનો માગણી કરે છે. પરંતુ
સર્વસ્થાપક, સર્વજ્ઞ, સર્વશક્તિમાનપણું રૂપ અને આકાર
જગતનું, સર્વ અનંત સ્થિતિનું અસ્તિત્વ પરમ અનંત અનિવાર્ય
જા: જ્યાં પરમાત્માના મુખ્ય વિદેશીય જે વિચાર વૈષ્ણવ થાય છે
તે મનુષ્ય હંચા: અને લાગણી:ને આકર્ષણ કરવાને જરૂરે દૂર
દાંડી કરે છે, અગ્રી કરી ઉપે વ્યવસ્થાને અને સંપૂર્ણ પ્ર.મ કરી
જગતને જરૂરે દાંડી દે છે અને કરાર નાંખે છે કે જેની મુદે તેના જ
વધી મનુષ્યની નમસ્કારમાં જાણી નિરંજન સાથે જુદા થાય છે
કેવી દૃઢતા કાંઈ જાણે પર જનનો શક્ય નહિ હાય જે આ:

હતું હોય ત્યારે તેવી આતુરતા જાગ્યેજ હોઈ શકે છે. માટે
માત્રમાના વર્તન સાથે આપણે સંજ્ઞા રાખવાને આપણું
માનુષિક આચરણ પ્રેમ અને પવિત્રતાથી ભરપૂર રાખવું
અને પરમાત્માએ મનુષ્યપણે જે દુઃખો સહન કર્યા છે.
શરીરને જે રીતે તુલ્ય કર્યું છે અને અનેક આત્માનો તેથી
પ્રદીપો છે તેને ખંતપૂર્વક અભ્યાસ કરી તેમના અદ્વિતીય
ને આપણા દૃઢપણમાં આજેખી રાખવું જોઈએ.

મદાવીર પ્રભુના ચાર ઉપસર્ગો અને દુઃખો તથા આત્મભોગ
બીજે કોઈ સ્થળે ગમે તેવા દુઃખી સ્થિતિમાં પણ પરમાત્મા-
જિની પ્રતીતિ થતી નથી, ગમે તેવા દેવિક ઉપકારના કાર્યથી
તમાને પ્રેમ મનુષ્યથી મેળવી શકાતો નથી. ન ખૂટે તેવી દેવિક
ની વીરપ્રભુમાં પ્રતીતિ થાય છે એટલુંજ નહિ પણ જેનામાં
જગત્ કોલવશની શક્તિ છે તે પોતે દુઃખ સહન કરે છે,
તેના અતીશે સહનશીલપણની પણ અપૂર્વ પ્રતીતિ થાય છે.
પરમાત્માને તેની શક્તિ બતાવવામાં કાંઈ પણ વિન નહોતું. તેનો
દ જ્ઞાનનો ખજાનો ભરપૂર હતો અને તેની અનંત શક્તિનો
દ ચાલુ હતો. તેના ઉપકારના કિશોરનું અજવાળું એટલું કર-
કોઈ પણ અધકારમાં શક્તિ નહોતી, જેના અંકજ વખતથી
બી દુનીયા ભોગ આપવાને નૈવાર થાય અને જેના દાધના સદૃશ
થી તેના વાદ્યમાં ગાંધું પડી જતું જગત્ ઉચ્ચપાવલ થઈ જાય
માં જે અનંતશક્તિના નાયકને માટે કોઈ પણ દૃઢપણ પ્રશન્-
ભાગ્યની. આત્મભોગની કાંઈ પણ આવરણતા નહોતી તેનો
મ.તમસ્વરૂપ આત્મા કશું શક્તિમન હતો. પરંતુ તે છતાં
જે અતિ સહનશીલપણે જે ચાર ઉપસર્ગો સહન કરી રમંથનુનો
જાય જોઈ છે તેનું દદરશ સમજવાથી મનુષ્ય અ.દરમાં ગઈ
જાય છે

વીરપ્રભુનો સ્વ.તમોગ ભુદય પ્રકારનો હતો. મનુષ્યને જે
કુદરતી બળીલ મોંઘી હોય છે તે મ ન જેના વીરપ્રભુમાં યેજના
ને બલ.દનો જે જગત ખજાનો હતો. મનુષ્યે ના કંઠાર માટે જે
પાત્રની ભાગાને. પ્રદ હ હતો હતો. અને જેની બરોબરી કર-
ને કોઈ પણ સ.માર્ગવાન હતું નહિ તેમજ તેની જ ના રોકેનેયો

કોઈ પાત્ર મનુષ્ય આ કાળમાં, આ પ્રદેશમાં અસ્તિત્વ ધરાવતો ન હોતો. તે ધી વીરપ્રભુના ઉપસર્ગો કોઈ ઉંડા રહસ્યને સૂચવે છે. મનુષ્ય માત્રને પોતાના આત્મિક ઉદ્ધાર માટે તેના તરફ પૂજ્ય બુદ્ધિથી ધાતું કરવાનું છે. જગતના અનંત પદાર્થોમાં જે મુખ્ય છે, અને તેમાં પણ મોટી ક્ષેત્ર કૃત આત્માની છે. આત્મા અનાદિ છે, તે અંદરથી પરમાત્મ સ્વરૂપી છે અને બીજો કોઈ પણ જગતનો પદાર્થ તેની બરાબરી કરી શકે નહિ. એટલુંજ નહિ પણ જે જે પદાર્થ દરેક કે અદરેક આ જગતની સપાટી પર ભેરામાં આવે છે તે અમુક આત્માના આશ્રિત હોય છે અને તેથી જીવદ્રવ્ય સર્વ દ્રવ્યોમાં સર્વોત્તમ છે. હવે બીજા સધના આત્માઓ અનરિક્ષાથી અપૂર્ણ છે, કર્મની મલિનતા તેને લાગેલી છે; પરંતુ માત્ર વીરપરમાત્મા એકજ ને વખતે અતિ સ્વિત આત્મા હતા અને બીજાઓ જે જે પવિત્ર થતા હતા તેનું આવશ્યક તેજ માત્ર હતા. એવું હતું છતાં જેમ કે નારણ એકજ જગત રમતિક અને મનોહર રામજી હોય અને તે તેને ધાતુ પ્રિય હોય તે પછી તેનો નાશ થવાને અને જગતના પત નીચ ક્વચિત્કાલે જેમ કે કંકામા આવે તે જેમ ધી વીરપ્રભુએ પોતાના ને વખતના બદલાઈ ન થાય તેવા એકજ આત્માને હર દુઃખ નહુન કરવાને તૈયાર રાખેલ હોય હમરો પેદા. એમા જેમ એકજ પેદા કૃત વચનનું હોય અને તે એકજ નારણની નૃતિ રીકે નાન વિષ સાવનુ હોય તેને માથે દુઃખને વરનાથ વર ન વરના. આવે જેમ આ વીરપ્રભુએ હમરો જીવેના એકજ આધાર રૂપ પેદાના રાત્રી અને આત્માને દુઃખોના અસહ્ય વરમાદ મદન કંઠાને નાવતા જણાવી હતી. પૂર્વના કર્મ શત્રુને દૂર કરવાનો જે કાલ કૃપાય હોય તે કૃપા વચર જ પૂર્ણ પરમાત્મપર પ્રત્યક્ષ થાય એવું જેને કાલ દુઃખ તેમજ તે કૃપાયથી કર્મ શત્રુપર વિજય પ્રિયથો; અને ક્રિતિક એવા શરીરથી પેદાના પર અપાર રાખતા અમંજર જીવેના આત્માને પેદાની પેદા કર્મ શત્રુ પર વિજય મેલવવામા નવા. વળા આપી થતા કાલા કાળના કૃત પેદા મનુષ્ય આત્માઓ અને અવિદ્યમાં થતા કાલે જેઓ, પવિત્ર ન થાય તેવા વર્તમાન જીવે. તે નવા પેદા વિજયને આપે અને તેમને જગતેના નવમન આપે. આનું અવકાશન કહેને હવેનું એવ કરવાને નમરો થત. છે. જ

મહાવીર ઇતિહાસમાં પરમાત્માનું દુઃખમય જીવન એ એક અતિ ઘણા-
આશ્ચર્યને દર્શાવ કરનારું હતું છે. અસહ્ય દુઃખોમાં પણ જેના ચાતુ-
અમુ વગરના રહ્યા હતાં અને જે દુઃખ નહીન કરતાં એક પણ શબ્દો-
વ્યતિ સરખો જેમને કીધો ન હોતો તેમાં ખરેખર ઘણા ધુપા રહ-
રહે; સમાવેશ છે. અતિ ઘણા ઉપસંગોળી જેમ તેણે પોતાનું પરમા-
શરૂપ પ્રાપ્ત કર્યું છે તેમજ દુઃખોને જીતીને પણ પરમાત્મપદ અપા-
વ્યું છે. જાજ માત્ર તેનું ચરિત્ર શાસ્ત્રકારોએ વર્ણવ્યું છે તેજ આ-
શ્ચર્ય છે અને તેમાં જે રહસ્ય છે તે જોયો જાજ પશુ ન મળે છે તેઓ-
પોતાની હિતનિનો માર્ગ મરણ કરી શકે છે. એ દુઃખમય ચરિત્ર સાં-
ભળી હૃદય ક્ષાલિત થાય છે. કેમ થતું પ્રત્યે તિરસ્કાર છટે છે અને
તેનાથી મુક્ત થવા માટે અમે તે સદન કરવાને એક આત્મા પ્રયત્નવાન
થાય છે.

પ્રકરણ ૬

મહાવીર પ્રભુનો એકાંતવાસ.

દરેક મહાન હૃદયને માટે અમુક પ્રમાણમાં એકાંતવાસ નિયમ
હોય છે. એક સામાન્ય મનુષ્ય પ્રાણી પોતાની આસપાસ એકાંત
સ્થિતિમાં આત્મિક અનુભવનો વિચાર કર્યા વગર મનુષ્ય જીવનની
અપાદીમાં ઉચ્ચપદ પર આવી શકે નહિ. ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ આત્મિક
મેષ્ટતા ખરેખર માત્ર મુક્તિ અને સાદા જીવનથી મળી શકતી નથી,
તેમજ સારિયના ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ તત્ત્વને અને એક જાણકની સામેની
રમત રમતને પણ આત્મિક શક્તિ એકાંત વિચાર કર્યા વગર
મેષ્ટ રીતે મેલણ કરી શકે નહીં. જો કે એટલું ખરું છે કે મહાન
હૃદયવાળા મનુષ્યો હવે મનુષ્યના મુખ દુઃખ કરતાં ઉચ્ચ લાગણી
વાળા હોય છે, તોપણ આપણે તેજ વખતે માનવું જોઈએ કે નિ-
ચાર અને લાગણીનો એવા પાન પ્રવાહ ચાતુ રહેલો છે કે જેને
અંત માત્ર મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે જ આવે છે. ઘણાં મનુષ્યોમાં
વર્તણૂક અમુક ઉચ્ચદેહને ચક્રવાતી શક્તિ હોય છે, પરંતુ તેમાં એ

નહીં હુડીયા છે કે એમાં તેમની હાથથીની રમત મજાનું
જાહેર હોય છે પણ તેની ઉપરાંત તેમનામાં કંઈ પણ સમ-
જ સજિત હોવી નથી. કુટુંબમાં કેટલું અજ્ઞાન મૂલ્ય યહં યયું
જને તેના હુજારાં જ્યારે કુટુંબના સવરના મહાસે યોગ અને
પ્રમંદ યહં યહં તથા હોય ત્યારે તેજ કુટુંબના નાના જાતકો
એ મનુષ્યજનમાં કંઈ સમજવા હોવા નથી. તેઓ અલ્પ-
જાહેરી પાટીનીને ત્યાં રમતા હોય છે.

ઉપરાંત હજારો સહજ મનુષ્ય યહંય તેવા છે. જમના મનુ-
ષ્યોએ મનુષ્ય છે, તેમજ મહાવીર પરમાત્મા આપણ લોક
મનુષ્યો તે જાતક જાહેર છે. મહાવીર પરમાત્માના સજિત-
પ્રજાવીરના એકાંતરુચિ પ્રમાણ જાતક અને માનવના ઉપ-
રૂપને જાતક મનુષ્ય જાતક યાત્રું નથી. કારણકે, જાતક
માત્ર વચ્ચે એકાંતરુચિને અંતર છે, તેના કરતાં મહા-
જને મનુષ્યના આત્માની સિદ્ધિના અંતરનું પ્રમાણ યહંય
જાતક છે. એમકે તેજ જાતક જ્યારે સહેજ ઉપર હાથક
છે, ત્યારે એ એકાંતરુચિ અને સિદ્ધિએથી તે અજ્ઞાન રહેને
તેજ સમજવા હોય છે. અને તેની એકાંતરુચિ પણ તેના
પ્રજાવીર યહં પટે છે, પરંતુ મહાવીર પરમાત્મા અને મનુષ્ય
નો અંતર એક નહિ પણ અનેક જર વાંચી જવા છતાં ફર
નથી, કારણકે જ્યારે મનુષ્ય મહાવીરપણાને પ્રાપ્ત થય ત્યારેજ
મહાવીરના જેવી એકાંતરુચિ આત્માવિચારણની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત
થકે, જે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવાનું કેટલું વિશ્વ મનુષ્યની જની થકે
વીરપરમાત્મા મનુષ્યરૂપ વનના વિચરતા હતા, પણ તેના
જાતકને જગત જાતક યાત્રું નહીં. અજ્ઞાનમાં પ્રજાત જાતકી
છે, પરંતુ અજ્ઞાનથી તે પ્રજાતને જોઈ શકે નથી, તેવીજ
શ્રી વીરપ્રભુ પરમાત્મા પ્રાપ્ત કરવાને તૈયારપણે એકાંતરુચિ
થા હતા, અને તેનું જીવન કેટલું પણ મનુષ્ય કરતાં યહં હવ્ય
નાનાનું એકાંતરુચિ; જે જમાનામાં તેઓ વિચરતા હતા તે જ-
માના એકાંતરુચિ તેમનામાં અલ્પ પણ એકાંતરુચિ હતા. તેમ-
જેવારો, સિદ્ધાંત, હેતુઓ, સિદ્ધિ, જીવનનો ઉદ્દેશ તે તે વખ-
તેકોના જેવા નહોત, તેમજ વીજ કેટલું પણ હુડીયાની પ્રજાને

મળતા નહોતા, પણ તે તદ્દન એકાંત અને સાદિ અનંત સિદ્ધ સ્વરૂપને મળતા હતા કે જે સ્થિતિ અંતરના કોઈ પણ ભાગમાં હોતી નથી. ગૌતમ સ્વામી કે જેઓ નિરંતર વીરપરમાત્માની પાસેજ રહેતા હતા અને અતિ-ઘણા પ્રેમથી તેમને આહવાન હતા, છતાં મહાવીર પરમાત્માના અપૂર્વ વૈરાગ્યને અને તેના એકાંત કર્મયુદ્ધને તે કંઈ શક્યા નહોતા અને જ્યારે વીરપરમાત્માથી તેઓ દૂર હતા, ત્યારે મોઢે ગયાની હકીકત સાંભળી ત્યારેજ ગૌતમ સ્વામીને તેની વૈરાગ્યકસાનું લક્ષ્ય થયું, અને પાંતે પણ શમ તણને વૈરાગ્ય ભાવનામાં આવ્યા, અને તેજ વળતે તેમને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. ગૌતમ સ્વામિ કે જેઓ તેના પહેલા ગળ્ધર હતા, અને તદ્દભવ મોક્ષગામી હતા. તેઓ તેમની એકાંત સ્થિતિ કળી શક્યા નહિ, તે પછી સામાન્ય મનુષ્યથી તે અંશ માત્ર કેમ બાળી શકાય ? તે થી વીરપ્રભુ દુઠા મનવાળા, હલકા હૃદયવાળા, વિકારને વશ થનારા અને અપવિત્ર જીવન ગાળનારા મનુષ્ય સમૂહમાં ઘડીને પસાર થતા હતા, ધણીજ સ્વામી મનુષ્યોમાં, દુરમનોમાં, અસંતુષ્ટ પ્રકૃતિવાળા મનુષ્ય સમુદાયમાં ગમે ત્યાં તેઓ વિચરતા છતાં તેમનું હૃદય હમેશાં જમતૂપર કેપકાર કરવાની યોજનામાં અને મનુષ્ય પ્રાણીના ભેદાર માટે આત્મભોગ આપવાના શમ દ્વેષ વગરના પ્રમથી ભરપુર હતું. અને જ્યારે તેનું આખું જીવન પસાર થયું, અને જે મનુષ્યો પાતાના વિચાર અને વિકારના પરિધથી ભેદાર જઈ શકતા નહોતા તેમની વચ્ચે તેમના જીવનનો ઘણો વખત પસાર થતો હતો છતાં તેને અંતરંગ આત્મા પરમાત્માપદના વિચારથી ભરપુર હતો, અને તેમની એ એકાંત સ્થિતિ તેઓ અંકસાજ અનુભવી શકતા હતા. તેના અનંત શક્તિના આત્મામાં કેટલું જાણું ઉડાણ હતું કે, જેનું આલ્પાસના કોઈ જાન પ્રાણીથી માલ જાન થઈ શકતું નહોતું. જેમને પિતાના ખાસ સિંચો કષો હતા. તેમને પણ જેમની અંતરંગ સ્થિતિને અનુભવ મળી શકતો નહોતો. હજારે ના ટોળાની વચ્ચે તેમને એકાંત વાસ હતો, તેમણે પાતાના જીવનના માર્ગમાં અંકસાજ પ્રયાણ કરી સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત થયું છે, અને તેમની સાથે કોઈ પણ મનુષ્ય હતા નહિ. જેઓ તેમના વખતમાં સાથે મોડા ગયા. તેમના આત્માની ઝલિનેા માર્ગ અંગત હતો, કારણકે દરેક આત્માને સરખા કર્મ

મહાવીરને પોતાના દુઃખોનું ભવિષ્યજ્ઞાન હતું.

જે સૌથી પ્રત્યક્ષ બાબત હતી તેએ હતી કે તેમના દુઃખો અને ઉપસર્ગો બ્યારે તેણે ભોગવ્યા તે અગાઉ તે વિશેનું શું અને સંપૂર્ણ તેમને જ્ઞાન હતું. તે દુઃખો તેમની કંપના શક્તિની જરાએ બહાર નહોતા. દરેક વ્યક્તિ વેદના અને વ્યાધિ જે તેને ભોગવવાની હતી તે ચોક્કસ સ્વરૂપે તેના અંતરમાં પ્રથમથીજ પ્રત્યક્ષ હતી અને તેના આખા જીવનમાં નજીક આવતા દુઃખોનું જ્ઞાન તેનાથી કદિ દૂર રહ્યું નથી. મહાવીર પ્રભુના એકાંતજીવનના શોક ઉત્પન્ન કરે તેવા દંતિ-હાસમાં ખુદી રીતે આ બાબત જુદાજ સંયોગોવાળી હતી. તેના સંસારના અનુભવની તેની એકજ જુદી સ્થિતિ હતી કે જેનાથી મધ્યમા ભયંકર દુઃખ ભોગવનારા મનુષ્યો જુદા પડે છે મનુષ્યને પોતાના ભવિષ્યમાં આવનારા દુઃખોનું જ્ઞાન હોતું નથી બ્યારે વીરપ્રભુને જન્મથીજ ત્રણ જ્ઞાન હોવાથી એ વિષે જ્ઞાન હતું. જેમ દેવતાઓને પોતાને દેવ લોકમાંથી અલગી જવાને છ માસ રહે છે ત્યારે પોતાની ભવિષ્યની સ્થિતિ વિષેના જ્ઞાનને લીધે ત્રાન અને દુઃખથી ભાગ નાશ કરવી પડે છે તેમજ જ નાધારણ મનુષ્યોને ભવિષ્યના દુઃખોનું જ્ઞાન હોય તો તે ત્રાસથી તેઓ વેલાજ થઈ બાથ એમ કહીએ તો તેમાં વિશેષતા નથી. પરંતુ એ પરાક્રમ કરવાની અને છતી શક્તિએ પૂર્વ કર્મની અસર વેદના સદન કરવાની તાકાત એકતા મહાવીરમાંજ હતી અને તેથી તેનું એકાંતપણું તેમા પણ પ્રતીત થાય છે. નાશના દરવાજા સધળા આત્માઓને માટે ખુલ્લા છે પરંતુ જેઓ ઇતી શક્તિ એ અને છતાં જ્ઞાનથી તે દુઃખ પ્રત્યે અભાવ નહિ બતાવતા કમોદીમાંથી પસાર થાય છે તેમનાથીજ એ દરવાજા સુધી પહોંચીને પગ મુકી શકાય છે. દરેક મુકત થતા જીવની નીચે પ્રમાણે કમોદી થાય છે અને ભ.ર.પટ્ટીજને આમજ વધી શકે છે કુદરતની સામાન્ય રચનામાં ભવિષ્યનું દુઃખમાં મનુષ્ય અજ્ઞાન હોય છે કે જેથી કરીને વર્તમાન કાળના નુખમાં વિશ્વ ન આવે તેમજ ભવિષ્યના ભયંકર દુઃખની યાદગીરીથી વર્તમાન દુઃખમાં તુદ્ધિ પણ ન થાય. આવી રીતે મનુષ્ય કે જેના જીવનમાં વ્યાધિ અને વેદનાએ ઉપરા ઉપરા આઘાત કરે છે તેને દુઃખના વજનમાં પણ અજ્ઞાન અવસ્થાને લીધે કેટલેક અંશે શાંતિ મળે તેવી કુદરતી રચના એવામાં આવે છે. કારણકે બ્યારે

પ્રકાશના ભયંકર દુઃખો યાદદારતામાંથી ઐશાંત થાય છે ત્યારે લોકો-
 પોતાના સારા બંધિયની કલ્પના કરવાને સ્વાભાવિક આશા રહે
 આ હકીકત હરેક મનુષ્યના બાતી અનુભવની છે અને તેથી તેમાં
 રોષ ખાત્રીની અગત્યતા નથી. વાંચનારાઓમાંથી એવા તો ઘણાજ
 માણસો હશે અથવા બીજાકુલ નહિ હોય કે જેઓને યોગ્ય અ-
 વકાશ વધારે પ્રમાણમાં દુઃખ અને વ્યાધિનો પરિચય થયો. ન હોય,
 છતાં તે દુઃખો તમારી માંદગીના હોય, કાંટુંબિક વ્યાધિ અને ચિંતાના
 હોય, સમાજના બંધીના વિયોગના હોય, સંસ્કારમાં પોતાના નથીબમાં
 નેશશ થવાથી થયેલા હોય, જમે તે પ્રકારનાં હોય તોપણ મને શં-
 કા નથી કે તમે સ્વપ્નાઓએ તમારા જીવનમાં દુઃખ અને
 દેહગીરીના પ્રસંગ અનુભવ્યા હશે. અને હજુ પણ તમારા-
 માંના હરેક કે જેમને વધારે વખત જીવું છે તેમને ઘણા
 દુઃખના પ્રસંગો અનુભવવા પડશે પરંતુ તમે વિચાર
 કરો કે જો તમેએ આ સ્વપ્ના દુઃખો યોગ્યપણે અને સંપૂર્ણ રીતે
 અગાડી બાંધ્યા હોય તો તમારા અસાધ્ય દુઃખોમાં કેટલો વધારો
 થયો હોત? હમેશના અનુભવમાં આવતી વ્યાધિઓની અને જીવ-
 નના પ્રકાશને ધારી જાય તેવા બંધિયના દુઃખની વાત એક
 બાજુએ રાખીએ તો પછે જે દુઃખો જૂનકાળમાં પસાર થઈ ગયા
 તેનું પણ જો જાન હોય તો કેટલો ત્રાસ થાય? જૂનકાળનો ભયંકર
 અધિકાર કે જેમાં અસાધ્ય વિયોગ દુઃખો અને કમનસીબીના ભયંકર
 ફટકાઓ લાગેલા છે તે યાદદારતામાં લાવી શકે તેવા મનુષ્યો કાંઈ
 યોગ્ય નહીં હોતા, તો પછી એ કપરથી કલ્પના કરો કે ઘણા વરસો
 અને મરીના અગાઉ તેના દુઃખો અનુભવવાને તમે શક્તિમાન
 હોત તો તું શું દુઃખ થને? જો તમે ન ખૂટે તેવી તમારા પ્રયાત્નની
 નિષ્ફળતા અને તમારો ઘટીજા પ્રિય આશાઓની નિરાશનો ત્રાસ
 અગાડી બાંધ્યો હોય તો તમારા કયા દુઃખના એરથી તેને સદન
 કરી શકન? અથવા તમારા અતિ ઘણા પ્રિય મિત્રની સાથે દમેશમાં
 અનંદ ભોગવવા કે તેની મોજામોજા બંધિયના નુખતવારનેની આશા
 રાજનાં જે હાલ તમારા જીવનકેવી રીતે જુદાઈને અધિકાર થઈ
 જાય અથવા તો તમારો ઘણો બહોલો દોસ્ત દમેશને મળે જુરો થાય
 તેવો વખત આવ્યો હોય તે વખતે મુખ અને સંતો
 થમાં કેવો ભયંકર અંતર પડી જાય? અને હોવાનો જ-

રૂર નથી કે જેવું બવિધ્યક જાને માટે થાય તેવોજ ભૂતકાળને માટે પણ બને પાંચ પચીસ મનુષ્યની મંડળીમાં એક જે મનુષ્ય સુખી, નિશ્ચિત અને શાન્તિવાળા હોય એ વિષે શંકા જેવું નથી તેઓને પણ જો તેમના પર એકજ વરસમાં ઘનારા દુઃખના પ્રસંગ ભરોબર રીતે જણાવ્યા હોય તો જરૂર તેની વર્તમાન સુખી અવસ્થા ઘણે અંશે વિન પડે આ જગતમાં તમોને કેાલ વિશેષ પ્રિય છે. એવો કયો મિત્ર, કયો બધુ, ખડેન, ધણી ઘણીઆણી કે બાળક છે કે જેમને તમે ઘણાજ ચાહો છો અને જેમના પર તમોએ તમારી સઘળી આશાઓ રાખી છે અને જેઓ તમારા દુઃખના ભાગી થશે એમ તમે માનો છો ? યોગ્ય માસ જવા પડી તમારા હૃદયને એવી ખાત્રી કરી આપવામાં આવે કે તે મિત્ર તમારી નજરથી યોગ્ય વખતમાં દૂર થશે, વિયોગનું દુઃખ તમારે સહન કરવું પડશે અને તમે એકલાજ રહી જશો એ જાણવાથી તમને શું નહિ થાય? અફમેન મનુષ્ય આત્માને આવા ભયંકર દુઃખોનું અભાગથી જ્ઞાન થાય તો આપણામાં શાંત હૃદય અને સુખી ધર ભાગ્યેજ / દિએ પડે કદાચ આવા અધવા તેને મળતા બન્યો આપણા માટે રહેલા હોય પણ કાલે શું થશે તે આપણે જાણતા નથી, આપણી અદ્યપશકિત પ્રમાણે આપણા બવિધ્ય અને આપણા જ્ઞાન વચ્ચે પડેલો પડેલો છે અને તેથી તમે તેવા ત્રાસ દાયક વિતક આપણા પર વીતવાના હોય તો પણ તેઓ આપણી હાલની શાંતિમાં વિધન કરતા નથી કારણકે આપણે તેને જાણતા નથી.

ઉપર જે એકજ વિચાર માટે ઘણે ભાંગે વિસ્તાર કરવામાં આવ્યો છે, અને જેમાં ઘણે સ્થળે પુનરુક્તિ જેવું થયું છે, તેનું કારણ એ છે કે આપણા મહાવીરપ્રભુના દુઃખોનું એક સુખ્ય તત્ત્વ હું સ્પષ્ટ કરી શકું કે જે તત્ત્વ બીજા લખનારાઓએ ભુલું પાડી સમજાવવાનો વિશેષ પ્રયત્ન કર્યો નથી. વાંચકો! તમે વિચાર કરો કે જે બવિધ્યની અજ્ઞાનતાથી મનુષ્ય જાતના સજ દુઃખો તેને વર્તમાન કાલે વિમરૂપ નથી, તેમાં શ્રી વીરપરમાત્માના સંબંધમાં હલટા પ્રકારે હોય. બવિધ્યનું જ્ઞાન હોવા છતાં તેમના હૃદયના જગ આગળ તે ભયંકર બવિધ્ય કાંઈજ અચર કરી શકતું નથી. આપણે હમેશા માણસોને એમ જોણતાં સાંભળીએ છીએ કે જો આવી અસદ્ય પડેલી અને ભયંકર દુઃખોની યોડી પાનુ અમોને ખબર હોત તો

અમે કહી પણ તેવી મુશ્કેલીમાં પડી નહિ. પરંતુ મહાવીરના દિલ-
ગીરીવાળા જીવનમાં અમે તેવી મુશ્કેલી હતી, એકજ રાત્રિના અસહ્ય
અને સાંભળતા પણ ત્રાસ યાચ તેવા અંગમ દેવતાના ઘોર ભાવીશ
ઉપસર્ગ જેવા દુઃખો હતા. અને અસહ્ય પીડાથી અમે તે રીતે કાન-
માં ખીંચા દેકારા હતા, તથા ગોચાળાએ મુકેલી તેલલેશ્યાનો
અમે એવો અસહ્ય તાપ સહન કરવો પડ્યો હતો, તેમજ વગી તેમ-
ના જીવનની શરૂઆતથીજ ભવિષ્યના આ સપાળા દુઃખોનું તેમને
પરજીવ રૂપક જ્ઞાન હતું, તેપણ તે સપાળા મિથિલ દુઃખરૂપ જીવનો
વાક્ય તેમણે સાંતપણે પીધો હતો, અને કર્મકાંડપર વિશ્વ મેળવી
પરિપક્વ બતાવી મનુષ્યોને પરમાત્માની પ્રતીતિ કરાવી સાચો માર્ગ
જાણ્યો હતો. જ્યારે દંદ્ર મહારાજે ઉપસર્ગમાં દેવિક સહાયતા કે-
રવાની માગણી કરી ત્યારે વીરપ્રજાએ તેમને ના કહી હતી, અને ફરક
દુઃખના પ્રસંગની સામે જાતીને પોતે જાતી ભેદને ગયા હતા.
આવી રીતે આ દુનીઆપરના ક્ષી વીરપ્રજાના અદિતીય જીવનની
શરૂઆતથી તેઓ પોતાના અંતરગ શત્રુપર એકાંતપણે વિશ્વ મે-
લવના બીજાઓનો ઉદ્ધાર કરવામાં નિમિત્તરૂપ થયા હતા. જીવન-
ના અનુક્રમમાં આગળ ચાલતા દુઃખોનો જે વરસાદ વરસતો હતો
હતો તે તરફ કોઈપણ ન કરી શકે તેવી તેની અંતરગ એકાંત દિલ
હોઈને તે બીજાઓને મુક્તિનો માર્ગ સ્વચ્છ અને સરળ કરી આપના
હતા અને જ્યારે આપણે વિચાર કરીએ છીએ કે તેમને જ્ઞાન હોવા
છતાં આવનારા દુઃખો વિશે કેમ ત્રાસ નહિ થયો હોય, ભવિષ્ય જા-
નથી તેઓ સામાન્ય મનુષ્યજાતથી કેવી રીતે જુદા પડ્યા હશે, અ-
ને તે ઘણા દયાવાન, નમ્ર, શક્તિવાન અને તરણતારણ હોવા છતાં
કોઈ જ્ઞાન ન પાડી શકે અને કોઈ એવું ન કરી શકે તેવા દુઃખો
ને અસહ્ય ભેજો પોતાના આત્મા સાથે શામાટે વહન કીધો હશે તેને
વિચાર કરતાં કર્મની વિચિત્ર અને ઇચ્છાદિ રાખણા દલીલ વગર
મનુષ્ય જન માટેના દિલાસાન. વાક્ય સિવાય તેનો ભેદ મનુષ્ય
મહાવીરપણું પ્રજા થવા વગર પામી શકાય નહિ.

મનુષ્ય અને મહાવીરના દુઃખોનો ભેદ.
લીજી મુખ્ય જાણત એ છે કે જે મહાવીર પ્રજાના દુઃખો બ-
રવા મનુષ્યોના દુઃખોથી જુદા પડે છે અને જે તેમની સહન

કિતની એકાંતતાનો પુસવો આપે છે તે એ છે કે તેમનાં દુઃખો તે એક ઘણાજ પવિત્ર અને પૂર્ણ દૃઢ્યના દુઃખો હતા. મહાવીર પ્રભુએ જે સદ્ગુણ કીધું તે કોઈ પણ સામાન્ય મનુષ્યથી સદ્ગુણ થઈ શકે નહિ કારણ કે તેનો આત્મા બધા છવો કરતાં મહાન્ પરમાત્મરૂપ હતો અને તેમનું દૃઢ્ય કે જેનો પરીધ ઘણો મોટો હતો અને જે જેટલું થઈ શકે તેટલું વિશાળ હતું તે સહેલાઈથી દુઃખને મહુલુ કરી શકતા હતા. જેમ એક ઘણોજ ઉંડો ખાલો પુરેપુરો ભરાઈ ગયો હોય, તો છત્તકાતો નથી અને એક વૃક્ષ કે જે ઘણીજ ઉંચાઈવાળું અને ઉંડું હોય તે જેમ તોફાનમાં ટકી શકે છે. તેમ જે જે આત્મા વિશાળ શક્તિવાળો અને ઘણાંજ ઊચ્ચપદને પામેલો હોય તેજ મહાન્ દુઃખો મહુલુ કરવાને શક્તિમાન થાય છે. એક નાના, સાંકડા, સ્વાર્થી અને વગર કેળવાએલા મનથી થોડી મુશ્કેલીઓ સદ્ગુણ થઈ શકે, તેના મુખદુઃખના પ્રવાહની મર્યાદા અને પ્રમાણ હોય છે, કમનસીબવાળા સામે તે એક નાની ઢાલ ધરી શકે. પરંતુ જ્યાં ઘણા મહાન્ દુઃખો આવતા હોય તેમાંથી તેઓનો બચાવ થઈ જાય છે. જેમ જેમ કોઈ પણ પ્રાણી ઉંચપદે ચડતો જાય છે, તેમ તેમ તેના દુઃખો અને સુખોનો વિસ્તાર વધતો જાય છે, ત્રાસ અને મોત્તશોખને અનુભવવાની તેની શક્તિ પણ વધતી જાય છે. એક ખાણક ઘણું થોડું દુઃખ નહન કરી શકે, યુવાન માણસો કરતાં તેઓને થોડી ચિંતા, થોડી શીકર અને થોડી મુશ્કેલીઓ આવે, એક કેળવાએલા માણસ કરતાં એક જંગલી માણસને, એક ઘણાજ વિચારવંત અને લાગણીવાળા મનુષ્ય કરતાં એક અજ્ઞાની અને મૂર્ખ માણસને ઘણી થોડી ચિંતા અને થોડી મુશ્કેલીઓ લાગે છે. ટુંકામાં જીવંતોએ એક મહાન્ કાચદો છે, કે દરેક વધતી જતી શક્તિ, દરેક સુધારો, શારીરિક, માનસિક, નૈતિક કે આત્મિક જે મનુષ્ય મેળવે છે, તેને જરૂરની શિક્ષા તરીકે, વધારાની જોખમદારી તરીકે આસપાસના દુઃખો વધારે ખુટી રીતે અનુભવવા પડે છે આ બાબતની ખાતરી કરવી હોય તો કેળવાયેલા દૃઢ્યના માનસિક અનુભવ અને વિચાર કરવાને દેવવાળા વિદ્વાન્ મનુષ્યને જંગલી અને હલકા મનવાળા મનુષ્યના દુઃખમાં સહેલાણી ફરજ પાડે તેમની સાથે તે પોતાના દિરસો માગે, તેમની નજામી અને હલકી વાતો સાંભળે અને

માંદગી અને મુશ્કેલીઓથી પ્રકૃતિમાં મુધારો થાય છે મતલબ કે વિપરીત અનુભવથી માણસ ખરા ધોરણ પર આવે છે પોતાની અજ્ઞાન અવસ્થામાં એક માણસ શ્રદ્ધાગુપ્તતાના શાંતિ અને મુખને પરમાત્મા સાથેના આત્માના ઉંડા સંપર્ક અનુભવને કાંઈ જાણતો નથી પરંતુ જેવો તે ધર્મો અને દયાવાન શ્રદ્ધાગુ આત્માના ઉંડા દુઃખો જાણે છે અને પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રેમ કરતા શીખે છે તેવોજ દુઃખની લાગણીથી જાગૃત થાય છે. ભૂતકાળના દિવસોમાં જે સઘળું સત્ય, પવિત્ર અને સારૂ હતું તેને ગ્રહણ કરવાને તે માણસ યોગ્ય નહોતો કારણકે જે અધર્મી એટ જાણતો છે તે તેના આત્મામાંથી હવેજ પ્રગટ થઈ છે અને તેથી સઘળી જાનના પાપનું તેને જ્ઞાન થયું છે. તેનું અંતઃકરણ ઘણું કેમળ થયું છે, અને ઘણા થોડાજ હલકા કામો તેનાથી ચંપ શકે છે કે જેથી તેના આત્માને નુકસાન થાય છે. એક માણસ કે જે ઘણાજ આત્મા વરેલા હોય અને નાનું પડને પ્રાપ્ત થયો હોય તે જ્યારે પોતાના આત્માને મરી જવું ને નંદ પડે છે તથા પાપકર્મમાં રક્ત થાય છે ત્યારે તેના વિષે એક મેહરકાર અંતઃકરણ કાંઈપણ કીમત કરશે નહિ. નવ્ય અને મત્તાવંતના અભ્યાસમાં વીરપ્રભુના જીવનની રૂનેદનું કારણ અનુભવ વચ્ચે જાગૃત આત્માથી જાણી શકાય છે. પરંતુ તેજ વખતે જ મળવાના એક નમ્ર તરીકે માણસની દુષ્ટતા અને નાનિવડપણાથી જે દુઃખ અને દીલગીરી થાય છે તેનો તેને અનુભવ થાય છે તે પાતળે માટે પચત્યાપ કરે છે અને ઘણા કાળ નકામો જવા માટે તેને તીવ્ર ક્ષાત્ત થાય છે અને જેમ જેમ તે વિશેષ પવિત્ર અને વિશેષ ભક્તિવાન થતો જાય છે તેમ તેમ પોતાની આસપાસના માણસોના પાપથી તેને અશાંતિ અને દુઃખની લાગણીઓ વધતી જાય છે, એક ધર્મી માણસને પોતાના ઠોકરોએને અધર્મી અને અવિચારી ભેદને કેવું દુઃખ થાય છે અને એક મિત્રને પોતાના મિત્ર બંધુઓને તરૂન નાસ્તિક અને ધર્મથી વિમુખ ભેદને કેવી લાગણી થાય છે? આ બધી જાણતો ફરીથી કહેવાની જરૂર નથી અશાંતિના કારણરૂપ કે જેને અજ્ઞાન અને મૂર્ખ દ્વાય જાણી શકતું નથી. એ દુઃખો એવા છે કે તે આત્માની મદનતાની ખાતરી આપે છે, કુદરતના એ એવા તોફાનો અને સુઅવાજ છે કે જેઓ આ જગતના નિયમથી વિશેષ ઉમદાપણું છે અને તેના અતિય-

તા પ્રમ.જુમાં જેનામાં તે જોવામાં આવે છે તેનું માહાત્મ્ય તેવ્યકત
તે છે.

પરંતુ હવે જો આ સમગ્ર જોજ પ્રમાણે હોય, જો જે વિચારો
પર જણાવ્યા તે સચવા ધોરણ પર હોય એટલે કે આત્મા જેમ જે-
। પૂર્વે યતો વ્યય છે તેમ તેમ તેના દુઃખો, પાપો, શોક અને સંતા-
। જે આ જગત પર તેની આસપાસ જોવામાં આવે છે તે તેને ધણી
ડીઝ અસર કરે છે તો પછી ધી મહાવીર પરમાત્મા કે જેઓ પરમા-
મપદની છેકજ નજીક છે અને મનુષિક અનુભવથી ઘણો દૂર તેમજ
મનુષ્યતા નથી પેલે પાર જેમનું જાગૃત જીવન છે તેમના દુઃખો કેટ-
લા અસહ્ય અને અસરકારક હશે? સાધી નમ્ર, વમદા પ્રકારનું અને
સાધી પવિત્ર હૃદય તેમનું જ હૃતું કે જે મનુષ્ય આત્મામાં હોઈ શકે
નહિ, તેથી ધોર ઉપસર્જને સહન કરવાની યોગ્યતા આસપાસના દુઃ-
ખોની અજમાયશ થઈ શકે તેવી ખાતરી અને આવના દુઃખનું ભવિ-
ષ્ય જ્ઞાન માત્ર તે વીરપ્રમુખાંજ હૃતું કે જેની મનુષ્યામાને કદિ અસ-
ર પશુ થઈ નહિ હોય તેના આત્માઓ આનંદ પવિત્રપણામાં હોતો
ઘણા હંડ અને તીવ્ર વિસ્ફોરથી તેમણે પાપનો પ્રતિજ્ઞા કરી પો
પવિત્ર સ્વચ્છ હૃદય વમરની કુદરતી આરસીમાં યોગ્ય પદ જહારની અપ-
વિત્તથી હાંખ અને હાથ લાગે છે તે પછી જે વીરપરમાત્માએ આ
પાપથી ભરેલી દેખાતી ડુનીઆમાં પાપકર્મનો તદ્દન અટકાવ
કરીને પૂર્વના કર્મશત્રુના ધોર ધુલમા ત્રોણ વરસ સુધી એક
સરખી રીતે દડવાથી સામા ઘડીને માખરે જીત મેળવી છે, તેની ભ-
રોશરી કૌણ કરી શકે નેહું છે. મનુષ્ય જગત પર હયા અને ગ્રેમ રાખે
તેવો ઘણાંજ નમ્ર હૃદયનો આત્મા, પ્રાણી માત્ર પર ઘણાંજ ઉદાર ઉ-
પકાર કરનારો આત્મ. જેમ થો વીરમંજુ માણસ જગતના રીકગીરી
અને દુઃખો સ.મે ધયા તેમ કદી દડવાથી સ.મે ટકી શકતો નથી ને
ઘણાંજ મ.ય.નું અને દયાનું પરમાત્માએ આ કંમાજી જગતમાં શા
માટે દુઃખ મંડુન ક્રીધા હશે, શામાટે જગતની દૃષ્ટિમાં આંધુઓ,
દુઃખો, વ્યાધિઓ અને ઉષ્મયો ઝડપી જોઈને સહન ક્રીધા હશે?
મહાવીરનું જીવન પરમાત્માની છેકજ નજીક હૃતું, અને પરમા-
ત્મા ધયાને તેમ કરવાની જરૂર હતી, કેઈ પણ સામાન્ય મનુષ્ય
અંતઃકરણ એવો રીતે પરમાત્માની નજીક આવી શકવાને સમર્થ

દણા દણા મનુષ્યની વચ્ચે થઈને પોતે અસહ્ય દુઃખો સહન કરી પા-
 ઠે, એવાની આ જોવી દુઃખી જાત તરફથી તેના કનમાં ખીણા હોય-
 વમાં અથવા તે જાણતા છતાં પોતાનું પૂર્વ કર્મ અપાવવાને સાંમ-
 લગ્ય કપારી છટે તેણે તે અસહ્ય દુઃખ તેણે સહન કરી પા-
 ઠે. બીરપરમાત્માની કૃતિ વિશે આપણે વિચાર કરીએ તો આપણા અ-
 પૂર્ણ અંતઃકરણમાં તે વિષેનો વિચાર થઈ જાય એવો અને અરૂપ
 રીતે આવી શકે તેવા આત્મિક અવનનિનું દુઃખ કાંઈક એવી
 જાતનું છે કે જે જાણવાને હૈયે અંતઃકરણમાં તદ્દન
 અસાધ્ય નથી.

જ્યારે જનનુપર મહાપુરુષના અભાવે અંધકાર થઈ જાય છે,
 મનુષ્યની દુષ્ટ વૃત્તિ વધારે ખરાબ થતી જાય છે ત્યારે કોઈ મહા
 પુરુષ જન્મ લે છે. અને દુઃખદો છુટેનો ઉદ્ધાર કરી દુઃખદોને માર્ગ
 ઉપર લાવે છે. તેવી જ રીતે બીરપરમાત્માના સમયમાં પાત્ર થવા
 દણા મનુષ્યો દુઃખ કે જેમની અવનન સિદ્ધિ જોઈને દયા ઉપણે
 તેઓને. શ્રી બીરપ્રભુએ ઉદ્ધાર કર્યો. મહાબીરના થવા પુણ્ય દુઃખો-
 માં એ પાપ એક કંઈક દ. જાતીયનું દુઃખ હતું કે તે મનુષ્યજાતને
 જીવિષમાં થઈ જાય દુઃખી અને આત્મિક અવનનના પાપમાં પડતી
 જોવા દળ. બીજા વચ્ચે મુખી પોતાના દે. જ રહેલા કર્મ અપાવવામાં
 જે જે ઉપસર્ગો નાજ તેમની ઉપસર્ગ કરનારનું અને ઉપસર્ગ
 જોનારનું તેમણે કાવણ કરવા મા પોતાની અપૂર્વ દયા જાણવામાં
 ખાતરી રાખી નથી.

કોઈ મહાન ક્રમની મહાન દ્રવિ નજ થઈ જે અણમળુએ છે.
 ત્યારે તેને પોતાના અ. સંબંધના અંતર વિચાર ફેરવે છે. અને
 પ. ઉપ રોટી તેની મુદી ઉપર મહાનની દુઃખ. જોઈને તેને પા-
 જોઈ થ. જે જ્યારે એક મુલક જે દે. ને. રમ. ને. મુખ અને
 મને. હર સિદ્ધિના ન. ન. પાણી રમે. દે. ને. તેની પા. જે દા. શી
 મુલક ન હોય. જ્યારે તે જાણે નાજ નહ. ર. ને. અને તેની મદ-
 નો વિચાર કરે છે, અને તેને નજ થઈ થઈ જાય છે અને અણ
 સના દુઃખ દે. અને. ન. ન. થઈને અણક થઈને પ. ન. થઈ અને
 દુઃખી જાણવામાં તે નહ. જે જે ન. ને. જાણવામાં કરાવે
 રીતે થઈ ને નહ અને ને. ને. જાણવામાં થઈ છે, અને તે વરવર ને. ન.

નિઃશ્વાસ નાખે છે. પરંતુ જ્યારે માણસ જાનની ખેદ ઉપજાવે તેવી નૈનિક અને આત્મિક અવનતીની અગતીની સારી સ્થિતિ સાથે મર્યામત કરતાં અને તે કીર્તિ સ્થંભોને ઘાટ કરતાં છતાં તેને માટે કોઈ વિચારના અંતઃકરણમાં બુદ્ધિજીવિ વિચાર આવી શકે છે. કુદરતી શક્તિની છાપ જ્યારે ઘણા દલકા અને ઉત્તરતા વખતમાં પણ વસ્તુઓ પર પડે છે. ત્યારે તેની સાથે મનુષ્યના વિચાર અને મહેનતની ધજી ઉઠી મેળનાઓ લાડન નજીવી જેવો ઘર્ષ જાય છે. ધર્મની દ્વાની ધાય છે અને નીતિનો લોપ થાય છે ત્યારે મનુષ્યના દ્વાયથી ઉછેરવામાં આવેલા પંદાર્યોને કુદરત કેવી રીતે નષ્ટ કરે છે તે મનુષ્ય આશ્ચર્યની સાથે ભેંધે રહે છે. જ્યારે મનુષ્યના આત્મામાં સર્વ અધિકાર ઘર્ષ જાય છે અને આત્મિક શક્તિ કોઈપણ કામ કરી શકતી નથી ત્યારે કુદરત જમતની મહત્વના અને મનુષ્યનો શ્રેષ્ઠતાનો લોપ કરી તેના પર અવકર પ્રસંગ લાવી કેવી રીતે પાચમાત્રી કરે છે, માણસ જાનને જે પાચમાત્રા પશુ જેવા કેવી રીતે જનાવો મુકે છે તેનો વિચાર કરતા અંતઃકરણ ધાતુ ખેંદિત થાય ત્યારે રહેતું નથી જે શરીરના આત્માનું રહેણાં છે અને જેના ચમત્કારિક કાવો અને શક્તિવા દેવતાઓ પણ મનુષ્ય જાનની રૂબા કહે તે ને શનાની પાંચેવી રીતે દુર્દશા ધાય છે. કે જે ભેંધમે દુદય યોગ અને અંતઃકરણ આદ્ય ધર્ષ જાય છે તે પણ આપ કલનક્રીમ જનાનાના અવારે રાજદમાના જે રથજે વિચરતા હતા. ત્યારે દરેક દુષ્ટા અને રાત્રી મનુષ્યના કુદયન દિવસો આપ્યા વગર રહેતા નહિ તે પરમાત્માના પ્રભાવથી દેવતાઓ તથા જ્યાં વિચરે ત્યાં લગાલગ મેનવાની વૃદ્ધિ કરતા હતા અને આનંદામ આર ભજનમાં સર્વ પ્રકારની શાંતિ રહેતી હતી.

શરીરનો નાશ થાય તે અત્માની અવનતિ આત્મા નજીવો છે શરીર એ કાંઈ જીવિત પદાર્થ નથી. તે આત્માના આપદેશ રહેવા વગેરે અજીવ પદાર્થો અને જીવરહિત હોય છે ત્યારે ભેંધમે છીને તે તે પદ્ય મહત્વનો અને તે એક અત્માસ્વરૂપે પદાર્થ છે. આત્મા અનદિ અનવશ્યો અનિન્નવશ્યો છે અને પરમાત્મા રજપને મળે તે દેહને રાજસ્વ નજીવગે છે એવ જડ અજીવ કામના ન પોષથી તેની અવનતિ અને દુર્દશ. તથા પરવશ્ય થતી છે. શરીર એ જેને વિચાર અને જાન વગરના પદાર્થો મળીને રહેતું છે, એટલે કે

ધવંત પુરુષ છે. જ્યારે આત્માએ પોતાની હુષી શક્તિમાં પતિત્ર
પતિત્રપત્તિ પ્રાપ્ત કરી પોતાની શક્તિથી ચતુર્ગતિમાં પ્રમથ કરનાર
તે તેમાંથી મુક્ત થનારો ઈત્યન્ન સ્વરૂપી યદ્યર્થ છે.

તેમાંથી મુક્ત થનારો યૌન્ય સ્વરૂપી પદાર્થ છે,
ત્યારે જે પદાર્થ અમર, અચર અને પરમાત્માના જેવોય છે,
પદાર્થની પાપમાઝી થતી જોઈને આપણને આશ્ચર્ય નહિ થાય? શું
પરમાત્માને એવા અનંત શક્તિવાળા આત્માઓની હયા નહિ
લાગી હોય? નહિ; તે વીરપ્રભુએ અસંખ્ય જીવોને પરમાત્મપદ-
ધારી બુદ્ધ છે, પરંતુ જેમનામાં કમને સામે યવાનો શક્તિનો અંશ પણ
હોતો. તેઓજ વીરપ્રભુના પવિત્ર જીવનનો લાભ લઈ ચક્યા નથી.
જ્યાં જ્યાં પદાર્થમાંથી વીરપ્રભુની જે દૃષ્ટિ હતી, તે બીજા દરેક પ્રાણીની
અંતરથી મુખી અને જીવી હતી. બીજા મનુષ્યો પોતાના જાનિ બંધુઓના
આત્માની અવનતિ થતી જોઈ ચક્યા નહોતા ત્યારે ધુપા રહેલા અ-
માત્માની અવનતિ થતી જોઈ ચક્યા નહોતા ત્યારે ધુપા રહેલા અ-
માત્માની અવનતિ થતી જોઈ ચક્યા નહોતા ત્યારે ધુપા રહેલા અ-
માત્માની અવનતિ થતી જોઈ ચક્યા નહોતા ત્યારે ધુપા રહેલા અ-
માત્માની અવનતિ થતી જોઈ ચક્યા નહોતા ત્યારે ધુપા રહેલા અ-

જા મગજમાં કલ્પના પાળી શકે નહિ તેની આપણે કદી શંકા લા-
 શકીશું કે જે વિકાસિત કર્મ જન્ય બાહ્ય દુઃખો હતા. તેના વિષે તેને મધ્ય-
 સ્થ ભાવરાળી લાગણી થતી હતી, બેસાં, મુંગા, ષશુ પશીઓ, નરક-
 જીવો અને અજાણી જીવોને માટે તેને ઘણીજ લાગણી થતી
 જે ભયંકર લવિષ્ય આ ભરતક્ષેત્ર પ્રાણીઓને માટે નિર્માણ થયું કે-
 તેને માટે તેને શીશી લાગણીઓ થઈ હશે? તે કહેવાને કોણ
 છે? જેમના અપૂર્વ ઉપકારની લાગણીઓ અને મનુષ્યમંદુર-
 સ્થ રહીને પોતે દુઃખ સહન કરવાનો એકજ દાખલો ખાતરી
 કે વીરપ્રભુ આપણા છેલ્લા ઉદ્ધારક હતા અને આપણા કલ્પ-
 તેમના સમયે આપણા જીવો કયાં જામણ કરતા હશે તે આપણો
 જાણતા નથી. નહિતર એ ઉપકારની મૂર્તિથી આપણે પણ ક્યારેના
 રથઈ ગયો હોત તેનું ઉદાહરણ હું આપવા માગું છું તે એ છે કે જે
 વખતે તે મહા-મા આ સંસારમાં પેતાના છેલ્લા મનુષ્યમવનું આયુષ્ય
 પૂરું કરી નિર્વાણ પામવાના હતા તે છેક છેલ્લે વખતે પણ શારીરિક
 શક્તી ક્ષીણ થતી જતી હતી ત્યારે ભગવાન જીવોના પર ઉપકાર કરવાની
 એકજ નિર્મળ બુદ્ધિથી બરાબર સોજા પહોળા મુઠ્ઠી ઉપદેશ આપી તે
 વખતે પણ હજારો જીવોનો ઉદ્ધારક થઈ બેઠો.

મહાવીર જીવનના દુઃખમય પ્રસંગો વિષે ઉદ્ભાવતા
 કેટલાક વિચારો.

જે વિચારોની શ્રેણી આપણે ઉપર દર્શાવી ગયા, તે પરથી બીજી
 પણ ઘણી સૂચનાઓ આપોઆપ ઉદ્ભવે છે. મહાવીરના દુઃખો અ-
 ને ઉપસર્ગોના સઘળા પ્રસંગો દાખલા તરીકે ખુદી રીતે મનુષ્ય જી-
 વનના ઉદ્ધારમાં અનેક રીતે સહાયક હતા, અને હજી પણ છે, કારણ
 કે જે પ્રસંગો આપણે જાણીએ છીએ, અને જે છુપા લવિષ્યનું અને
 ન કદી શકાય તેવું સૂચન કરનારા છે તે આપણા હૃદયમાં જરૂર એ-
 વી છાપ બેસાડ્યા વગર નહિ રહે કે, ઘણા દુઃખ સહન કર્યા વગર
 કર્મથી મુક્ત થઈ શકાતું નથી. તેમજ તેથી કરીને ગમે તેવા અસહ્ય
 દુઃખના પ્રસંગે પણ મહાવીરના જીવનને યાદ કરતાં એક જાતનો
 અપૂર્વ દિવસો મળે છે. દુઃખની કેટલી કીમત છે, તે તેમના જીવન-
 માંથી મળી આવે છે. જે ઉચ્ચદયામાં વીરપ્રભુએ નૈતિક અને

મહાત્માનું વાતવત્તુ દેલાનું હતું જે પવિત્ર અને દૈવિક
 તાત્પર્યથી જમતુને અધિકાર દર કર્યો હતો તે ખરેખર
 ધર્મ જ અર્થમાં ગર્વ કરી નાખે તેનું અને નારિતકોથી
 શક્ય તેવું સમન્વિત મહાત્મા હતું. જાણતા છતાં જેમને
 જાતપ નના, અને દુષ્ટલોના ઉપસર્ગોના દુઃખો સહન કો-
 છની શક્તિએ તેમનો પ્રતિકર કરવાને બદલે જેમણે ઉદાર
 રીતે રીરપ્રભુના આશ્વર્યજનક હવનનો કોણ પાર પામી
 કું છે ?

તે મહાવીર પ્રભુની આવી ઉપકારની લાગણીને વધારે સ્ફુટ
 ર તેના સ્વચ્છ દુઃખો જે અટકાવી શકાય તેવા હતા તેના પર
 ર કરેલો. વીર પ્રભુની માત્ર પ્રત્યેની લાગણી કાંઈ સ્વિકર
 રીતેમજ તેના દુઃખો અને આત્મભોગ મનુષ્ય પ્રત્યે પ્રેમની
 તો જનાવવા માટેજ તેણે સહન કર્યા નહોતા તે એવા
 ન હોતા તેમજ એવા માણસના પણ નહોતા કે જેને
 કર્યા વગર અને પરિણામ વગર વગર તેણે કીધા હોય તે મારી
 જાણતા હતા કે કર્મને નષ્ટ કરવાને અને તે નિમિત્તે મનુષ્યજન
 ધાય તેટલા માટે માટે અવગર દુઃખ સહન કરવાંજ જોઈએ તે
 વિધ્યની સ્વચ્છ ધર્મની ગમે તે પ્રસંગે તાદ્રશ્યરૂપે સ્વચ્છપણે તે
 મુખ હતો અને તે પણ તેના જ નમાં જેમ તે સંપૂર્ણ હતા તેમ
 તેમના નિશ્ચયમાં પ નેટલાજ દ્રઢ હતા મનુષ્યનું વીર્યબળ
 વી ગરનીમાં અને પુત્રની ગમે તેવી દરકેરલીમાં ધણાજ સુરવ
 ણના કામો કરે છે; પરંતુ જે આગળથી તેમને પાતાના
 મવિધ્યની ખબર આપવામાં આવે તો તે જરૂર પાતાનું પરા
 જતાવવાનું માટે જાયે નહિ. એક દરીઆઈ મુસાફર જ્યારે મોજ
 ચાંગ હોય છે ત્યારે સમુદ્રમાં આગળ વધવાને લલચાય છે; પ
 જે તેને નાકાનની ધાત્રીની ખાતરી કરી આપવામાં આવે છે તો
 કેહું પણ લાલચથી તે આગળ વધવાને હિંમત વચે
 પરંતુ વીરપરમાત્મા કે જેમણે અંકરીયા હજાર વરસ
 સાતન જયવંતુ રહે તેને માટે કંઈ પાયા નાખતા છે
 અધિકારના મહાસાગરમાંથી પચાર થઈને ગમે તેવા બારે તો
 વિજેરી ન.પયા છે અને તેમના આત્મા પર તે મહાસાગરના પા

આત્મા, તોયેન એક પગડું પણ તેમના પાછા હૃદય નથી. તે વીર-
પરમાત્મા પ્રત્યે જેવા જાનમ નવાનીનો અચળ પ્રેમ હતો અને જે
રાગ દિશાને સીધે નેઓ કેવળજ્ઞાન મેળવી શકના નહોતા તેના જેવો
અચળ પ્રેમ હરેક કર્મની ઘસાએલા મુકન ધવાની ઇચ્છાવાળા મનુષ્યે
વીરપ્રભુ પ્રત્યે રાખવો જોઈએ.

વળી વીરપ્રભુના દુઃખમય જીવનથી જેઓ થણા બેઠકાર અને
નાસ્તિક હોય છે તેઓને પોતાના આત્મિક જ્ઞાનો મેળવવાને જાગૃત
થવા સેતુવળી નથી મળતી શું? પાપકર્મના માડા પરિણામના તાર
હસ બચકર ઈલાહરણ અને જેઓ પોતાના પાપકર્મના ધોર પરિ-
ણામને માટે બેઠકાર હોય તેની મળાંછ બગેલી ધારની વીરપ્રભુના
દુઃખ યિનાય બીજે કયે સ્થાંથી મળી શકે તેનું છે? રૂપરૂપ કે
વીરપ્રભુને પાપકર્મના અમલ દુઃખ સહન કરવા પડે તે બેઠકાર
હરેક પ્રાણીને એમ નહીં વિચરે યજો કે આપણા પગ શું હાલ
થશે? તમારા આત્મા વિષે અને તેના હમેશના જ્ઞાન વિષે જ નમે
નિર્મિત હો તો વિચાર કરજો કે તમારા આત્માને અને વીરપ્રભુની
દુઃખમય નિયતિને કોઈ મંજૂર નથી. જ્યારે મહાત્મા સદાશંકા જે
મુખ્ય સદાચર (ચોરિયા) હોય છે તે કોંઈ પડી નથી, ન્યારે બીજા
અનુભવી નીચર પ્રજાના જ્ઞાને, જ્યારે લાંબાજીવ હોય તો રાકર
હરને બેઠકાર ધારની બનાવે છે ન્યારે હરની આગા પળી પાડી રહે
છે. તેથી જ રીને જ્યારે પરમ ભક્તિથી મહાત્માના જ્ઞાન પાપ
કર્મના ઈશ્વરથી દુઃખ સહન કરે છે હોય ન્યારે જંબોળ ના પાપક-
ર્મના દુઃખ પડવાના છે તેના મામાત્ર જોઈએ શું રાગ અને
નિર્મિતપણું તેની રહેતું બેઠકાર કે? હમેશા પાપકર્મના વીરપ્રભુની
ઘસાએલા એવા આપણે તેના માડા રૂપ / દુઃખનું ઘસાએલા પ્રમાણ
કરી સકીએ નહિ, પરંતુ આપણી વચ્ચે મહાત્માના પાપકર્મના મનુ-
ષ્ય જીવન નાની પાપકર્મના ધોર દુઃખને આપ તે જ્યારે જાણે
છે, અને જ્યારે આપણે તે વીરપ્રભુને દુઃખ અને કેવળજ્ઞાન. પ્રત્યે
પ્રત્યે બેઠકાર છીએ ન્યારે આત્માની રિયતિ વિષેની કમજોર નાની
જાણતી શું ના પડેને નહીં થતી? પાપના અભિપ્રાય ના અને
અ.પાણી બેઠકાર નહિ નેમજ બાકમ પ્રમાણ કોઈ રહેવા નહિ.
પરંતુ વીરપ્રભુના આત્માના આત્માના કોઈ રહેવા નહિ.

મોક્ષ પણ કેટલો ભોગ આપવા પડી થઈ શકશે? અને હાલ પણ જ્યારે તેને સઘળા દુઃખો સહન કરીને મુક્તિ મેળવવાને ચોવીસસો પાંત્રીમ વરસ થયા છે ત્યારે પણ તેનું આલ્મન તમોને કંઈ આપું બળ આપે તેમ નથી. જાણીતા દુઃખથી દૃઢ રહીને અને જગતના દરેક મનુષ્ય જે દુઃખથી નારી છૂટે તેવા દુઃખથી ગમે થઈને તેમણે હમેશનું સુખી જીવન (મોક્ષ) પ્રાપ્ત કીધું છે અને મોક્ષ કેમ પ્રાપ્ત થાય તે તમોને પોતાના ઉદાહરણથી જાણાવેલું છે. તમારા આત્માની મુક્તિને માટે તમોને મહાવીર પ્રભુના જીવનથી વિશેષ પુષ્ટ આલ્મન ખીણું કંઈ મળી શકે તેમ છે? તેના વચનોના આધારે અને તેમના જીવનના માર્ગમાં ચાલતાં તમો જરૂર મુક્તિનો સરસ માર્ગ શોધી શકશો, તેમના પ્રત્યે અપૂર્વ ભક્તિભાવ અને શ્રદ્ધાથી તમારી સઘળી મુશ્કેલીઓ દૂર થશે, ગમે તેવા દુઃખો સહન કરવાને તમે શક્તિમાન થશો અને એ રીતે તમારા દુઃખોનો પણ હમેશને માટે અંત આવશે.

હાલપણ મુક્ત થવાને જે કોઈ ચિંતાતુર આત્મા હશે તે પોતાના પાપને ખુલ્લા કરી મહાવીર પ્રભુ પ્રત્યે ભક્તિભાવથી આજીવ કરીને દિલાસો મેળવી શકશે. ખીજા કોઈપણ સ્થળ કરતા એ અપૂર્વ દિલાસાનું સ્થળ છે. તમારા ગમે તેવા ઘોર પાપ હશે. ગમે તેવી વર્તમાન દુઃખી સ્થિતિ હશે તેમાં મહાવીરનું જીવનચાલ કરવાથી તમોને જે દિલાસો અને ધીરજ મળશે તેવો ખીજા કોઈના તરફથી પણ મળી શકશે નહિ. તેમના દુઃખોનો અંત આવ્યો ॥ અને તે હવે તમારાથી ઘણો દૂર અદૃશ્ય છે તોપણ તેના પરમાત્મસ્વરૂપના પ્રભાવથી તમારો શ્રદ્ધાળુ આત્મા પરમાત્મ બાવને પામ્યા વગર રહેશે નહિ તમે ગમે તેવા પાપી પશ્ચાત્તાપ વગરના અને નાસ્તિક હશે તો પણ જો તેમના પ્રત્યે શુદ્ધ પ્રેમભક્તિથી શ્રદ્ધાવાળા થશો અને તમારા જીવનના ઉદ્ધારનો આધાર તેનેજ ચાલુશો તો આજે પણ તમો તેના જેવા થવાનો માર્ગ નેની ભક્તિથી મેળવી શકશો. તમો વિચાર કરો કે જ્યારે તે તમારા જેવાજ મનુષ્ય થઈ તમારામાં વિચરતા હતા ત્યારે પણ પરાપકાર બુદ્ધિથી રાગ દ્વેષ વગર હૃદયે જીવોના ઉદ્ધાર કરવાને શક્તિમાન થયા હતા ત્યારે શું આજે જ્યારે તેઓ પદ્મ આત્મા થયા છે ત્યારે શું તમારો ઉદ્ધાર કરવાને તે શક્તિવાન નથી? તેઓ અનંત શક્તિવાળા છે અને તેનો હાથ જેઓ લે છે તેને મળી

મદાવીના દુઃખોમાં મનુનો ભાગ.

. તેના આલંબનથી આજ પણ અનેક હવે. મોટા મા
। ધસતા દેખાવ છે તો પછી તમારે સામારે તેવું આ
લેવું જોઈએ.

વીરપ્રભુના અપૂર્વ હવન અને અનંત શક્તિ વિશે કે
। હાવથી તે મૂર્ખાઈ છે, એક જેડુલ પોતાના પાકને માટે
બ સદન કરે પોતાની શક્તિનો વ્યય કરે, તાપ અને બો
ં, અને બ્યારે અનાજ પાણી વ્યય ત્યારે તેની કાપણી ક
પડે, અને પાકનો નાશ થવા દે એવું કદિ બને કે? નહિજ
તેવીજ રીતે જેઓ વીરપ્રભુની ભક્તિ કરી તેમના પરજ
ખરે, તેઓ શું મુક્ત થવાના માર્ગમાં આવી ગયા પછી
જેમી રહેશે કે? જો તમે મદાવીર હવનને તમારી નર
અને મદાવીરનેજ આધારરૂપ ગણો તો તમારી અને
સ્થિતિ વચ્ચેનો અંતર આ જમતમાં કોઈ પણ રીતે ર
નથી. આખર જગા મદાવીરનું મદ વીરપ્રભુ અને તમ
પણ એક રૂપ મરે.

જમાયશમાં આપણી પ્રકૃતિનું ઉંડાણ પ્રકટી નીકળે અને એક બધાના હૃદયમાં શું છે, તે દરેકને બતાવી આપે તો 'તેનું' રહસ્ય આપણે અરસપરસ ન સમજી શકીએ તેનું ઉંડું છે, અથવા તો એમ હશે કે, દુઃખ અને હાડમારીના પ્રસંગો અરસપરસ ભોગવવાથીજ પ્રેમ વિશેષ દૃઢતર થાય છે. આ બાબતનું નિરાકરણ ગમે તે થતું હોય, તોપણ આપણે એટલું તો જાણીએ છીએ, દુઃખ અને દિલગીરીના પ્રસંગોમાં કોઈ એવો ચમત્કાર રહેલો છે, તે સરખા દુઃખીઓને ભેડી દે છે, હૃદય હૃદયને અને આત્મા આત્માને દુઃખમાં સાથે મળેલા આપણે ભેંધીએ છીએ, પણ સુખના પ્રસંગથી માણસો એક થતા કે, ભેંધાઈ જતા કદી ભેંધી શકાયા નથી. જેઓ પડતીમાંથી બહાર આવતા હોય છે, આશા અને નિરાશાના તોફાનમાં જેઓ સાથે મળી સહન શીળપણે એક મરખો પ્રથાન કરે છે, એક લશ્કરમાં જેમ ગોળીઓના વરસાદ પડવા છતાં જેઓ એક બીજાની બાજુએથી ખસ્યા વગર એક બીજાનો ખચાવ કરે છે અને બચકર ત્રાસદાયક ઘેરામાં સપડાએલા થોડા ઘણા બહાદુર લડવાઓ એક સાથે દુઃખ સહન કરવાને તાપર થાય છે તેઓ જે સામાન્ય રીતે ઉડી લાગણી અરસપરસ એક સરખી રીતે ધરાવે છે તે ઉદાહરણ દુઃખના બાગીદાર ઘણા હોવાનો અને ચુરલ દૃઢ રીતે વાગી રહેનારા હોવાનો પુરાવો આપે છે. ભે આપણે શાંત જીવનમાં પણ તેવા ઉદાહરણ શોધીએ તો એક કુટુંબ જ્યારે ઘણું દુઃખી અને દરિદ્ર હશે ત્યારે ૮૬૦ રહેલીને એકપતાથી માગી આવતી નંમની જે વૃત્તિ હશે તેજ કુટુંબ જ્યારે શ્રીમંત અને સુખી થશે ત્યારે બાગ્યેજ તેવી અકબળા જાણી શકશે. હવે આવાજ પ્રકારના વિચારો એટલે આત્માના હૃદયમાં સરખા દુઃખી જીવોને ભેંધેને થય છે અને જાણે તે દુઃખ પોને લઈ લે તેવી લાગણી ધાવે તેવીજ રીતે જ્યારે આપણું મહાવીરના દુઃખોની હકીકત સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેના બાગીદાર થવાની આપણને લાગણી થવા વગર રહેતી નથી. જેમ મહાવીરના દુઃખો બીજા સધાળાના કરતા વધારે ત્રાસ ઉપજાવનારા હતા તેમ તે દુઃખો ઘણા આત્માઓને વધારે ને વધારે નજીક જવાને આકર્ષણ કરતા હતા. દુઃખી હૃદયના ઘુણ ઉંડાણમાં મહાવીરના દુઃખો વધારે સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકાતા અને તેઓમાં મહાવીરનો પ્રેમ વિશેષ ને વિશેષ

નર થને જતો દનો દુઃખની પવિત્ર ગાંડી ભેદાયેલા તેઓ દુઃખ
 નો જીવનાર મહાવીરના નજીબા સંલગ્ન થઈ જતા અને પાને
 તેવો દુઃખને સહન કરીને મહાવીરપુત્રને પ્રાપ્ત કરતા હતા
 જોઈ તીર્થકરના જીવન કરતાં મહાવીરનું જીવન જે વધારે અસર
 કરે તે માત્ર તેના ધાર દુઃખોને ડીપેશ છે. તેથી કરીને દુઃખને
 જા. આદ્ય જેવી જાળમાં મુકવાને બદલે તે અનેક જીવો પર
 આ દુઃખમાં કાળમાં વિશેષ ઉપકાર કરનારી અને દયા
 ભરિયા રીતે મનુષ્યને બચત કરનારી યાદગાર જાળ
 થઈ પડી છે. જે મહાવીરનું જીવન મધુર અને દુઃખથી
 કેવળ રહિત હોય તે તેના અનુયાયીઓના તો શીર તેના
 જેવા ભથ્થર દુઃખો આવી પડે, મહાવીર પોતે મુંઝર
 અને સરકા માર્ગે મોક્ષ મેળવી બલ અને બીજાઓને
 ધના ખડખડા અને કાંડવાળા માર્ગે મોક્ષ મેળવવાનો હોત તો તે
 ખરેખર આદ્યકારક તેમજ ધણી જીવેને નુકસાનકારક થઈ પડત.
 તેથી કરીને મહાવીરના દુઃખો બીજા આત્માના દુઃખો સાથે મિશ્રિત
 થવાથી અને તેનાજ માર્ગ કડવું, કાંડવાળો અને ખડખડો હોવાથી
 બીજાઓ તેને પગલું ચાકવાને હક સહવાળા હોવાથી તે મહાવીર
 પોતાની સાથે બીજા દબારો જીવોનો ઉદ્ધાર કરી ગયા છે. એકજ
 ચન્દ્રમા કટીએ તો પ્રાણીઓ ઉડો ધડાચળી ડાગણીથી મહાવીરના
 દુઃખો ભેદીને તેની નજીક આવીને તેમા ભાગીદાર થવાની ઇચ્છામાં
 પાનાના ઉદ્ધારનો માર્ગ શોધી શકવાને સમર્થ થયા છે.

પરંતુ જ્યાં દુઃખો એવા નથી કે જેમા મહાવીર સાથે આપ-
 હો મળીને આમજી વધીએ. ખુલી રીતે કેટલાક એવા દુઃખના
 પ્રસંગો હોય કે જેને સહન કરવામા મહાવીરની પેડે પાને
 દિલાસો લેવાને પણ શકિતવાન થઈ શકે નહિ. જે કે ઉપર ઉપરથી
 એમ દેખાય છે કે જ્યાં દુઃખોની લગણી નથી. જીવોને એક સરખી
 થતી હશે; પરંતુ તેવું નથી. મહાવીરને એવી લાગણી કે તે દુઃખો
 સહન કરતાંજ તેના પાપ પચાવન કરી જતા, બ્યારે બીજા પ્રાણીઓ
 દુઃખ સહન કરે છે તે વખતે તેઓમાં વગી બીજા પાપ યોગ અથવા
 વધારે પ્રમાણમાં મિશ્રિત ભાવે પ્રવેશ કરે છે; તે છતાં પણ ધણી
 નિર્વિકલ્પ ભાવે દિલાસા સાથે કંઠે આવેલા કે.

મને દૂર કરી નવા બંધથી દૂર પાલું રહે છે. તેના દુઃખો સારા કરવા માટે હોય છે, પણ ખરાબ કરવાને માટે હોતા નથી, સામાન્ય અને શ્રેષ્ઠ માણસોના દુઃખોમાં આવોજ ફેર હોય છે. અત્યંત પાલુ મહાવીરના દુઃખો તેઓ કેવી રીતે સહન કરતા તે સમજવાને શ્રેષ્ઠ આત્માઓ શક્તિવાન થઈ શકે નહિ તોપણ સવળા જાગૃત અને ઉચ્ચ પદના અભિલાષી આત્માઓ જેઓ મહાવીરના પગલે ચાલવાને તૈયાર હોય છે તેઓ મહાવીરના દુઃખના ઉડા અનુભવી થવાની યોગ્યતાવાળા થઈ શકે છે. એક પવિત્ર આત્મા પોતાના પાપનું કષ્ટ જાતનું દુઃખ સહન કરી દૂર કરી શકે છે તેની આપણે શોધ કરીએ. ઉદયે આવેલા પાપનું દુઃખ ક્યાં સુધી ઉમઢા પ્રકારનું અને યોગ્ય કહી શકાય. પાપના દુઃખોમાંથી કયા તરવો આપણી દુઃખી પવિત્રતાના ધોરણને નહીં કરી શકે. આવા પ્રશ્નોના સંપ્રદાયમાં હું મહાવીરના દુઃખોપરથી મનુષ્યે શું વિચાર કરવાના છે તે જાણવીશ.

હૃદયના જાણીતા દોષ.

ઉદયે આવેલા પાપનું દુઃખ સહન કરવાનું એક ત્રાસદાયક તત્ત્વ કે જેનો મીઠો અનુભવ હોતો નથી તે હૃદયના જાણીતા દોષને લગતો છે. પાપીની સાથે તે પાપના વિસ્તારની એક એવી મર્યાદા છે કે જેનાપર થઈને નિર્દોષ એવી કુદરત પણ પસાર થઈ શકે નહિ. વિશાળ હૃદયનો, મૂળરૂપવાળો, ઉદારતાવાળો મહાવીરનો પવિત્ર આત્મા મનુષ્યપાનામાં જ્યાં પાપ આનંદરૂપ ગણાય છે, તે તરફ એક યગજીવન પાલ આગળ ચાલતો નથી. પાપના અધકારથી ઢંકારી ગયેલા ભયંકર ઘોર પ્રદેશમાં અને જ્યાં વેર લેનારા અંતઃકરણને ગુસ્સો પ્રજ્વલિત છે ત્યાં તે મહાવીર પ્રભુ કે જેમને આપણી પેઠે લાલચમાં પડી જવાની ટેવ નથી તે આપણને દોરી જશે નહિ તે સવેશ પ્રભુએ જમે તે ચાકસાઈથી માણસના અંતઃકરણ વાંચેલા હોય, મને તેથી ઉડી કડ્ડાવાળી લાગણીથી તેણે મનુષ્યના દુઃખો સાથે પોતાના આત્માને જોડેલો હોય, તોપણ તેમાં દુષિત દુઃખોના એવા ઉડાણ હોય છે કે જ્યાં નિર્દોષના જરાપણ અવાજ કરી શકે નહિ આત્મિક અવન તિ, આત્મિક માન ભંગ, આત્મિક અવગુણનું જ્ઞાન, આત્મિક તિરસ્કાર, હૃદયનાં અસહ્ય કંટાળો કે જેમાં અપવિત્ર મોજશોષની યોગ્યતા

છે અને તેમાં પણ તે તેવોજ નાલાયક અને જીન અનુભવી હોય છે. આ જગતમાં પણ જેમ આપણી ધાર્મિક સત્યતાની કબુલાત અંખી હોય છે તેમ દુષ્ટ માનુષ પોતાના પાપને જાણતાં છતાં પરમાત્મા પ્રત્યે ધિક્કારની નજરથી જુએ છે અને પાપના દૃઢ્યને જાણીને તેના દુઃખ ભોગવતાં વધારે ધોરકર્મનો બંધ કરતા રહે છે. અને જો તેને આત્મિક લાગણીનું જ્ઞાન હોય છે તો તેના અંતર વિસ્તારમાં તેના પાપકર્મનો પરીધ કેટલો છે તે તેને જ્ઞાન આપે છે. પોતાના જાતિ ભાઈના ધિક્કારથી કેટલાક પાપી મનુષ્યો પોતાના પાપથી કંપિ છે પરંતુ જેઓ જાણી જોઈને અપવિત્રપણેજ પૂજ્ય માળાપ કે ભલા મિત્રને મળે છે અને તેનાપર પોતાની પાપવૃત્તિની નજરથી જુએ છે તેઓની સ્થિતિ ઘણી ભયંકર હોય છે. પાપકર્મથી નિકલ્ય યર્થ જાણેલું હૃદય કોઈ મહાદેવી હાજર થાય તોપણ ડરીને નાચે છે અને કોઈ વખત માણસના ધિક્કારને સહન કરવાને અહલે આપઘાતની શાંતિને શોધે છે. પરંતુ માણસનો પાપ પ્રત્યેનો તિરસ્કાર અને દેવીનો પ્રકોપ તે માત્ર પોતાના પાપી હૃદયનું અપૂર્ણ પ્રતિબિંબ છે. પાપી માણસ કહે છે કે મૃત્યુ પછી કંઈ ગતિ થવાની છે તે કોણ કહી શકે છે, અહીંના પાપ ભ્યાં નડશે એ પણ કોણ જાણે છે પણ ખરેખર એ ઘણું દિલગીરી ભરેલું અને દયાજનક છે કે મહાવીર જે શાંતિથી દુઃખને સહન કરતા તેની પણ આવાભવાનંદિ જીવોને કંઈ પણ અસર થતી નહોતી. મહાવીરને પાપી પર દ્રવ્ય નહોતો તેમ ધર્મોપર શ્રદ્ધા નહોતો તેમજ નિર્દોષ પરમાત્માને તેણે અનેક નાસ્તિકજીવોનો એક કણવાર પણ અનુભવ થવાનું કારણ નહોતું. જો કે તે મનુષ્યની વચ્ચેમાં રહેતો હતો અને જેઓ મુક્ત થવાને ઉદ્યમવંત હતા તેમને તેની દૃઢ સહાયતા હતી અને ગમે તેવા દુઃખોની સામે થવાની ચુકિત તે ઉપકાર બુદ્ધિથી બનાવતા હતા પરંતુ તે છતાં નારિતકપર તેને કંઈ પણ દ્રેષ નહિ થતાં તેનો ઉપકારનો વરસાદ તે એક સરખો વરસતો હતો અને તે જોને જેમ આવે તેમ લોકો મહુષ્ય કરતા હતા નાસ્તિકો ઉઘટા માર્ગે આવે તેની સાથે તેને કંઈ સંબંધ નહોતો. ગમે તેવા ભયંકર દેખાવોમાં અને જગતના દુષ્ટ પરિણામમાં તેની સામે ગમે તેવો તિરસ્કાર બનાવવા આવતો તોપણ તેની તેને જરાપણ દરકાર નહોતો એટલુંજ નહિ પણ પોતાનાજ પા

ઓછા થના ભય છે, પાપના નશ્વરના સંબંધથી આપણે એનીને વધારેને વધારે દૂર રહેતા જઈએ છીએ અને તેથી આપણા દુઃખો ઇલાજના પ્રસંગમાં અને જમતૂના દ્વિવિત નીતિના વાતાવરણમાં આપણે આગળ અને આગળ વધતા જઈએ અને મદાવીરના દુઃખના જીતીદાર બનતા જઈએ.

પવિત્ર હૃદયના અને કોમળ અંતઃકરણના સ્ત્રી પુરુષોને કોઈ બિજાત્મ વિચારથી જરેજુ પુસ્તક વાંચવાની ફરજ પાડવી તે તેને અસહ્ય થઈ પડશે તો પછી જેઓને પાપ પ્રત્યે નિરંકાર ॥ તેમને પાપકર્મના છંદગી નુધીના માત્ર શબ્દથી નહિ પણ હરેક કાર્યમાં પણ પરિચય અને સંબંધમાં આવવું પડતું હોય તો ગમે તેવા શારીરિક ત્રાસ કરતા તેને એ દુઃખ કેટલું અસહ્ય અને બચકર લાગશે ? પરંતુ આવી જાનની કષ્ટનાવાળા દાખલો પાપમય જમતૂમાં મદાવીરની રિયલિટિ વિશે આપણને જાતી કરે. જ્યાં માત્ર મરત્તપ થાય કરજકે તે મદાવીર પ્રભુની પવિત્રતા મનુજ્ઞતાનવાળી અને ગમે તેવા પવિત્ર મનુષ્ય કળા પાપ ૧૨૬ વધારે પડતાર બતાવતારી હતી એટલું જ નહીં પણ આ દુનીઆના પાપ વિરતુ તનુ વજ્ર મનુષ્ય મૂકમ અને તરત જાણી લેવાનાં ચતુરતાનું હનુ તના દુઃખરીથી જ પાપ માં પોતાના સંધાનાં અંતરથી કેટલું હોય તે જમતૂને તેના પિતાના અને બીજાના દુઃખથી અત્યંત ભાવે રાખે હનુ મનુષ્યની દુષ્ટ લાગણીના થત એવા ઘેર પાપકર્મ તરત પડતાર બતાવ્યા વગર રહી શકી નથી. મનુષ્યના અધમ અભાવે મા પર અને દુર્ગુણથી જરેજુ નહીં જાતે માથે મગીને બચકર રીતે મદાવીર પ્રભુની સામે કેટલી પડતું હોય તેમ પાપકર્મે દેખાવ રીતે હતા. હનિદાસની ત્રમદયક નોંધમાં પાપકર્મ પોતાની છેક છેડી મળેલા કેટલાં રહેતું અને તેના ત્રાસી તરીકે એકજ વીરપ્રભુદેવાનું દુઃખનેમારે સખાનેતું રહેશે તે વીરપ્રભુની દષ્ટીમાં પાપકર્મ અને તરત તેના ધારણ કરીને આવતું તેમજ દુર થઈ ગયું નથી. અને તેટલા પ્રયત્ન અને દુર્મુદ્દામાં મુકાઈને રહેતા કે રહેવાના તે ઘેર પાપકર્મનું વીરપ્રભુ અને કમું કાઢતું નથી. અને તેના સત્ત કે તરત તેના રહેવા તેમજ પાપકર્મનું કાઢતું નથી. નોંધની નોંધી દેવા તેના અંગે પ્રભુને અંકુશ રહેવા તેના અને તેના પાપકર્મ અને દુઃખથી

રહીને પોતાની શ્રેષ્ઠતા જાગવી શકતા હતા અને એટલા
પોતાને પાપકર્મનો અંજો સ્પર્શ થઈ શકતો નહોતો
માં આવીને ઘણા સુદમ અને તીણા હુઝો સાથે રહીને
ને બહાદુરીથી તેમણે સહન કર્યો હતા.

પાપકર્મ જોવાથી ઉત્પન્ન થતી લાગણી.

કર્મના જે હુઝો મહાવીર પ્રભુએ સહન કરીધા છે તેમાંથી
ગીદાર થવાનું બીજું તત્ત્વ પોતાના ભત ભાઈઓના પા-
ધને જે લાગતી અને હુઝો ઉત્પન્ન થાય છે તે છે. મહાવીર
જનતાના પાપકર્મને જોનારજ ન હતા પરંતુ જે પાપી
ના પ્રત્યે પૂજ્ય બુદ્ધિથી પ્રેમ ધરાવતા હતા તેમનું અવિધ્ય
જોવિરાગીપણે પણ ઉપકારકરવામાં સતત ઉપમર્શ હતા
ઉપરથી બધવું ધણું સહેલું થઈ પડ્યો કે તેમના હુઝો વિષે
કોઈ લાગણીવાળા હતા જો કે પાપકર્મના સમગ્રા કર્તવ્યો
હવા મનુષ્યમાં તોફાન અને બંડ જમાવે છે તોપણ મહા-
ની નજીકમાં રહેનારા પ્રાણીના સંબંધમાં તેવો પ્રકાર બને
ખાવ ધણી હુઝો ઉપજાવનારો થઈ પડે. જેઓ આપણને
ય છે તેઓના પાપકર્મ જોઈને આપણને ત્યાંભાવિક લાગ-
વગર રહેતી નથી. એક બાઈની દુહના અને બાટીય જાદતા
ચાર કરતાં તેના પવિત્ર, ભક્ત અને વિશાલ હૃદયવાળા ભા-
નું તીલું અને યતકી હુઝો થાય છે. કેવા પ્રકારના સુદમ બં-
એક હૃદય બીજા હૃદય સાથે જોડાય છે અથવા એક આત્મા
આત્મા સાથે કેથી મુખી રીતે મળી શકે છે તે બધવું ધણું
ઉપજાવનારું લાગે છે અને જો કે એક હૃદય બીજાના મુખ
જાગી નહિ થતા આમ તેમ જમણ કરે તેપણ બીજાના પ્ર-
કણ વિષે કે પાપીકર્મ વિષે તેને બહુ અનુભવ થતા વગર
કદિ ઉગાદારણ તરીકે એક પતિને કે પતિને પોતાની પત્ની કે
તરફથી અપમાન થાય તેથી કેવું હુઝો અને સરમ લાગ્યો તેને વિ-
કરે અથવા એક દુરાચારી દોષને સ્વચ્છંદપણે ભટકતો જોઈને
ભક્ત બને તે વિષે કેટલું હુઝો અને લાગણી થયે. કેટલોક ધીર
એક એવા પ્રકારના મુશ્કેલ હોય છે કે જેને તેમાંની કેઈ પણ

અક્રિત બાકીનાઓનો વિનય સાચવ્યા વગર ચટ્ટી શકે નહિ તેમ પડી શકે નહિ અથવા માન પામે નહિ તેમજ અપમાન પણ પામે નહિ. એકજ લોહીના અને કાટુબિક પ્રેમની ગાંડથી બંધાએલા મનુષ્યોમાં જે છુપા કુદરતી કળાકાશયથી એક બીજાના હૃદય અસ્પર્શ મળેલા હોય તેમજ એક બીજાના વર્તનનું દરેક અનુકરણ કરનારા હોય, કુદરતી સંબંધ હોવા છતાં હજારો નજીકની માદગીરીથી તેમાં દૃઢતા જણાતી હોય અને તેમાં લગભગ એક રૂપતા થઈ જાય ત્યારે તે કુટુંબમાં એક વ્યક્તિની અભીર ભૂલ વિષે જે લાગણી થાય તે વિષે વિચાર કરે. એજ કુટુંબમાં જો છોકરો ઉલટે માર્ગે ચાલે તો તેના બાપને કેટલી ઉંડી લાગણી થશે. તેની લાંબા વખતની સંભાળ અને સંરક્ષણ પછી તે છોકરો જે તેની એકજ આશા, મગફરી અને પ્રેમનું સ્થાન તે માનતો હોય તે અપવિત્ર અને અનાચાર માર્ગે પ્રવર્તે તથા તેના નિર્દોષ નામને કલંક લગાડે ત્યારે તેને કેવી લાગણી થતી હશે તેનો વિચાર કરે. જો કે તે પિતા પાતે નિર્દોષ છે, છોકરાના પાપને માટે કાંઈ તે દોષિત ગણાય નહિ તોપણ સંબંધને માત્ર લાગણીથી તેના ભાગીદાર થાય છે. જેને એવી અસર થશે કે જલ્દી છોકરાની ગેરવર્તણૂકનો નિરસ્કાર અને શરમ ને માટે મારેજ નીચું જોવાનું છે. અરે એટલું નહિ પણ પોતાના પાપથી તેને જેટલું દુઃખ થાય તેના કરતાં આંધી કરીને તેને ધણી તીણા દુઃખનો ડંસ લાગશે ખરી હકીકત એવી છે કે છેકરો પાપકર્મ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો તેજ તેની હલકાઈમાં નબળાપણું બતાવે છે. અને બીજી રીતે ખરી વાત એમ હોય છે કે મામાપ પોતે હલકા કામો કરી પછી પશ્ચાત્તાપ કરતા હોય તો પણ તેની પૂર્વની અસરથી બીજાઓ ખરાબ થયા હશે એ વિચારથી પણ દુઃખ થાય છે.

આ સિદ્ધાંતનું તાત્પર્ય ખુદ્દું છે. મહાવીર આપણા મહાન્ પિતા હતા, તેણે આપણા જેવુંજ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું અને તેના હૃદય સાથે આપણા હૃદયની તેના આત્મા સાથે આપણા આત્માની અંકુશતા થાય એવી તેની નિર્દોષ ઇચ્છા હતી જેમ તેના પુત્રો અને પૌત્રો આપણે તેને પિતા ગણી આપણા દુઃખો નિવારણ કરવાની પ્રાર્થના કરતા હતા અને આજપણ કરીએ છીએ તેમતે પણ નિરાગી હોવા છતાં આપણા પાપકર્મને દૂર કરવા માટે નિર્દોષ ઉપકારની લાગણીથી ઘણા મનુષ્યોને બંધન મુક્ત કરતા હતા.

આ રીતે તે બધે આપણા દુઃખના બાગી થયા હોય એમ જ કહી
 તો એક રીતે જોઈ નથી. જગતના સંબંધી અને રોદિયો આપણ
 પ્રત્યે લાગણીવાળા હોય તો આપણે એક ભવ સુધારી શકે છે
 પણ જે મહાવીર પ્રત્યુ અનેક ભવાંતરના પાપકર્મને જડમૂળથી ઉખે
 ડી નાંખી ભવચક્રમાંથી મુક્ત કરે તેના સંબંધની સાથે જગતના
 કયા સંબંધની સરખામણી રાખી શકે? મનુષ્યના ગમે તેવા દૃઢ એ
 કષ્ટને મહાવીર અને તેના અનુયાયીઓના અંકથનો વિચિત્ર અંશ
 માત્ર કહી શકાય. જે માંધ આપણા માટે બની આવે છે, તે તેના
 સાધનથી છુટું નથી. તેના સર્વ શક્તિમાન દુઃખમાં આપણું ગમે
 તેવું મુક્તિ દુઃખ પ્રત્યક્ષ છે અને આપણી દુઃખોની ઉદ્ધી લાગણીથી
 તે પ્રત્યક્ષ રૂપે અનેક ઉપકર કરવ. આ પ્રવૃત્તિ રહે છે. તેના પર વિ
 શ્વન અને ધર્મ ના અવશ્યજ બાં ને આપણે મહત્તા રોક અને
 ના પડે તેને ઉપકર હોય નહીં આપણે મહત્તા રોક અને
 ના પડે તેને ઉપકર હોય નહીં આપણે મહત્તા રોક અને

કરી મકરી દની અને તેની મધુર ઉપદેશ વાણી ગમે તેવી મૂંઝો-
માંથી મનુષ્યને જાગૃત કરી શકતી હતી. આવા પ્રકારની વ્યવહારીક
રીતથી મદાવીરમ્બુ દ્વિષિતના દોષ અને દુઃખને માટે કંઈ લાગણી-
વાળા અને અને દુઃખ મટાડ કરવાવાળા દત્તા.

પાપકર્મના ભોગ.

પાપકર્મના ઉદયથી મદાવીરમ્બુએ જે જે દુઃખ સહન કરીયા
તેમાં તેઓ જાણી જોઇને પાપકર્મના ભોગ થઈ ગયા દત્તા કારણકે
તેમ કપો વગર તેઓ પોને મુક્ત થાય નહિ અને જીતઓને પાપ
મુક્ત કરી શકે નહિ.

તેને માટે જીવ આપનારા અનુયાયીઓની વચમાં રહીને તેણે પા-
પકર્મના અન્યાય ભરેને પાતાની શક્તિ છતાં મૂંઝે મોઢે સહન કરીયું,
અને કર્મશયુઓએ જાણે તેનું નિકંદન કાઢી નાખવાને તૈયારીઓ
કરી દોષ તેમ પાતાના સમગ્ર માનવ્યથી અને કાચા દાવાથી તે પ્ર-
ભુ પ્રત્યે ધનાદો કાંઈ તે વખતે જ મદાવાજ અને જીજ્ઞાસેવના ન
થા મનુષ્યોએ અજ્ઞાનાવથી પ્રભુને નમવાની કરવાની વિનંતિ કરી
પરંતુ તેઓ પોને કાઈ એવી શક્તિ ના તો, તા ૧થી કાર્યની પણ
મદદ થતા વચન પોતાની શક્તિ પર આરુપી નોને તેઓ પાપકર્મના
ને ન થઈ તેને દૂર કરીયા જા ૧૧મા (૧૮.૧૧) દ્વિષિ કર્યોઓ તે પ્ર-
ભુને અતીંગ દુઃખ દીધા તેઓ ન રાગ, વચ ૧૧મા સ્વીજ ન પાળી
૨. ૧૦થી દ્વિષિ અને તેમને પાપકર્મની મુક્તિ કરવાની કેવલ મરી
જાણીના કાલ તેઓ આ રીતે રચ દ્વિષિ જમક તેમ ૧૧ ને તેમજ
૧૧૦થી આવી રાગથી કાંઈ આટે તેમજ પાળી ૧૧ માની કેવલ
રત, અકર, મા ૧૧૧૨ કરી દુઃખ વચ ૧૧ કાંઈ ૧૧૨ આ રીતે આ પ્રકાર
રત, દુઃખ, જ. ૧૧૨ જાહન થઈ શકે તેના તેમજે ઉત્તર તેના પ્રત્યે ૧૧૨.
૧૧૨થી દ્વિષિ. આપ તા તાત્કાલિક પ્રમથ, વમાં પણ કેમની સાથે જાને.
૧૧૨ પ્રતિ રહી દ્વિષિ તેમજી આપ અથવા જેમના માટે આપે તે
૧૧૨. ૧૧૨ ૧૧૨. તે તૈયાર દે, તેઓના તરફથી જ એ આપે આપ
માન અને મુકતના કે દોષ કરવામાં આવે તે તેથી જે અમથ દુઃખ
૧૧૨ જે તેની તરે, તરી તરી દુઃખ મ. ૧૧૨ થઈ શકે નહિ. એક મિત્ર
૧૧૨ થઈ આપે આપ. ૧૧૨ થઈ વચ ૧૧૨ વિશ્વામયન કે જે.

એને અરમપરસ ઘણાજ દ્રવ્ય સ્નેહ અને લાગણી હોય છે તેઓનું ઉપર જણાવ્યું તેવું ઉલટું વર્તન જોઈને તેમના બહાને માટે આપણને રશ્મતું દુઃખ થાય છે. એક ઉદાર માવાનુ હૃદયના વૃદ્ધ માણસને માટે એક નાટકમાં એવું દેશદરજા આવે છે કે તે ધાત્રીજ નીચ લાગણીથી પોતાના પુત્રને ચાહતો હતો. પરંતુ તે દુષ્ટ અને ધાત્રી પુત્ર તરફથી તેના વૃદ્ધ પિતાને ઘા મારવામાં આવ્યો. હવે તે ઈર્ષ્યાપામેશા વૃદ્ધ માણસના હૃદયમાં કેવી ક્રોધમજતા અને ઈર્ષી લાગણી હતી તે ચમ્પોથી ફરી ચકાવ નહિ પ્રથમ તો તે વૃદ્ધ માણસને ધાત્રીએ ત્યારે તેને એકાએક આદ્યર્થ ઉત્પન્ન થયું. જે તે પોતાના સધના પ્રેમથી ચાહતો હતો, અને આ સંસારના સધના મુખો જેમણે પોતાના તે પ્રિય પુત્રને મોંપી દીધા હતા તેનાજ ધાત્રી દ્વારાથી વિશ્વાસપાત કે હમો થયો. હવે એ વિચે તો તેને સ્વપ્ન પણ નહોતું; પણ જ્યારે એ બાજન પુરાવાથી સાચીન થઈ ત્યારે તેને ઉલટું વધારે લીધું દુઃખ થયું. લાગ્યું, ન દોડી ચકાવ તેવો તિરસ્કાર તેને છુટ્યો અને તેના અંતઃકરણમાં તે ઘણા ગુસ્સાથી અને દીવંગીરીથી આદ્યર્થકારક દિવસાની શોધ કરવા લાગ્યો પણ જ્યારે એક પછી એક જુદી જાતની લાગણી પસાગ થઈ જાય છે અને પોતાનો જુવનો વિચાર કરવાને મન નિવૃત્ત થાય છે ત્યારે દુઃખ અને પશ્ચાત્તાપના અસહ્ય બેઠાથી તેનું અંતઃકરણ કંપિ છે, અને તે કંચાળપાનાથી તેમજ અનિયે નિશાચાને લીધે તેને પેહલા લાગુ થાય છે અને તુરંત. હૃદયવાળો તે બિચારો વૃદ્ધ તુરંતજ મરનને ચરણ થાય છે. ત્યાર્થ એ છે કે છે. કરા પ્રાપ્તિની અનીયે પ્રેમની લાગણીથી તે છે. કરાના પાપને માટે તેને પોતાની જાનનો આખરે બ્રાજ અ.પવો પડે છે.

પરંતુ જે ઘણા મનુષ્યો ન.રિતક થઈ પ્રભુના વચનનો અનાદર કરે છે અને પોતાની જાનને હમેશને માટે અ.ધ.તા ખ.ગ્રામાન.પે છે તે એને માટે જરૂરપડતી મહાવીર ક્રમુ ફી લ.રણીધરાવે છે તેમનું અપમાન કરવામાં આવે તો પણ તેમની લ.ગણીયા ફેર પડેનો નથી તેજો. ફી પોતાની કલિનનું ભેર લગ લો કે.દને સમજવવા ન હતા. અને તેથી તેના આદર ન.ક.ર પા. રચે ન થ.વ ને.પણ જે.ન.ન હાથાર થાય તેમનો હાથાર કરવે. એજ મ.ત તેની ર.ન.ક.વ વચનની

મહાવીરના દુઃખોમાં મનુષ્યોને ભાગ.

અને જો તે મિશ્રિત પ્રેમ, માન અને પુણ્યભાવ કે જે મનુષ્યના યમાં ધણી એટલી રીતે હોઈ શકે છે, જો મહાવીર પ્રભુની ભક્તિ રાખ્યા આત્મામાં જોતપ્રેત થયેલી હોય, તો જે માર્ગથી મનુષ્યે કર્મશયુક્ત ચુરેચુર કરી નાખ્યા તેનો અનુભવ તમોને વાળી તમારા મને તેવા દિલગીરીના પ્રમંગમાં તમોને કેટલો અર્થકારક દર્શ હોય તે ? મનુષ્યથી મહાવીરના જેવું ન બને મ માની કદાચ ઉપરની દલીલ અતિચયોક્તિવાળી જાગતી તોપણ એટલું તો નહીં છે કે ધણા અંતઃકરણમાં કુદરતી રીતે લામણી ઉછળતી હોય છે અને તેવા માણસો મરતી વખતે પણ ધણા અધીરાઈ વગર એટલું જ કહે છે કે “ મારા કર્મના દુઃખ રજા લોગવવા જોઈએ મારે જેટલું દુઃખ આવવાનું હોય નેટલું આવે, તે જીવન કરવામાંજ મારું કષ્ટાણુ છે ”

તમો મહાવીરપ્રભુના દુઃખના જેટલે અંશે વિશેષ ભાગીદાર થઈ શકો તેટલો તમો વિશેષ આનંદ માનો. કારણકે મહાવીરના જે ઉપસર્ગોની દલીલ આપણે જણીએ છીએ તે મહાન આત્માની એક મજબુત સાબીતી છે. ઉચ્ચપદ પ્રાપ્ત કરવાની જે મ દુનીઆ છે, તેમાં ખુશાલી અને મુખ એ ઉમદા સ્વભાવની ખરી નિશાની નથી. ધણી ખુશાલીના ખુશનુમાં પ્રકાશ કરતાં મનુષ્ય પ્રકૃતિને ઉચ્ચપદ તરફ દોરો જનાર ધણું ઉંડું કારણ દુઃખ અને દિલગીરી છે. ધણાં આનંદ કરતાં ધણું દુઃખ બીજી દુનિઆમાં એકપર દને આપનારું છે. દૈનિક નિરાશાના કાંઈકમાંથી ધણી વખતે આંસુઓના વરસાદ વરસે છે. ને દુઃખ, કલેશ, અને કાળ કદને સદન કરવાથી મહાન તીર્થંકર મહાવીરપ્રભુ જેવા પેવાના આત્માને મુક્ત કરી શક્યા તે દુઃખ વિષે વિચાર કરતાં એમ જણાય છે કે મુખ અને શાંતિથી મહાન પદ મળે એવું કુદરતનું બધારજુજ નથી. આજ પણ આ જગતની મુખટીપર એવા દુઃખી અને દિલગીરીના પ્રસંગો મળી શકે છે કે, જે ધરથી વિચારવત મનુષ્યને ધણા આશ્ચર્યની માટે એવા નિઃશ્વર આગવું પડે છે કે મોટા યનારાઓ લામણ બધા દુઃખ અને સંતાપનેજ આભરી છે. રમણાન બુદ્ધિને વિષે એક ભાગ્યક વિચાર વગર આનંદથી રમશે, પણ વિચારવત મ-

નુખને ઊડી લાગણી અને દુઃખથી અનેક વિચારોની પરંપરાઓ ઉપજાય છે. યાદ રાખવું કે આજકાલ આનંદના ભાગીદાર થવા કરતાં આ દુનિયા છોડી ગએલા મહાન પુરુષોના દુઃખના જવાબદાર થવું વધારે સાફ છે. કેટલાએક એવા નકામા અને ખોટી મોટાઈવાળા માણસો છે કે જેઓ, કંઠારતા અને સ્વાર્થીયતાને વશ થઈને પશુની ઉપમાને યોગ્ય ચોતાવું જીવન કરી દે છે, અને જગતમાં જે નારાકારક મોહિનો છે, તે તેમને અંધ બનવી ખરા માર્ગ પર આવતા અટકાવે છે.

જેઓ એક વખત દરિદ્રી હશે તેઓ બીજી વખત રાજા થશે પરંતુ મહાવીર પ્રભુએ જે રાજ્યપદ મેળવ્યું છે તેની સરખામણી ચક્રવર્તીના કરોડો વર્ષના રાજ્ય માથે પણ થઈ શકે તેમ નથી. તે રાજ્યનો કદી અંત આવવાનો નથી માટે મહાવીરની પેઠે આપણે દુઃખ સહન કરીશું તો મહાવીરના જેવું જ રાજ્યપદ ભોગવીશું. તેના જેવા દુઃખથી આપણી પણ તેના જેવી જ મહત્વતા થશે. પવિત્ર અને અંધ વગરના દુઃખ સહન કરવાની તમારી યોગ્યતા તમારી પરમપદને પ્રાપ્ત કરવાની યોગ્યતાનો પુરાવો અને પ્રમાણ છે. કંઠાર મુર સાંભળીને જે કાન વધારે દુઃખિત થયેલા હોય છે તેજ કણ મધુર સ્વરનો સાથી વિશેષ આનંદ અનુભવી શકે છે. જે હૃદયમાં દુઃખનોના દૂરના ધણા ઉંઠા ધા લાગેલા હોય છે તેઓજ ખરી મિત્રતાના પ્રમનો ખરા આનંદ અનુભવી શકે છે. આ અપાર્વ અને ઇશ્વરના જેવા જગતમાં આત્માને જે જીવન અને સત્ય સહન કરવા પડે તે એક અત્યંત શાંતભવિષ્ય અને ન કદી શકાય તેવા આનંદનું વાકસ વારણ હશે એ કે જે બીજી પક્ષ અને સત્યતાવાળા દુનિયામાં સપાઈ ફોલ્ડ મંદીથી આ સંસારનો દુઃખી આત્મા પન્નસુખને અનુભવી શકે છે. પાપ કર્મના ન કોઈ સકલ તેવા તરફથી તમને જે દુઃખ થતું હોય તે પરથી તમે તમારા ન્યાયકાળ ભવિષ્યનું અનુમાન કરી શકશો. જ્યારે તમે આ દુનિયાના અતિથે દુઃખ મહન કરી નુકસાન થશો અને ભિન્નિત ભાવ વગરના શુદ્ધ પ્રેમ અને પવિત્રતાના વાતાવરણમાં તમે આ વશો, જ્યારે પાપકર્મનું નામ કે નિગાન રહેવા પામશે નહિ, ત્યારે તમે સમજી શકશો કે પાપકર્મના દુઃખને મહન કરવું તે હમેશા

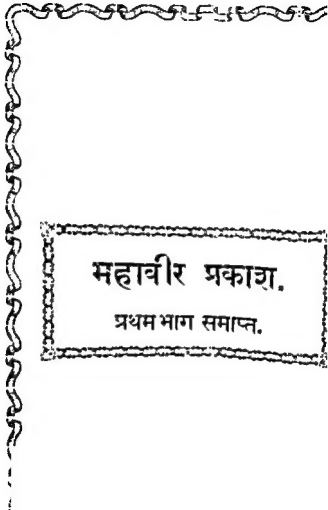
મહાર્જુના દુઃખમાં મનુષ્યો આમ.

સુખને પ્રાપ્ત કરવાનો સુખ્ય અને જરૂરનો ઉપાય છે.
પરમાત્મા કે જેઓ જગત્પર મહાન્ ઉપકારના કરનાર
સાથે ને આ-માઓ પાપના પંજમાં અપદાર્થ ગયા છે
માર્ગ અરણ્ય કરે છે. તેને માટે તમોને ઘણી ડાંડી લાગ
એ. કારણકે ભવિષ્યમાં તેમાંના ઘણા આત્માઓનો
દાર થયે, તેઓ પણ ઉચ્ચપદને પ્રાપ્ત કરશે, અને તમે
૧૨ પ્રભુના જેવાજ પરમાત્મા થઈ એક સ્થળે સિદ્ધિ
:રા થશો. તેથી જેમ મહાવીરના આધારે તમારો ઉદ્ધાર
મનુષ્યના આધારે બીજા પાપી હોયોનો ઉદ્ધાર થાય તે
નાં કારણકે દુઃખના ભાગીદાર થનારાઓ પરમ સુખ
કરે છે.

પ્રથમ ભાગ સમાપ્ત.

ALLANDEAN JAIN LIBRARY
BIKANER RAJPUTANA.

महार्वीर प्रकाश.

प्रथम भाग समाप्त.

